SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ

Director D. GUSTI

An I · N 4 · Aprilie · 1936

SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ

Revista Secției Sociologice a Institutului Social Român

Director: D. GUSTI

Anul I. Nr. 4. Aprilie 1936.

CUPRINSUL:

CRONICI:

DOCUMENTE:

RECENZII:

INSEMNĂRI

Coperta şi vignetele de LENA CONSTANTE

Apare lunar. Exemplarul: 15 lei. *Abonamentul* anual pentru şcoli şi particulari 150 lei, 1000 lei pentru autorități şi instituții.

REDACȚIA şi ADMINISTRAȚIA: Institutul Social Român, Piața Romană 6, etaj III. (Palatul Academiei de Inalte Studii Comerciale şi Industriale), Bucureşti.

D-nii autori şi editori sunt rugați să trimită publicațiile despre care doresc să luăm notă, în două exemplare, pe adresa redacției.

SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ

Director: D. GUSTI

Anul I. No. 4 Aprilie 1936

CUNOAŞTERE SOCIOLOGICĂ ŞI ACŢIUNE CULTURALĂ *)

— ÎNSEMNĂTATEA LOR PENTRU VIAŢA NAŢIONALĂ ŞI DE STAT —

Am marea satisfacţie a lua contact cu activitatea a două instituţii, create de curând, şi care câştigă proporţia a două mari evenimente basarabene: a Institutului Social şi a Regionalei Fundaţiei Culturale Regale Principele Carol, ambele din Chişinău. Este o zi fericită a constata că aceste două aşezăminte, menite a ajuta renaşterea vieţei Basarabiei, au legături strânse şi nu întâmplătoare între ele, simbolizând un program unitar de muncă rodnică, şi care principial înfăţişează şi programul expunerei mele.

Cu intuiţia artistului de rasă, Jules Romains într'o piesă de teatru „Donogoo-Tonka, ou les miracles de la science", la a cărei premieră am asistat acum câţiva ani la Paris, sub forma literară a unei admirabile satire cu învăţăminte morale, pune aceiaş problemă eternă, şi veşnic actuală, a raportului dintre cunoaştere şi acţiune, realitate şi ideal.

Iată unul din eroii piesei, Lamendin, care sătul de viaţă, în pragul sinuciderei, întâlneşte pe unul din încântătoarele poduri ale Parisului, pe prietenul său Benin, care-i recomandă să se ducă negreşit la profesorul Rufisque, „spécialiste du suicide". Acesta, îl asigură Benin, îi va da numai în şapte zile „un amour violent de la vie".

Acum apare prima formă a şarlatanismului. Profesorul Rufisque, după numeroase şi variate cercetări savante, cu aparate misterioase, îi prescrie lui Lamendin următoarea ordonanţă: în strada Buci să observe bine cine se va scobori din a 17-a trăsură, să se pună la dispoziţia acelei persoane, să insiste, să implore, să-i ofere fiinţa şi viaţa sa, că acela îi va fi salvatorul. Intr'adevăr, din a 17-a trăsură apare o persoană gravă, în redingotă, cu legiunea de onoare la butonieră, în vârstă de şaizeci de ani, d-l Le Trouhadec, profesor de geografie la Collège de France.

Potrivit „ordonanţei", Lamendin i se oferă cu atâta insistenţă îndărătnică încât profesorul Le Trouhadec după multă trudă, văzând că nu poate scăpa de el, îl întreabă dacă este capabil a scri articole de polemică în vreo revistă de specialitatea geografiei. Lamendin confus declară că are mare admiraţie pentru geografie, însă este incapabil de polemici şi discuţii în acest domeniu. După o scurtă tăcere, Le Trouhadec îi face confidenţa ambiţiei sale de a deveni „Membre de l'Institut", ceeace însă nu se va putea întâmpla, căci, adaogă el, volumul

*) In ziua de 22 Martie a. c. au avut loc, la Chişinău, adunarea generală a Institutului Social din Basarabia şi şedinţa Comitetului Fundaţiei Culturale Regale Principele Carol, Regionala Basarabiei (vezi amănunte în cuprinsul acestui număr). Am fost invitat să vorbesc atunci despre acest subiect.

său asupra „Americei de Sud", apárut de zece ani, opera sa capitală, cuprinde un capitol special cu informaţii bogate asupra oraşului Donogoo-Tonka, situat într'o regiune auriferă; singura nenorocire ar fi însă că acest oraş n'a existat niciodată, autorul cărţii fiind înşelat de povestirea fantastică a unor aventurieri.

Mişcat de această mărturisire, Lamendin, după o lungă meditaţie, întreabă când va avea loc alegerea la Institutul Franţei. I se răspunde că în şase luni. — Am o ideie, adaogă Lamendin. — Vorbiţi, îi spune Le Trouhadec. — Aş putea încerca în acest timp de şase luni să întemeiez oraşul Donogoo-Tonka, pentrucă încep a înţelege că, deşi se vorbeşte de el în lucrarea D-voastră, nu există.

Şi acum urmează cele mai îndrăsneţe peripeţii pentru atingerea acestui scop. Lamendin lansează o societate, finanţată de bancheri cunoscuţi, pentru a smulge capitaluri de plasat în Donogoo-Tonka; se publică reclame asupra bogatei regiuni aurifere şi chiar ilustraţii ale oraşului inexistent. Lumea atrasă de această propagandă se îndreaptă spre... Donogoo-Tonka, care, nefiind găsit, la urmă este totuş clădit! In acest mod ficţiunea ştiinţifică a profesorului Le Trouhadec devine o realitate, graţie voinţei şi ingenioasei sforţări a lui Lamendin, care, în mijlocul noului oraş, a ridicat un mare monument, intitulat „Le Temple de l'erreur scientifique". In sfârşit, eroarea din lucrarea profesorului Le Trouhadec dispărând, nimic n'a mai stat în calea sa, de a-şi împlini visul şi a deveni „Membre de l'Institut"!

Le Trouhadec şi Lamendin, eroii lui Jules Romains, sunt mânuitorii dialecticei, de o covârşitoare însemnătate, a raporturilor dintre real şi ideal, cunoştinţă şi ficţiune, ce se află la baza oricărei străduinţe doctrinare ori de înfăptuire şi care-şi găsesc expresia în patru tipuri, pe care le întâlnim în istoria gândirei sociologice şi politice a tuturor timpurilor: profetul, resemnatul, eroul şi înţeleptul.

Profetul este profesorul de utopie, care nemulţumit şi revoltat de imperfecţiile, viciile şi contrazicerile prezentului se refugiază într'o lume mai bună şi perfectă, aşa cum o întrezăreşte viziunea sa, în momente de inspiraţie ori de calcule raţionale. Omul este prin firea lui bun, homo homini amicus. Ordinea socială este însă plină de nelinişte şi dezordine, de nedreptăţi şi defecte. Cauza acestui fapt, dacă nu poate fi omul, rămâne, desigur, reaua organizare a societăţii. Şi atunci, fireşte, pentru înlăturarea răului social trebue schimbată organizarea societăţii. Aceasta nu se poate face fără crearea unui model, după care să se înfăptuească noua şi adevărata ordine socială. Iar modelul nu poate fi decât opera fanteziei şi a raţiunei unui vizionar. Cu alte cuvinte, ordinea socială perfectă, viitoare, trebuie inventată de un astfel de arhitect social providenţial, utopist raţional. Un scriitor cerea chiar înlocuirea învăţământului istoriei, cu acel al utopiei; „a şti să visezi", echivalează, adaogă el, cu putinţa a crea un univers personal, un refugiu interior şi inviolabil.

Romantismului raţionalist i se opune realismul dramatic al lui Karl Marx. Se crează astfel tipul Resemnatului social.

Lumea nu se poate schimba printr'un sistem de deziderate, oricât ar fi ele de perfecte şi ingenioase. Căci societatea viitoare nu poate fi inventată, ci descoperită, studiind realitatea socială, care cuprinde în sânul ei germenii societăţii viitoare. De aceea, idealul social, — modelul societăţii perfecte, — nu poate fi căutat în afara evoluţiei sociale, când el se află învăluit tocmai înlăuntrul ei. Asistăm la o dramatică transformare dialectică a societăţii de astăzi în cea de mâine. Acest spectacol impresionant se desfăşoară sub ochii noştri, „regimul de azi îşi sapă singur groapa", şi cu cât societatea actuală capitalistă este mai perfectă, cu atât se apropie mai mult de sfârşitul ei, de prăbuşire. Este zadarnic, deci, a făuri planuri de organizare socială viitoare, căci realitatea socială exprimă tot, ea este şi plan şi viitor.

Societatea viitoare, — intervine acum al treilea tip de gândirei socială, tipul Eroului,—nu va fi un plan al raţiunii, şi nici al evoluţiei, ci al luptei.

Idealul social nu trebuie căutat în afara realităţii, în inspiraţii şi construcţii profetice, şi nici înlăuntrul realităţii, in evoluţie istorică, el trebue însă realizat momentan şi actual prin organizarea luptei.

Realitatea exterioară nu există fără de realitatea luptei, care este o realitate interioară, dominată de o idee, iluzie, credinţă ori sugestie, sporite până la fanatism.

Nu interesează ca această ideie să fie realizată, şi nici măcar ca ea să fie realizabilă; valoarea ei practică se măsoară numai după măreţia actelor, ce le provoacă, după sacrificiile ce le obţine, după întreţinerea luptei, aducătoare de noi virtuţi; ea este putere motrice şi ferment de ideal.

Prin contopirea armonioasă a realului cu raţionalul şi voluntarul se formează, în sfârşit, un nou tip, al Inţeleptului, pentru care realul are aspiraţii ascendente către ideal, iar idealul se întemeiază pe real. Pentrucă înţeleptul nu doreşte, nu râvneşte şi nu aspiră de cât ce este necesar; el clădeşte scopul şi norma supremă a vieţei pe aceea ce este, construind astfel pe granit, nu pe nisip, căci, dacă realitatea este imperfectă, ea este însă în acelaş timp perfectibilă.

Cunoaşterea realităţii este nerodnică şi neputincioasă, dacă nu este încununată de acţiune, iar acţiunea este sterilă şi aventuroasă, dacă nu este întemeiată pe cunoaştere. Un arhitect îşi alege elementele de construcţie a unei case, pentru a-i da soliditate, din materialul cunoscut de el din regiune. Imi amintesc că a trebuit să renunţ la aducerea unei copii după Coloana lui Traian din Roma la Bucureşti, atunci când mi s'a oferit cu generozitate şi cordialitate latină de către oficialitatea romană, cu prilejul inaugurărei solemne a Academiei române din Roma, în calitatea mea de atunci, de Ministru al Instrucţiei şi Cultelor, pentrucă materialul din care era făcută nu rezista climei, uneori aşa de aspre iarna la noi.

Aceste necesare adaptări elastice a oricărei opere constructive la realitate a determinat pe unii teoreticieni ai politicei să vorbească de o politică experimentală, prudentă şi continuu verificată prin măsuri legislative: regionale, adecă potrivite caracterului unei regiuni dintr'o ţară; temporare, adecă supuse unei încercări mărginite în timp, capabile a controla eficacitatea lor; şi facultative, adecă cu putinţă a fi aplicate numai unde şi când trebuie.

Scrupulozitatea excesivă a acestor propuneri se explică prin atenţia pe care trebuie să o dea legislatorul elementelor specifice ale realului social, şi prin reacţia ce se impune împotriva unei politici legislative abstracte şi egalizante pentru o realitate complexă, variată şi variabilă.

„Politicul" este un mijloc pentru înobilarea şi transformarea realului, un mijloc pentru crearea de valori sociale noi şi pentru atingerea idealului social. Iată într'adevăr, o întrebuinţare a noţiunei de „politic", care se deosebeşte fundamental de sensul obişnuit.

In lumina acestor consideraţii se înţelege acum atât marea însemnătate naţională a Institutelor sociale din Bucureşti, Timişoara şi Chişinău, închinate cunoaşterei Ţării româneşti prin cercetările sociologice monografice, cât şi marea valoare a politicii culturale, ce înseamnă instituţia „Fundaţia Culturală Principele Carol", creată de M. S. Regele Carol II, pe când era Principe Moştenitor în 1921, pentru a da Neamului şi Statului o bază solidă de existenţă şi propăşire.

Cunoaşterea sociologică a Ţării şi acţiunea culturală de înălţare a ei formează împreună o aceeaş metodă unitară, cu un acelaş obiect, care este realitatea socială românească. Pilda cea mai elocventă ne-o dă însăş activitatea Institutului Social din Basarabia din vara trecută. A trebuit cercetarea monografică a satului Iurceni, pentru a se descoperi acolo oameni şi stări, care nu erau cunoscute chiar de cei mai activi şi de baştină basarabeni, deşi Iurcenii se află numai la câţiva kilometri depărtare de Chişinău. A trebuit să intervină scormonirea metodică monografică a vieţii sociale a acestui sat pentru a se lua cunoştinţă de condiţiile traiului atât de grele ale bieţilor olari, care, datorită unei tehnici primitive a smălţuirii oalelor, îşi pierd existenţa la vrâsta altfel atât de promiţătoare de 40 de ani!

Şi atunci pe temeiul acestei „descoperiri" triste monografice, când s'a întemeiat în satul Iurceni căminul cultural al Fundaţiei Culturale Regale Principele Carol, prima îndatorire a lui a fost a se ocupa cu schimbarea soartei sătenilor olari de acolo. In acest scop, s'au strâns banii necesari, de către Institutul Social din Basarabia şi Fundaţia Regală, pentru a se schimba tehnica de lucru a olăriei din Iurceni, atât în sensul îmbunătăţirii şi înfrumuseţării ei, cât, mai ales, pentru înlăturarea totală a împrejurărilor tragice, nehigienice de lucru.

Iată cum cunoaşterea sociologică monografică va aduce după sine în mod necesar în satul Iurceni o calitate superioară a producţiei olăriei şi salvarea de la o condamnare la moarte sigură încă de la 40 de ani a olarilor de acolo! Dacă Institutul Social din Chişinău n'ar fi întreprins cercetarea monografică din vara trecută, gândiţi-vă, cine ar fi ştiut să aducă vreun ajutor vieţei aşa de crude a sătenilor, când, cum am spus, chiar cei mai buni şi vechi cunoscători ai Basarabiei nu ştiau nimic de cum se desfăşoară viaţa în satul olarilor din Iurceni?

Acest exemplu ilustrează mai mult de cât orice altă expunere rostul adânc al cunoaşterei sociologice, ca fundamentare a acţiunei culturale şi deci imperativul organizării Institutelor sociale de cercetare a realităţii româneşti pe tot cuprinsul ţării.

Am propus de curând (în numărul 2 al „Sociologiei Româneşti") organizarea operei de muncă culturală naţională sătească şi obligativitatea serviciului social la sate. Propun acum ca o necesară completare, organizarea cunoaşterei sociologice a Naţiei şi Ţării româneşti şi legalizarea ei. Este vorba de o mare operă culturală naţională, şi de o operă de cea mai mare valoare pedagogică naţională, de o operă de Stat, în înţelesul superior al cuvântului.

Experienţa, pe care Institutul Social Român a făcut-o continuu şi consecutiv de cincisprezece ani ne îndrituește şi ne obligă să păşim la propuneri precise.

Se vor crea Institute Sociale în toate centrele universitare. Avem astăzi în Bucureşti, Institutul Social Român; în Timişoara, Institutul Social Banat-Crişana; în Chişinău, Institutul Social din Basarabia. Se vor mai înfiinţa, deci, câte un Institut Social în Cluj (în legătură cu Astra), în Cernăuţi, în Iaşi, şi, însfârşit, unul în Constanţa.

Fiecare Institut Social va organiza la rândul lui cercetarea pe judeţe. Iar la Bucureşti Institutul Social Român va deveni centrul de legătură a tuturor Institutelor sociale regionale.

Pentru realizarea unei organizări temeinice se vor alcătui pe lângă fiecare Institut, în parte. apoi pe lângă fiecare Institut pe judeţe şi, în sfârşit la centru, la Institutul Social Român, trei comitete.

Un comitet reprezentativ, care să fie alcătuit din reprezentanţii autorizaţi ai guvernului, bisericei, parlamentului, universităţii, administraţiei conducătoare şi ai asociaţiilor profesionale (în special ai asociaţiilor de preoţi, profesori şi învăţători). Insemnătatea acestui comitet este mare. Este neapărat nevoie ca toate forţele vii ale naţiunii să-şi dea mâna pentru a înlesni opera naţională de cunoaştere a Ţării. Aşa, bunăoară, este indispensabil ca oficialitatea de toate nuanţele să-şi dea asentimentul şi să aibă înţelegerea adevărată a operei de întreprins, şi aceasta înainte de a se începe lucrul. In acest domeniu sunt multe prejudecăţi de înlăturat şi mult de făcut pentru a se putea crea o stare de spirit înţelegătoare pentru munca grea şi anevoioasă a monografiei sociologice.

Dar unitatea muncii nu poate consta numai în pregătirea atmosferei, în care ea se va desfăşura, ci mai ales în spiritul şi metoda ştiinţifică, în care se va exercita. De aci necesitatea unui al doilea *comitet ştiinţific*, compus din puţine persoane, însă din toate domeniile ştiinţifice, în care se va lucra monografic. Deci din acesă comitet nu pot lipsi reprezentanţii ştiinţelor exacte (botanică, zoologie, geografie, ş. a. m. d.) sau acei ai ştiinţelor sociale (sociologi, istorici folklorişti, filologi, etnologi,

economişti, jurişti, psihologi, statisticieni, etc.). In sarcina acestui comitet stă precizarea planului de lucru, a câmpului de cercetare şi alegerea colaboratorilor.

Pentru executarea planului de lucru pe teren este nevoie însă şi de un *comitet de muncă*, alcătuit din persoane capabile a întreprinde şi duce la bun sfârşit cercetarea concretă cu care au fost însărcinate.

Dacă munca ştiinţifică este totdeauna în funcţie de persoane, ea atârnă însă şi de felul cum este organizată. Câmpul vast şi nou de cercetat: satele, oraşele şi instituţiile din România, impune forme şi mijloace noi de organizare a studiului. Acestea vor fi cercetate la centru, în cadrul Institutului Social Român din Bucureşti, de *un comitet central de cercetare monografică a României*, care va avea şi sarcina, în urma experienţei încercate de până acum, a formula directive programatice, a primi şi lucra sugestiile Institutelor sociale regionale, a întemeia o „Arhivă monografică a României", unde să se depună materialul cules şi prelucrat din diferite regiuni, a crea seria de publicaţii privitoare la „cunoaşterea monografică a României", făcând alegerea necesară a materialului vrednic de publicat şi, în sfârşit, va avea grija prelucrării sintetice a materialului monografic, în vederea creerei „Ştiinţei Naţiunei române". Fireşte, din acest „comitet central" vor face parte, pentru îndrumarea unitară şi coordonarea lucrărilor, membrii delegaţi ai Institutelor sociale regionale.

In serviciul acestui program, mai mult ca până acum, se vor pune cu energie luminată şi voinţă încordată revistele editate de Institutul Social Român, „Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială" şi „Sociologie Românească".

Pentru reuşita acestei uriaşe organizări este necesar a se declara solemn, pe cale de lege, că cercetarea ştiinţifică a ţării este o funcţie naţională; că ceeace s'a făcut şi se face sporadic în această direcţie, trebuie să devină muncă sistematică; în sfârşit, că ceeace a format până acum, o pasiune ştiinţifică individuală, trebuie să devină obligaţie de muncă colectivă şi că ceeace s'a făcut pe ici pe colo, trebuie să devină muncă generalizată. Cu alte cuvinte trebuie să se decreteze că opera de cunoaştere a Naţiei este o muncă naţională, ce trebueşte întreprinsă cu toată vigoarea!

Căci această operă luată din izvoarele curate şi adânci ale poporului, după ce a fost ordonată şi interpretată, prin cercetări anevoioase şi conştiincioase, analitice şi sintetice, revine iarăş poporului, pentru reînoirea şi renaşterea politicei, administraţiei şi culturei lui. Ştiinţa Naţiei, pe lângă valoarea ei unică ştiinţifică, ne dă, deci, avantagii directe practice, incalculabile![1])

Colaborarea voluntară a tuturor grupurilor sociale româneşti, oameni de ştiinţă de toate specialităţile, administratori, mari ori mici, feţe bisericeşti, de toate gradele, învăţători ş. a. m. d. cu ţărani şi orăşeni trezeşte conştiinţa adevăratei comunităţi naţionale. In acelaş timp, ei fiind sistematic îndemnaţi la observarea şi cunoaşterea locului unde activează, se cunosc mai bine pe sine înşişi şi se înfrăţesc cu semenii şi cu stările lor; se ajută astfel în stima şi iubirea reciprocă se deşteaptă şi mai viu conştiinţa aparţinerii laolaltă.

Poporul român se află în primejdie, mai ales pătura numeroasă de peste 80% de la sate! Puţinele cercetări adâncite monografice ale Institutului Social Român şi munca echipelor studenţeşti ne îndrituesc să ne spunem sincer gândul. Cunoaşterea vieţei poporului este cea dintâi condiţie a îndreptării relelor de care el suferă [2]) Am socotit cu alt prilej (vezi Nr. 2 al „Sociologiei Româneşti"), că dacă s'ar studia

---

1) Vezi asupra marei valori practice a cunoaşterei monografice lucrarea mea: Sociologia monografică, ştiinţă a realităţii; vezi acolo însemnătatea ştiinţifică, educativă, administrativă şi politică, culturală şi etică a monogafiei, în volumul „Sociologia militans", 1934, pg. 42.

2) A se consulta, bunăoară, cele două lucrări asupra activităţii echipelor studenţeşti la sate: Echipe studenţeşti la sate, 1934, şi a doua Expoziţie a echipelor regale studenţeşti, 1935, în editura Fundaţiei Culturale „Principele Carol".

monografic câte 53—54 de sate anual pe fiecare judet, în 4 ani ar putea fi cei cetate toate satele românești, în număr de peste 15.000. Dacă prin echipe speciale în acest răstimp s'ar cerceta monografic și cele 172 de orașe și orășele, iată că „Știința Nației Românești" nu aparține unor năzuințe romantice, de înfăptuit în sute de ani, cum s'a spus, ci aparține tocmai domeniului unor realizări posibile și grație unor chibzuite organizări legale, precum și unor însuflețite încordări de voință patriotică, unor realizări sigure, în cel mai scurt timp.

Toată lumea ce poartă o răspundere, mare ori mică, în societatea națională și în Stat, intelectuali ori practiciani, de toate categoriile, când va suna mobilizarea generală pentru cunoașterea poporului și țării românești să iasă în satele și orașele lor pentru a le cerceta cu metodă severă și cu iubire caldă. Mare va fi răsplata.

Viața socială și politică a României a trecut prin faza romantismului naționalist, în 1848, când în numele „libertății" se ducea lupta pentru cucerirea drepturilor cetățenești. Purtătorul de cuvânt cel mai reprezentativ a fost N. Bălcescu, care a fost însă și un premergător al istoriei naționale de mai târziu, preconizând împroprietărirea țăranilor și panromânismul.

In lupta plină de grele sacrificii și sângeroase suferințe pentru închegarea Nației românești s'a trecut, apoi, prin faza romantismului eroic. Astăzi, după ce s'au înfăptuit visuri de veacuri, trebuie să dăm idealului național un nou sens, să fim adică pătrunși de înalta misiune istorică, pe care Națiunea română are a o îndeplini în acest colț al Europei. Idealul național de astăzi înseamnă înfăptuirea în modul cel mai desăvârșit a Nației, în zilele noastre în multe privințe adormită și existând numai sub formă potențială. Actualizarea ei maximală, iată imperativul național de astăzi!

In slujba acestei înalte misiuni creatoare se pun Institutele Sociale de cunoaștere a Nației. Căci prin munca lor de monografie științifică, de Sociologie Românească, se întăresc temeliile de existență ale Nației!

D. GUSTI

Verș de dragu lu badea

Bădișor cu cușmă neagră,
Du-mă 'n lume de ți-s dragă;
De ț-a fi urît cu mine,
Fă-mă brîu pe lîngă tine;
De ț-a părea brîu greu,
Fă-mă lumină de său
Și mă du în satu tău,
Fă-mă lumină de ceară
Și mă du cu tine 'n țară.
Unde bade-i însera,
Lumina te-a lumina,
Oameni te-or întreba:
— Ce lumină-i aiasta?
Asta-i lumină de său,
Drăguța din satul meu;
Asta-i lumină de ceară,
Drăguța dintr'a mea țară.

Inf.: Maria Filipoi, 20 ani

Cules de: *I. C. CAZAN*
Șanț, August 1935

IMPORTANȚA CUNOAȘTERII FACTORILOR SOCIALI ȘI BIOLOGICI CRIMINOGENI IN ASISTENȚA DELICVENȚILOR MINORI

Proectul noului nostru cod penal, după cum este și firesc, a stârnit vii discuțiuni în ceeace privește aprecierea principiilor de concepție și de tehnică în materie de crimininalitate, discuțiuni folositoare, având darul de a atrage atențiunea opiniei publice asupra problemei criminalității, problemă de capitală importanță pentru fiecare națiune.

Noul nostru cod penal s'a născut greu, legiuitorii noștri vroind să ne dea o lege în spirit modern și totuși aplicabilă la noi și cu garanții de rezultate pozitive. Atât condițiunile noastre sociale, cât și organizarea noastră de Stat fiind diferită de cea a celorlalte țări, este firesc ca legiuitorii să se fi frământat mult pentru a ajunge la formula satisfăcătoare pe care ne-au dat-o, formulă care, bine aplicată, va da cu certitudine rezultate îmbucurătoare.

Din criticile aduse codului nostru penal, cele mai importante sunt:

1. Inăsprirea codului penal și
2. Spiritul străin al legiferării.

In sprijinul afirmației de înăsprire a codului penal, se aduce argumentul de *ridicarea maximului și minimului de pedeapsă.* Criticii combat această tendință, sprijinindu-se pe concepția, că *factorii economici* sunt factori criminogeni principali. Această concepție de esență socialistă, atribue criminalitatea defectuoasei orânduiri economice a țărilor, care are drept consecință provocarea pauperismului în masse. In sensul acestei concepții, atât codul penal, cât și puterea judecătorească penală devine inutilă, problema criminalității urmând să fie rezolvită în mod automat prin măsuri de reformă socială, menite să asigure echilibrul economic al cetățenilor țărilor respective. Problema pauperismului fiind rezolvată, nu ar mai exista criminalitate.

Socotesc că nu se poate considera factorul economic ca factor principal criminogen. Imi bazez această convingere atât pe faptele cunoscute din literatura asistenței delicvenților, cât și pe experiența mea personală în acest domeniu. Dacă factorul economic ar fi cauza principală a criminalității, nu-și mai avea rostul sistemul de reeducare, introdus aproape în toată lumea. Ar însemna că s'a pornit toată acțiunea combaterii delicvenței într'o direcție greșită. Prin reeducare nu se va rezolvi niciodată problema economică a unui delicvent sau a delicvenței în general.

Se aduc date statistice cari demonstrează că perioadele de depresiune economică coincid cu majorarea numărului crimelor. Dar se știe că problemele judiciare constituesc domeniul cel mai eterogen din tot domeniul statisticii. Din această cauză toți autorii le utilizează cu o prudență excesivă și pe deplin justificată. Mi-am dat multă silință să lămuresc diferite fenomene exprimate statistic, consultând statisticieni reputați, cari fără excepție mi-au recomandat aceeași prudență, ca și autorii străini. Dar chiar dacă examinăm datele statistice, așa cum sunt, nu se poate găsi o corelațiune urcată între curba mizeriei și curba penală. Este suficient să citez studiile apărute în „Recent Social Trends" — grandioasa operă de monografie sociologică a Statelor Unite ale Americei, întocmită sub conducerea unor savanți de talia lui Mitchell și Ogburn — și unde se arată o tendință continuă de creștere a criminalității și nu o oscilațiune, conform ciclurilor economice.

Nu se poate conchide că factorul mizeriei nu influențează creșterea crimina-

lităţii, deşi statisticile recente ar îndreptăţi această concluziune, după cum se găsesc statistici cari ar putea sprijini teza contrară. Şi sunt de acord, că furturile determinate de mizerie nu trebuesc supuse unui regim penal înăsprit. Dar oare acesta este capitolul principal al delicvenţilor? Nu trebue să generalizăm din cazuri izolate. Şi mai cu seamă, factorul economic nu explică substratul crimelor răsunătoare din ultimul timp, atât la noi cât şi în străinătate.

Şcoala sociologică susţine, pe bază de deducţie ideologică şi nu documentară, că *factorii sociali* sunt factori primordiali criminogeni. Manouvrier atribue mediului social chiar o importanţă exclusivă. Totuşi el nu acuză factorul economic ca factor principal criminogen, cum face şcoala socialistă care a reprezentat un curent trecător în sociologia criminală, ci întreg mediul social.

Dar mediu social însemnează atâţia alţi factori pe lângă cel economic: starea culturală a populaţiei, starea morală, tradiţia, condiţiunile de muncă la cari se adaugă şi factorul biologic, în sensul rezultatelor ştiinţelor endocrine, psihopatologice şi de ereditate, care deasemenea are o influenţă importantă în determinarea criminalităţii.

Sistemul de reeducare a criminalilor este doar rezultatul acestor constatări ştiinţifice. Omul se naşte cu anumite calităţi şi defecte ereditare, cari se influenţează prin educaţie, deci prin mediu social. Ridicarea maximului şi minimului de pedeapsă s'a făcut astfel pentrucă fiecare om dispunând de diferite calităţi şi defecte şi trăind în mediu social diferit, are nevoe de o perioadă de timp diferită pentru reeducarea lui.

Noul cod penal introducând o mai mare limită de maximum şi minimum de pedeapsă, dă judecătorului o libertate, şi implicit şi o răspundere mai mare în aplicarea codului.

Această inovaţie reprezintă o tendinţă de umanizare a codului penal, în sensul că aplicarea lui nu mai constitue o funcţie procedurală automată, ci implică un întreg proces de aprecieri a tuturor factorilor cari au determinat crima. Astfel că judecătorul nu se poate eschiva dela aprecierea *personală*, individuală a cazului şi nici nu se poate retranşa în dosul articolelor unui cod care *impune sancţiuni rigid determinate.* In darea sentinţei, intervine factorul spiritual şi moral al omului, al judecătorului. Procesul care se petrece este deci un proces de *umanizare*, în contrast cu vechea metodă a aplicării automate a pedepselor *standardizate.*

In concepţia modernă nu se mai judecă crima, adică faptul ci criminalul, adică făptuitorul. Iar condamnarea nu are ca scop să *răzbune* societatea, pedepsind pe vinovat, ci *refacerea morală* integrală a criminalului spre a-i da posibilitatea de a se reintegra normal în societate.

Dacă doi indivizi comit în egale condiţiuni de vinovăţie şi în perfect acord o crimă, după concepţia veche *la vină egală, se cuvine pedeapsă egală.* După concepţia modernă, fapta se consideră pe al doilea plan. Primează studiul făptuitorului. Şi dacă acest studiu va arăta, că unul din vinovaţi are nevoe de 6 ani pentru refacerea lui morală, iar al doilea numai de 2 ani, judecătorul nu va ezita să pronunţe sentinţa în consecinţă.

Problema care se pune în materie de delicvenţă este aceasta: prin ce mijloace se pot evita delictele de orice natură? Metoda străveche aplica teroarea cu scop de răzbunare, dar şi de profilaxie prin înspăimântare. Infigerea capetelor tăiate, stâlpul infamiei, execuţiile publice sunt exemple clasice. Metoda nouă pune educaţia, adică prevenirea crimelor, pe primul plan. Iar pentru cei căzuţi în delicvenţă, normalizarea prin reeducare.

Pentru a putea face atât prevenirea, cât şi mai ales reeducarea, este neapărat necesar să cunoaştem *cauza criminalităţii.* Pentrucă atâta timp cât nu vor fi stabilite cauzele reale ale criminalităţii, nu se va putea alcătui un program de combaterea ei eficace. Pentru moment suntem încă în faza de dibuire din cauza lipsei

de material documentar. Un astfel de material nu se poate aduna decât numai sub formă de studii documentate asupra criminalilor şi a mediului lor social, în care ei au trăit şi trăesc, studii făcute de către persoane cu pregătire temeinică în domeniul biologic, sociologic, în domeniul psihologiei şi al dependenţei sociale, pentru ca din cunoaşterea şi sinteza tuturor acestor elemente, să se poată stabili în mod individual, cauza ce a determinat pe delicvent să comită delictul. Aceasta este o operaţiune anevoioasă, ce comportă multe riscuri şi mare răspundere. Fiecare criminal trebe să fie examinat din punct de vedere medical, trebue să fie studiat din punct de vedere psihologic, psiho-patologic sau endocrinologic. Trebue să i se facă examenul psiho-tehnic, alcătuindu-se şi testele necesare pentru a i se stabili gradul de inteligenţă, emotivitate, şi alte reacţiuni, cari pot servi ca indiciu pentru criminalitatea lui. După examenul individului, urmează studiul mediului social în care el trăeşte şi a trăit din cea mai fragedă copilărie. Astfel se vor aduna diferite date în ceeace priveşte viaţa lui anterioară, educaţia lui, instrucţia, educaţia profesională, mediul profesional, felul lui de a reacţiona faţă de familie, societate, tovarăşi de muncă, prieteni, autorităţi; istoricul lui sanitar precum şi toate informaţiunile care ar putea contribui la clarificarea cauzei criminalităţii lui.

In ţările cu organizaţii mai avansate de combatere a criminalităţii, pe lângă fiecare tribunal există un expert psihiatru, un psiholog şi o asistentă socială, pentru punerea diagnosticului şi efectuarea instrucţiei, indicând factorii răspunzători pentru criminalitate. Judecătorul având la îndemână aceşti auxiliari experţi, poate aprecia mai just situaţia în ceeace priveşte măsurile de refacere a criminalului şi timpul necesar pentru această refacere.

Ridicarea maximului şi minimului de pedeapsă lasă judecătorului o mai largă posibilitate de lucru în ceeace priveşte refacerea criminalilor. In special i se lasă posibilitatea de suspendarea pedepsii în caz când refacerea se produce în timp mai scurt de cât prevede judecătorul prin sentinţa dată. Omul este un complex viu, supus atâtor influenţe exterioare, încât ar fi imposibil de a se prevedea cu certidudine matematică felul lui de a reacţiona, deci timpul necesar pentru refacerea lui. Din moment însă ce principiul represiunii prin răzbunare a fost înlocuit cu principiul refacerii prin reeducare, dispoziţiunile codului penal trebue să fie conforme acestui principiu, căutând să înlocuiască dispoziţiunile rigide juridice cu dispoziţiuni mai umane, mai flexibile. E drept că prin această metodă criminalul se află cu totul în mâna judecătorului! Dar judecătorul trebue să fie la înălţimea misiunii lui atât ca personalitate, cât şi ca pregătire profesională.

Sentinţele pe termen scurt n'au un rezultat binefăcător asupra delicventului, din cauză că în timp scurt este imposibil să se facă vre-o muncă de reeducare. Ca să ilustrez realitatea stereotipă a delicvenţilor noştrii recidivişti din penitenciarul Văcăreşti, citez sentinţele date celui mai mare spărgător minor din acest penitenciar, un tânăr de 19 ani, cu 5 clase de liceu, care şi-a început cariera criminală în 1930. In 1930 a ispăşit 2 pedepse de câte 3 luni, deci a petrecut în penitenciar un total de 6 luni. In 1931 a fost condamnat la 1 lună, pe urmă la 4 luni. După o libertate de 16 zile a intrat din nou în puşcărie pentru 3 luni, pe urmă pentru 40 zile. In 1932 a fost condamnat la 1 an. In 1933 a fost condamnat consecutiv 3 luni, 4 luni şi iar o lună. In 1934 a fost condamnat la 3 luni, după o libertate de 20 zile din nou la 1 lună, apoi după două săptămâni libere iar la 5 luni, şi însfârşit după o libertate de 14 zile a intrat din nou la penitenciar şi se află şi acum în instrucţie pentru 38 de spargeri. El fiind minor şi săvârşind furturi şi spargeri mărunte dar foarte multe şi la rând, a luat aproape întotdeauna maximum de pedeapsă. Insă întotdeauna acest maximum a fost de scurtă durată, iar privitor la reeducarea lui, rezultatul a fost negativ, deşi tânărul nu este un element cu desăvârşire pierdut, are calităţi ce ar permite o încercare de reedu-

care. Acest tânăr n'a minţit niciodată asistenta socială care lucrează de câtva timp cu el. Este foarte inteligent şi are o inimă foarte bună: calităţi pe care se poate clădi ceva. Trebue doar timp, mijloace necesare, răbdare şi pricepere.

In ceeace priveşte spiritul străin al legiferării, atribuit codului nostru penal trebue să remarc faptul că criminalitatea nu are un caracter naţional. Ea este identică în formele ei de manifestare la toate naţiunile din lume, din cauză că ea este în mare parte cauzată de factori bio-psihologici şi nu numai de un mediu social vicios. Aceşti factori biologici şi sociali trebuesc examinaţi cu metodă ştiinţifică şi atunci va apare imediat caracterul lor internaţional.

Cadrele generale ale tuturor codurilor penale sunt în mare parte asemănătoare, principiile fundamentale sunt indentice, ele fiind rezultatul unui complex de ştiinţe şi experienţe fără caracter strict naţional.

Ţările occidentale însă prin cultura lor mai avansată, prin elementele de muncă mai pregătite şi prin mijloacele de muncă mai bogate au ajuns la o experienţă incomparabil mai mare ca la noi, în materie penală. Este deci firesc ca noi să profităm de experienţa altor popoare, evitând pierderile de timp şi cheltuială, inerente experimentărilor proprii.

Legiuitorii noştrii adaptând concepţiile penale moderne la condiţiunile noastre sociale, şi la spiritul nostru românesc, au profitat de experinnţa altora, ceeace constitue un merit şi nu un defect.

VETURIA MANUILĂ

Strigătură

Să trăiască, să trăiască,
Toţi mesenii dela masă,
Să trăiască Regele,
Cu toate oştirile.
Şi să treacă mările,
Să cuprindă ţările.
Să trăiască, să trăiască,
Toată echipa regească;
Toată echipa regală,
Că ne-a făcut mare fală.
De ne mere vestea 'n lume,
Ne-a făcut mare renume.
Ne-a făcut o bucurie,
Nu-i popă s'o poată scrie,
Nişe popă cu peana,
Numa noi cu inima,
Nişi notar cu creionu,
Numa noi cu sufletu.

Inf. Ioana Iugan, 45 ani.

Cules de: *I. C. CAZAN*
Şanţ, Septemvrie 1936

FRECVENŢA FORMULEI MAGICE IN SATUL CORNOVA

Articolul de faţă este lămurirea unei scheme din comunicarea făcută de noi la Congresul de Sociologie dela Bruxelles, din vara anului 1935.

Incercasem în acea comunicare să desprindem din atmosfera de afirmaţii şi credinţe ale ţăranilor „imaginea agentului magic" din satul Cornova, jud. Orhei, Basarabia *): ce este şi ce reprezintă agentul magic în viaţa spiritual socială a acestui sat basarabean.

In mersul treptat de prezentare a datelor statistice referitoare la diversele elemente, din care s'a închegat la sfârşit imaginea agentului magic, am ajuns la un moment dat la schema următoare:

No. de ordine	DESCÎNTECUL-TIP	Numărul celor ce-l ştiu
1	Deochi	28
2	Spăriet	22
3	Strâns	21
4	Dragoste-ursît . .	17
5	Năjit	17
6	Orbalţ	14
7	Hudmă	13
8	Ursît-frigări . . .	13
9	Beşica-rea . . .	12
10	Buba-neagră . . .	10
11	Gâlci	9
12	Tătarcă	8
13	Junghi	8
14	Şarpe	8
15	Cairlâc	7
16	Cel-perit	6
17	Păr	6
18	Jolnă	5
19	Baghiţă	4
20	Cei-răi	4
21	Pocitură	4
22	Albeaţă	3
23	Cârtiţă	3
24	Broască.	2
25	Ciopârlajiţă . . .	2
26	Friguri	2
27	Plânsori.	2
28	Soare'n cap . . .	2
29	Studniţă	2
30	Descuet	1
31	Rîie	1

Ea ne arată cîţi din grupul celor 87 descîntători ai satului Cornova, revin aceleaşi formule: un descîtător ştiind mai mult de o formulă.

Schema ne servea ocolo numai în treacăt pentru completarea cu un amănunt nou a imaginei agentului magic. Nu puteam stărui, atunci, asupra ei, deoarece — spuneam — că ea ne oferă observaţii duble: în primul rînd asupra descîntecelor (de ce *o formulă* e ştiută de mai multe persoane şi de ce o alta de mai puţine) şi numai în al doilea rînd asupra descîtătorilor. Dar, primele observaţii presupuneau o analiză amănunţită a rostului fiecărei formule magice în sat precum şi a atitudinei de valorificare a sătenilor faţă de fiecare practică magică în parte, Analiză ce nu-şi avea rostul să fie făcută acolo.

Prezentam acolo numai concluzia, spre care convergeau şi amănuntele celorlalte date statistice comunicate atunci şi anume că: descîntecul ce reprezintă o boală temută în sat şi care este ştiut de cît mai puţine persoane sau numai de una singură, conferă acelora sau acestuia un gen de autoritate socială în sat.

Faptul acesta ne erea suficient atunci pentru determinarea agentului magic specializat într'o anumită formulă.

In articolul de faţă vom prezenta concluziile la care ne duc analiza rostului fiecărei formule magice în sat, precum şi aceea a informaţiilor referitoare la atitudinea de valorificarea sătenilor faţă de fiecare practică magică în parte. Ele ne vor ajuta să înţelegem *aria de extensiune a fiecărei formule în grupul agenţilor magici din satul Cornova:*

Observaţiile noastre vor purta numai asupra *formulei orale*, asupra descînteculul propiu zis — deoarece în satul Cornova — formula

*) Materialul de fişe pe care se baza cercetarea noastră de atunci, ca şi cel utilizat în articolul de faţă, a fost cules în întregime de noi, în vara anului 1931, cu ocazia companiei de cer-

este momentul esenţial din practica magică a descîntatului, acesta fiind, în ultimă analiză, o formă specială de limbaj. Dealtfel, orice practică magică este în întregime un limbaj ciudat de semne şi gesturi, rămăşiţă poate a primei încercări de exprimare a omenirei, a acelei exprimări în care gestul manual era singura vorbă. De accea, chiar practica magică din care formula s'a pierdut în decursul vremii, presupune încă limbajul dorinţei interioare, a gândului ce se vrea încet realizat prin această technică de gesturi semnificative.

Dar, dacă stăruim asupra formulei orale, nu însemnează de loc că noi nu ne dăm seama de faptul că formula orală şi ritualul de gesturi manuale merg împreună şi că semnificaţia lor întreagă se găseşte numai în interiorul acestei unităţi în care fiecare gest sau cuvînt îşi are locul lui, precis determinat. Observaţiile noastre poartă deci asupru formulei orale, socotită ca element dintr'un ceremonial magic complex, în care ea intră cu valoarea ei rituală proprie de incantaţie ritmată şi cu preponderenţa pe care materialul cules în sat ne permite să i-o bănuim.

Intr'adevăr în Cornova, descîntecul propriu zis are lungimi şi întorsături ce vădesc atenţia de care formula se bucură în sat. Este aci şi un fel de obişnuinţă a oamenilor cu limbajul acesta ce are pentru ţăranul basaraben ceva din sfinţenia slujbei religioase aproape. Descîntecul, ca şi rugăciunea din biserică, participă la o aceiaşi eficacitate gravă şi nedeterminată pentru mintea lui.

In satul Cornova am întîlnit 31 forme-tip de descîntat propriu zis (rituri medicale), deci 31 formule orale. Fiecare formulă poartă în sat numele bolii pe care o reprezintă: descîntec de deochi. de junghiu etc... Cum în articolul de faţă nu ne interesează formula în sine ci numai cu rostul ei de extensiune în sat, o vom indica de obicei prin numărul de ordine din schemă şi nu prin numele bolii pe care o reprezintă. Aceasta pentru o mai uşoară înţelegere.

Incă o lămurire: datele numerice ne vor ajuta să determinăm aria de extensiune a formulei în grupul agenţilor magici, şi nu aria ei de circulaţie reală în sat. Nu facem adică aici decît constatarea că, în satul Cornova în luna Iulie a anului 1931, în repertoriul de descîntece întocmit de noi, o formulă revine de mai multe ori iar o altă de mai puţine ori sau chiar numai odată. Este deci vorba de *frecvenţa în repertoriu a unei formule magice*, frecvenţă condiţionată de anumite fapte sociale pe care le vom expune la timpul cuvenit.

Pe cînd *circulaţia reală a formulei magice* în sat, însemează de fapt numărul de ori în care se recurge la ea. în cazurile reale de descîntat din sat (formula la care se recurge mai des sau mai rar). Circulaţia aceasta reprezintă mişcarea formulei magice în spaţiul determinat al satului ca şi, poate dincolo de limitele acestuia, deci *aria de folosire socială a formulei* (trebue menţionat aci faptul că în afară de această circulaţie de folosire, formula magică ca şi orice alt element folcloric, mai are de parcurs încă un alt drum, propriu, drumul trecerilor dela o generaţie la alta. Dar asupra acestei mişcări a formulei magice pe linia timpului vom reveni altă dată.) Trebue să spunem însă, aici, că aria de folosire socială a formulei în sat este extrem de greu, chiar imposibil de determinat: nu poţi sta la pîndă şi nu ai posibilitatea să vezi cum pornesc, din diversele puncte ale satului, spre persoane anumite, sufletele însetate de dorinţa unei vindecări miraculoase. Ar trebui să fii undeva, deasupra satului şi a vieţii, pentru a putea surprinde această mişcare de suflete, totdeauna aşa de discretă, că poate scăpa chiar ochiului unui observator avizat.

---

cetări monografice întreprinse de Institutul Social Român, sub directa conducere a Domnului Prof. D. Gusti, în satul basarabean Cornova.

El e depus la Sem. de Sociologie (Facult. de Filosofie şi Litere Buc.) în Dosarul III. Obiceiuri. Trimiterile se fac la No. de ordine al fişelor din interiorul acestui Dosar.

Cum însă circulaţia de folosire a formulei magice în sat nu este lipsită de semnificaţie pentru extensiunea ei în grupul agenţilor magici, vom utiliza cît mai conştiincios şi observaţiile, chiar incomplete, pe care ni le dau fişele de informaţie generală privind această chestiune.

De aceea trebue spus că datele numerice din schemă ne servesc numai ca limită de grupare a conţinutului acestor fişe, Cifrele sunt deci mai de grabă indicaţie metodologică de lucru.

Nu trebue uitat că suntem în domeniul unor fapte de viaţă spirituală, pe care statistica cea mai conştiincioasă nu va putea vreodată să le prindă în întregimea lor. Cifrele însă confirmă bănuiala noastră privitoare la interdependenţa dintre frequenţa formulei magice în repertoriu şi circulaţia ei de folosire socială în sat. Deaceea, observaţiile pe care le prezentăm mai jos rezumativ, sunt rezultatul unei riguroase confruntări a datelor numerice indicate în schema de mai sus cu fişele informative.

Rezultatele, iată-le:

1. Formula No. 1 (de deochi) are frecvenţa maximă (o ştiu 28 pers. din 87). Descîntecul de deochi reprezintă perfect pentru satul nostru faza de vulgarizare a formulei magice. El e trecut dealtfel chiar în lumea copiilor, tinzând spre formula-joc.

Cine în Cornova nu ştie spune:

Fugi, diochi,
Dintri oichi:
Ca iepurli di ogari
Şi ca vîntu pin gard.
Şi să rămîi curat,
Luminat,
Ca Dumnidzău
Şi te-o lăsat.
(f. 85.)

2. Ca importanţă de frecvenţă vin apoi formulele No. 2 (o ştiu 22 din 87), No. 3 (o ştiu 21 din 87) şi No. 8 (o ştiu 13 din 87).

Frecvenţa lor mare în repertoriu se datoreşte faptului că ele reprezintă cele trei boli de care satul se teme foarte şi anume: *spărietul, strânsul* şi *ursîtul* (frigările). Cele două dintîi sunt boli ce se ţin mai cu seamă de copiii mici. Pentru ele satul are practici magice de vindecare destul de complicate (V. de ex.: St. Cristescu: Practica magică a descîntatului de strâns în satul Cornova. Arhiva p. Şt. şi ref. soc. Vol. X. pag. 371).

Ursîtul este apoi practica magică „cu doo feţe" a satului Cornova. Să-l dăm ca exemplu de ritual magic complex: „a face de ursît" cuiva poate însemna mai întîi „a face de dragoste" cuiva. De ex. o fată-şi „face de ursît" (de dragoste). Feciorul la care ea se gîndeşte se 'mbolnăveşte însă „de ursît". „adică-l dor pîntecile". Pentru vindecare, intervine în ritual obiectul magic caracteristic satului Cornova, numit „frigări", „fiare pe care le face ţiganul cu mîinile la spate şi cu ochii închişi". (f. 110) în timp ce se rosteşte formula, care nu este altceva decît o simplă descriere a ritului manual corespunzător:

Frigarea 'n foc am pus,
Pe apă am stîns,
Durerea am luat-o:
Din creştetu capului,
Din greierii capului,
Din de partea obrazului,
Din viderile oichilor,
Din sfîrcurile nasului,
. . . .
(v. f. 149.)

Cind nici cu frigările arse 'n foc nu s'a ajuns la rezultatul dorit, atunci se „taie găina neagră" într'un mod special, rostindu-se aceeaşi formulă, fără primele două rânduri. In aceste formule satul şi-a delegat, pentru cazurile grave, specialişti celebri nu numai în satul Cornova dar şi pe o zonă de seamă a satelor din jurul ei. Specialistul reprezintă punctul central al eficacităţii formulii. In jurul lui se află zona mai palidă dar tot atât de reală în sat a celor care ştiu aceeaşi formulă şi la care se merge în cazurile socotite ca mai puţin grave.

3. De multă atenţie se bucură în satul nostru mai cu seamă descîntecul de dragoste (îl ştiu 17 din 87). E desigur formula ce ţine încordată atenţia şi are toată simpatia grupului femenin din sat. Aceeace e interesant în cazul acesta e că aproape fiecare din cei 17 ştiu un alt descîntec care nu e variantă ci formulă-tip. Dovadă de atenţia ce se acordă descîntecelor de dragoste şi de efortul de imaginaţie ce acestea-l reclamă. Pentru culoare, iată cîteva din formulele-tip:

a. Invocaţia către buruienile „Duminicuţe", culese din pădure, de lângă izvor sâmbătă dimineaţa 'n zori de zi:

Nu vă ieu, buruienele,
Buruienile luminate,
Prea curate,
Nu vă ieu,
Nişde-on rău,
Şărpi, şărpişor,
Vă ieu de lăut:
Să ni s'arate pinjis,
Sine ni-a şi
Di la Mniezău
Ursîtu mnieu.
(Procedeu Raveca Darie. f. 97.)

b. Invocaţia către „icoană":

Cum nu poţ fără sfînta icoană,
Aşa să nu poţ fără mine,
. . . .
(Procedeu Zoiţa Botnaru f. 108)

c. Inovaţia către lună („facere la lună, la ficiori de mînă"):

Lună luminoasă,
Arată-mi urâtu mnieu
In casă.
Na-ţ brîu nieu
Şi dă-mi frîu dela calu tău.
Şi să mă pornesc
Pin pădure fără sînie,
Pin sat fără ruşine.
De-oi găsî ursîtu mieu
Şedzînd la masă,
Cu ghici de foc să-l ard.
Şi să 'ncaleşe pi cal,
Şi să purşede pi cale,
Pi cărare,
Să s'arate iubitii lui
In cale.
(vechi proc. Anica Sîrghie f. 320)

d. Descîntecul ce însoţeşte facerea de dragoste (ursît) prin baterea frigării cu ciocanul în vatră:

Cum arde focu 'n vatră,
Aşa s'ardă inima 'ntr'însu.
. . . .
(Proc. Profira Liponti. f. 324)

Şi încă vreo alte zece formule mai mici ce însoţesc alte procedeuri, uneori aduse de aiurea (vezi fişele: No. 76, 104, 318, 321, 322, 323, 325, 326, 328 329).

Deci, din cei 17 care ştiu să descânte de dragoste, aproape fiecare reprezintă o formulă specială. Fiecare din aceste formule speciale are la rândul ei tendinţa de răspândire în sat şi deci să formeze zone de circulaţie proprie.

4. Cazul aproape opus descântecelor de dragoste, il oferă categoria formulelor ce însoţesc descîntecul de „bube" şi „gâlci". Aci descântecele a zece boli diferite (bube sau gâlci) şi care formează pe schemă un grup aproape compact, cu uşoare întreruperi, (No. 9, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 20, 23) trebuesc socotite cu o frecvenţă globală. In cazul acesta toate formulele orale se reduc la trei forme — tip, care se întrebuinţează, cînd într'un caz, cînd într'altul cu simpla indicaţie de schimbare nominală.

FORMULA TIP a

S'o pornit
Noo lupchi
Din noo cîmpchi,
Noo lupchi
Din noo lunşi,
Noo lupchi
Din noo codri,
Mieunînd,
Schieunînd,
La măr di bulgariu
Să-l mănînşe
Nime n'o audzît,
Nime n'o vădzut.
Numa Maica Domnului,
Din poarta şeriului,
I-o şi audzît,
Şi i-o şi vădzut,
Şi i-o'ntrebat:
— Unde vă duşeţ, voi
Noo lupchi
Din noo cîmpchi,
Noo lupchi
Din noo lunşi?
— Ne duşem
La măru bulgariu
Să-l mîncăm.
— Nu vă duşeţ
Să-l mîncaţ;
Că îe măr uscat.
Da, duşeţ'-vă la Ion
Şi-i mînca „şe-al perit".
Să rămîie curat
Şi luminat
Ca din trupu mîni-sa lăsat.
(f. 151) idem
f. 123 şi 145

FORMULA TIP b

S'o sculat
Sfîntă Măria şe-ai mare
Şi-o făcut
O masă mare,
Şi-o chemat:
Toate buboaile,
Toate beşcuţele,
Toate zgîncuţăle;
Da pe beşica şe-airă
N'o chemat-o.
Da îe di şiudă
S'o uscat,
S'o săcat
Ca petica'n gard.
(f. 75) idem
f. 101, 117, 164, 170

FORMULA TIP c

Vai săraca
Baba Maria:
O avut noo ficiori,
Noo o avut,
Noo o crescut,
Noo la oaste-o trimăs;
O trimăs noo
Şi-o vinit opt
O trimăs opt
Şi-o vinit şăpte,
. . . .
. . . .
O trimăs unul
Şi-o vinit niciunul.
Aşa să nu rămîie gâlca:
Nici cît un fir de mac,
In patru deschicat.
Ptiu . . să chiaiă,
Să răschiaiă,
Ca spuma din mare,
Ca roa de soare.
(f. 172. Culegere D-ra Livia Gavăt)
idem f. 127, 147.

Cu aceste trei formule este aşa de obişnuită memoria descîntătorului Corno-

ean, încât el le extinde şi la alte boli, nicidecum înrudite cu bubele sau gîlcile. Aşa, formula-tip *a* e extinsă şi la practica descântatului de „albaţă" (f. 114, 141), de „spâriet" (f, 137) sau de „orbalţ" (durere de cap: f, 131, 133). Iar formula-tip *b* am reîntîlnit-o la descântatul de „orbalţ" (f. 121)

5. In faza opusă celei de vulgarizare pe care ne-o indică frecvenţa descîntecului de deochi, se află formulele ce se moştenesc numai în cadrul anumitor familii. Ele sunt trecute cu sgîrcenie, dela unul la altul pe linie de sânge. E cazul descîntecului de „muşcătură de şarpe" (No. 14 pe schemă) care se moşteneşte în familia Văscanilor (f. 359):

Yediţă.
Prestiţă
Carnea de peliţă,
Peliţa de carne,
Carnea de os,
Osu de măduhă.
Şine-o adus veste,
Şărpile să crăpe

(f. 81)

Şi a celui de junghi (No. 13 pe schemă) care „merge 'n familia Botnarilor, a Jitarilor" (f. 359), Formula e descrierea muncii cînepii:

M'am pornit la arat
Şi la semănat,
Stai junghi s' te leg!
Am cules-o,
Am legat-o,
Stai junghi s' te leg!
Am tochit-o,
Stai junghi s' te leg!
Am bătut-o,
. . . .
Am meliţat-o,
. . . .
Am răjilat-o,
. . . .
Am cheptănat-o,
. . . .
Am pieriet-o,
. . . .
Am tors-o
. . . .
Am şiuşit-o,
. . . .
Am răschiet,
. . . .
Am zolit,
. . . . . .
Am depănat,
. . . .
Am ţăsut,
. . . .
Am ghilit,
. . . .
Am făcut val,
. . . .
Am rupt-o
. . . .
Şi junghiu l-am legat.
Şi Mărioara
Cu gura a legat
Şi pişte Marea Neagră
Am zvîrlit.
Şi Ion a rămas curat
Şi luminat,
Ca Maica Preşista
Şi l-o lăsaţ,
Ca mă-sa ce l-o făcut.

(f. 347).

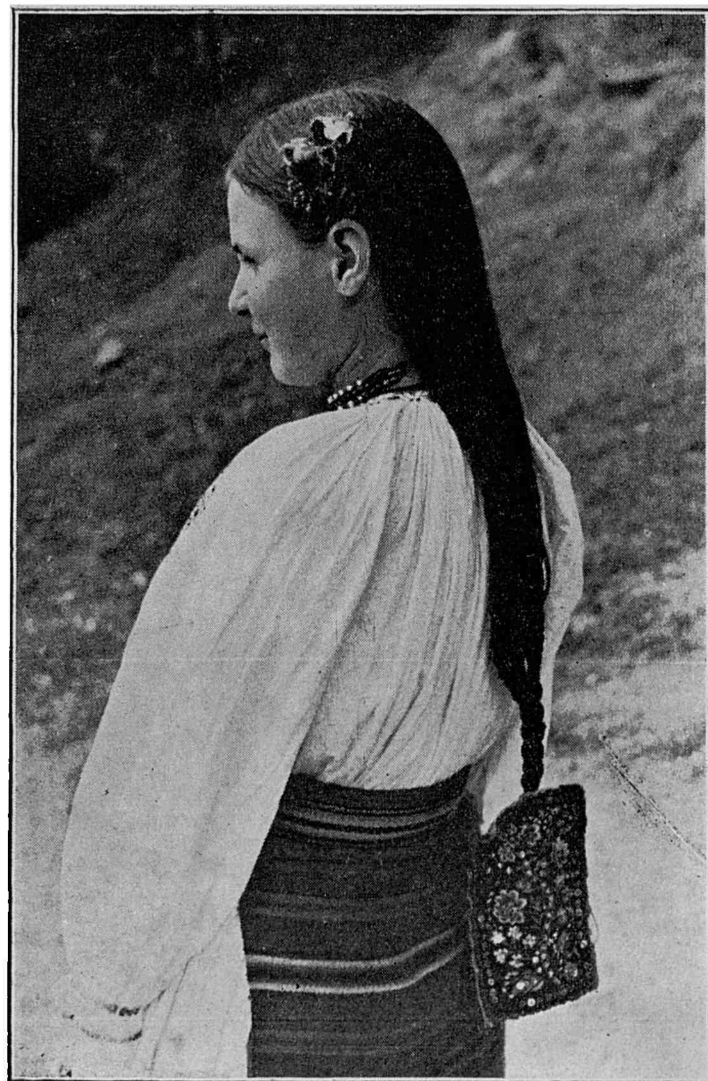
Aceste formule n'au deci cum avea o extensiune mai mare în repertoriu, eficacitatea lor depinzînd tocmai de această calitate a descîntecului de a fi moştenit pe linie de sânge.

Cam în aceeaşi categorie intră şi formulele ştiute actualmente de persoane reputate ca „închise", care nu vor să spună.

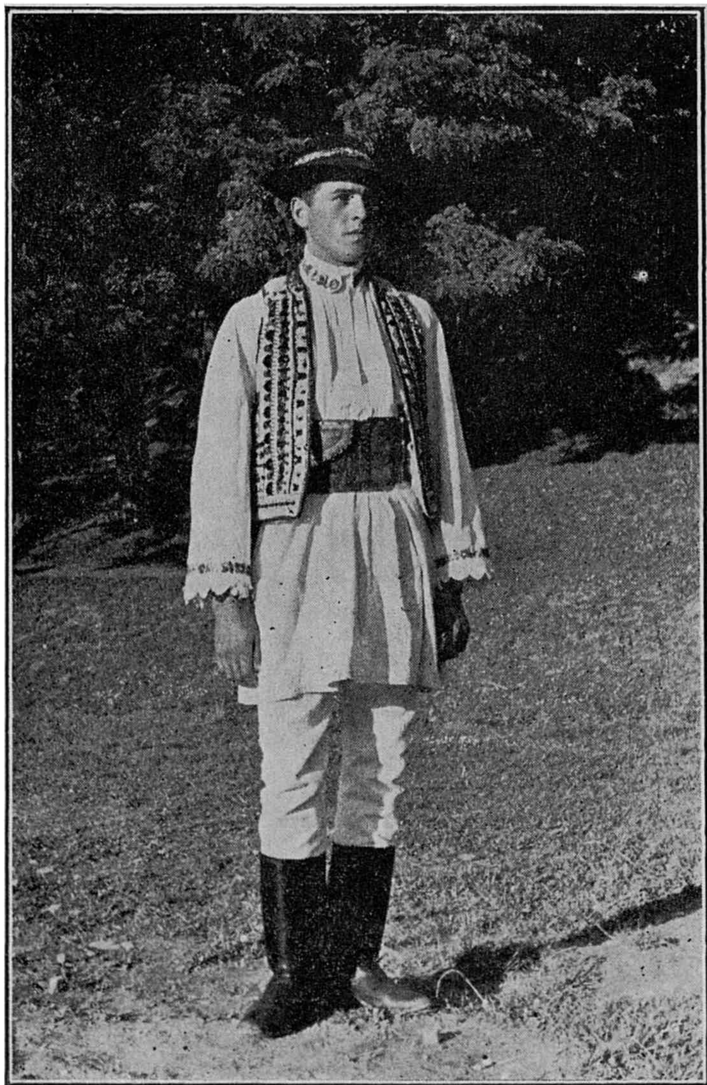
Din această cauză satul socoteşte că formulele sunt ameninţate de dispariţie, odată cu dispariţia deţinătorilor actuali. E cazul descîntecelor No. 22 şi 29.

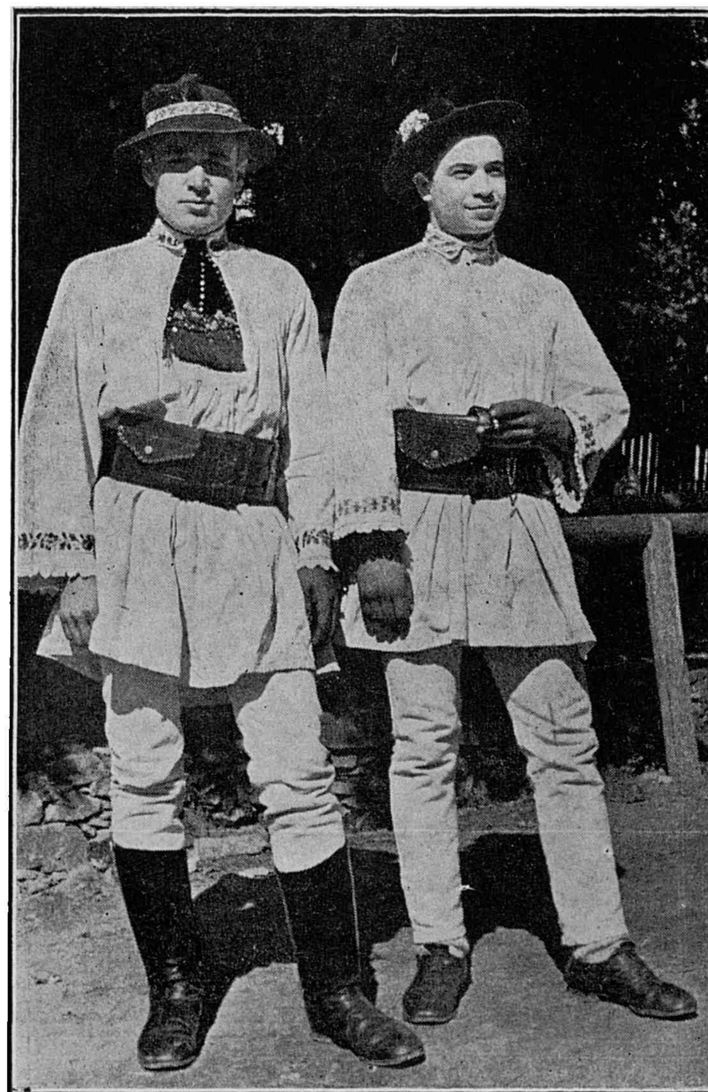
6. Frecvenţă şi mai mică au formulele ce reprezintă boli nu prea temute în sat, (Form. No. 19, 24, 25, 27 şi 30). Devenite bizare şi unice ele reprezintă ca frecvenţă opusul descîntecelor de bolile temute în sat.

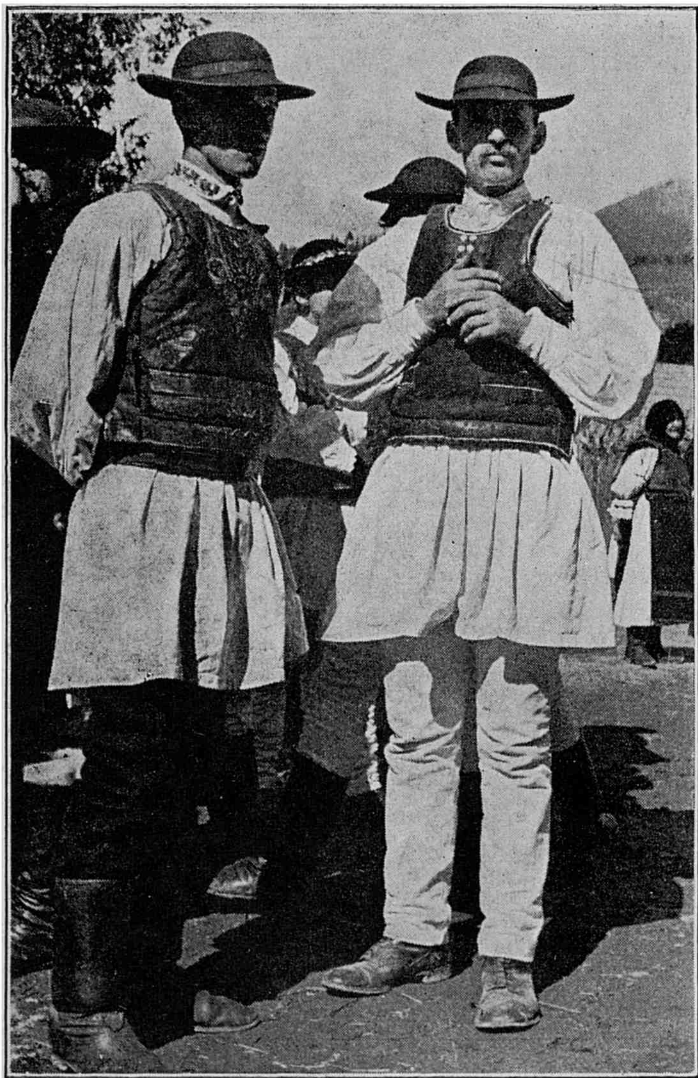

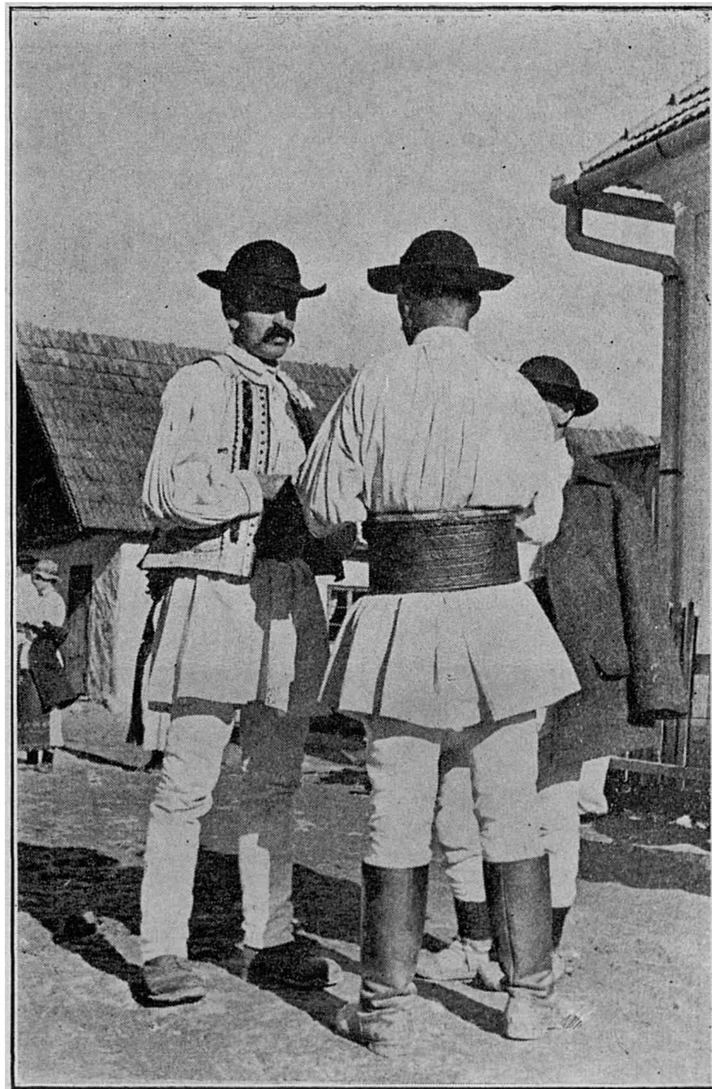
Şanţ-Năsăud: portul şi pieptenătura fetelor

Sant-Năsăud: portul feciorilor

Şanţ-Năsăud: port bărbătesc

Şanţ-Năsăud: portul de sărbătoare al fetelor

Şanţ-Năsăud : port bătrânesc

7. Cu o frecvenţă aparte socotim formulele aduse din alte sate cum e cazul descîntecelor No. 26 (de friguri) şi No. 28 (de „soare 'n cap" durerea de cap). Frecvenţa mică a acestora poate fi dealtfel datorită şi faptului că n,au avut timpul necesar pătrunderii în atmosfera magică a satului.

In concluzie, să încercăm a extrage sensul faptelor sociale comunicate mai sus.

1. Putem spune mai întîi că în satul Cernova fiecare formulă are, în grupul agenţilor magici, o *arie de extensiune* ce-i este proprie, arie pe care o cercetare minuţioasă ar dovedi-o cu desăvîrşire deosebită de a oricărei formule alta.

Această frecventă a ei este în legătură în primul rînd cu numărul persoanelor care-o ştiu. Căci, deşi formula magică e ţinută să rămîie neschimbată, participînd ideal la strigenţa formei unui text religios, în realitate orice cercetător îşi poate da seama că, la un moment dat, ea prezintă variante.

Aşa că, frecvenţa în repertoriu a unei formule magice însemnează de fapt un număr dat de variante. De altfel transmiterea ei de la o generaţie la alta nu putea duce decît la aceasta, transmiterea nefăcîndu-se niciodată mecanic, fără schimbări. Soarta variantei e astfel legată de personalitatea celui care-o ştie şi care e instrumentul momentan în procesul de transmisiune al ei.

O aceeaşi formulă e spusă în moduri diferite. Un informator obişnuit o recită cu teama de a nu o schimba, respectînd elementul tradiţional, neadăogând nimic dela sine. In gura unui informator neobişnuit, adică inteligent şi cu dar literar, formula ia o înfăţişare nouă, inedită, plină de aport personal.

Norocul cercetătorului constă tocmai în a descoperi pe aceşti cei mai interesanţi informatori dintr'un sat. De aci importanţa culegerii datelor privitoare la informatori, date care pot duce la concluzii foarte interesante din punct de vedere sociologic. Satul Cornova este o strălucită dovadă a acestei afirmaţiuni, aci unde informatorii sunt adevărate personalităţi femenine săteşti, chezăşie deci a unui mare număr de variante.

Crearea variantelor unei formule magice se deosebeşte însă de crearea variantelor oricărui alt element folcloric. In viaţa spiritual-socială a satului, formula magică are o situaţie absolut specială.

Pe când o doină sau o strigătură e rostită nestingherit, cu voce tare, în grup, formula magică e ţinută să fie rostită încet, secret, transmisă în condiţii speciale dela bătrîn la mai tînăr etc. Transmiterea ei nu este niciodată lipsită de ceremonial. Şi stringenţa ce caracterizează pentru satul Cornova transmiterea descîntecelor de „muşcătură de şarpe" sau de „junghi", care se moştenesc numai în cadrul anumitor familii, trebue să fi caracterizat odinioară iniţierea în orice altă practică magică. In acest proces de trecere îngrădită, formula e sortită să sufere mai cu seamă schimbări de natură linquistică, datorită auzirii greşite, combinării de cuvinte etc., schimbări care dau formulei magice un aspect rigid şi care-i imprimă mai cu seamă caracterul de neînţeles şi bizar. O recitire atentă a descîntecului de muşcătură de şarpe e destul de elocventă în acest sens.

Pe cînd dimpotrivă, drumul mai nestingherit parcurs în viaţa socială a satului de o doină sau o strîgătură, spuse clar, în auzul tuturor, oferă acestora mai multe şanse de răspîndire şi poate chiar de cizelare estetică.

Cînd însă formula magică circulă oarecum mai liber (desigur niciodată la fel cu o doină sau o strîgătură, de ex.) atunci e şi ea pe drumul variantelor.

Formula devine atunci mobilă, vie, după modelul ei se formează altele, pierzînd sau cîştigînd estetic în drumul ei, după cum a ajuns în patrimoniul spiritual al unui om obişnuit sau al unuia neobişnuit.

2. Dar în afară de această arie de extensiune a formulei în grupul agenţilor magici, am mai menţionat în articolul de faţă şi aşa zisa *arie de circulaţie* reală a formulei în sat, aria de folosire socială a ei: la unele formule se recurge mai des, la altele mai rar. Poate că această folosire socială să fie cea care dă valoare

deosebită anumitor formule condiţionînd astfel frecvenţa lor în grupul agenţilor magici. Nu-şi dau oare, aceştia, osteneala să ştie formula la care se recurge mai des ?

Dar folosirea socială a unei formule magice este în strînsă legătură cu ritmul de viaţă biologică şi sufletească a satului. Sunt sate în care se descîntă mai mult copiii, în care bîntue anumite boli; sunt altele în care se descîntă mai mult vara etc., etc...

Dar mai cu seamă legătura vieţii sociale prezente, cu trecutul, face ca în sat să circule mai cu seamă formulele cu care sunt obişnuiţi oamenii din bătrîni. Din acest punct de vedere satul romînesc este o individualitate specifică de credinţe şi practici magice moştenite, individualitate ce se exprimă şi se consolidează prin trecerile dela o generaţie la alta. Şi cu cît satul e mai plin de sensul tradiţiei, cu cît e mai dominat de acel „esprit de clocher" de care a vorbit genialul linguist francez De Saussure, cu atît el nu primeşte în domeniul practicelor magice, ca şi în domeniul religiei sau al artei sale, decît pe acelea ce sunt conforme celor existente în sat. Sau, chiar dacă le acceptă, le transformă, făcîndu-le să intre în ritmul obişnuit al satului, De aceea temele acceptate de aiurea sufăr deobicei un lung proces de adaptare. Am menţionat la timpul cuvenit faptul că, în satul Cornova, printre formulele magice de foarte restrînsă frecvenţă, figurează şi acelea venite de aiurea şi care deci n'au avut sau poate nu au prea multe şanse de pătrundere în atmosfera magică a satului.

Inţelegem aşa, dece formulele vechi sunt cele de mai intensă frecvenţă în grupul agenţilor magici.

Nu trebue să uităm însă că studiul pătrunderii într'un sat al formulelor magice de aiurea este de mult interes sociologic, chiar dacă n'ar fi de considerat decît lupta lor de adaptare la spiritualitatea satului.

Esenţial însă orice sat are un grup definit de formule teme magice. Aşa că, în ultimă analiză, aria de circulaţie a unei formule magice poate fi redusă la o *arie tematică.* Desigur însă că spaţiul limitat al unui sat poate oferi o contribuţie destul de mică la problema schiţării ariilor tematice; deabia determinarea *provinciei tematice* ar oferi spaţiul limită necesar. Dar despre aceasta vom vorbi cu un alt prilej.

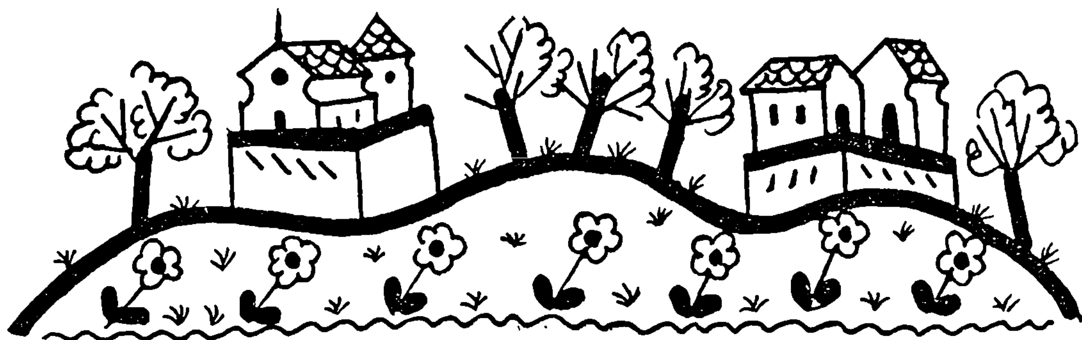
ŞTEFANIA CRISTESCU

Descîntec de dragoste şi joc

Inf.: DOCIA CREŢU, 20 a. ştie carte.

Bună dimineaţa,
Apă sfîntă, mărgătoare,
Ce vii dela Sfîntu Soare!
Ieu iţ dau pită şi sare,
Tu-m dă dragostea cea mare.
Sfîntă apă măgenea,
Fă-mă, Doamne, frumuşea,
Ca spcicuţu grîului,
Tot în fruntea jocului!
Ca Sfîntu Soare cîn 'răsare
Cu noodzăci şi noo de radză
Să răsară la mine'n faţă!
La faţă să fiu frumoasă,
La trup drăgăstoasă,
Ocii de Domniţă,
Gura de turtiţă!
Fără mine n'au putinţă
Nici a bea,
Nici a mînca,
Pînă nu m'or săruta;
Nici să beie,
Nici să mînce,
Pînă ce'n braţă m'or strînge.
Că io's jîşină 'nflorită,
Di la munte coborîtă;
Şi io 's jîşin încărcat.
De la vîrfu muntelui plecat.
De toţ ficiorii chemată
Şi 'n fruntea jocului băgată.

Culegere: *ŞTEFANIA CRISTESCU*
Şanţ, Septembrie 1935

CRONICI

SOCIOLOGIA FRANCEZĂ CONTEMPORANĂ

In orice domeniu de activitate ne-am afla, simţim din când în când nevoia să recapitulăm drumul parcurs, pentru a cunoaşte exact rezultatele obţinute şi a ne orienta munca în viitor. Faptul acesta se petrece în chipul cel mai firesc şi în domeniul sociologiei. Apar regulat dări de seamă despre ce s'a realizat în câmpul acestei ştiinţe, avându-se în vedere uneori ţările în cari se desvoltă, alteori şcolile sau curentele mai de seamă. O astfel de dare de seamă a apărut nu de mult pentru sociologia franceză, datorită sociologului *C. Bouglé* şi intitulată caracteristic: *Bilan de la Sociologie française contemporaine* (Colecţia: Nouvelle Encyclopédie Philosophique. Paris, Alcan, 1935). E interesant „bilanţul" acesta şi pentru noi, atât prin informaţiile pe cari le căpătăm, cât şi prin putinţa ce ne dă să comparăm străduinţele dela noi cu ce se face în altă parte. Din asemenea confruntări se pot trage întotdeauna bogate învăţăminte.

C. Bouglé înfăţişează în realitate ceva mai puţin decât sociologia franceză; numai şcoala întemeiată de *Em. Durkheim*, şcoala sociologistă, numită destul de arbitrar şcoala franceză. Contribuţiile unor *Espinas, Izoulet, Tarde, Worms, Richard, Essertier, Lasbax* etc. nu sunt amintite sau sunt amintite numai în treacăt. Dar dacă bilanţul nu e complet, în schimb este cât se poate de unitar, tocmai pentrucă înfăţişează preocupări strâns înrudite, născute şi desvoltate în spiritul aceluiaşi sistem.

Sociologismul se caracterizează, spre diferenţă de sociologia propriu zisă, prin încercarea de a lămuri cu ajutorul factorilor sociali întreaga viaţă psihică (subiectivă) şi spirituală (obiectivă) a omului, călcând în consecinţă domeniul celorlalte ştiinţe preocupate mai de mult de realitatea omenească. *Bouglé* încearcă să arate, şi în mare parte reuşeşte să ne convingă, că încercările acestea nu sunt totuşi lipsite de rost. Sociologia a impus multor ştiinţe, dacă n'a izbutit şi nici nu putea izbuti să le desfiinţeze, un spirit nou; a sugerat noi metode şi noi cercetări, devenind un factor important în promovarea cunoaşterii ştiinţifice moderne. Adevărul acesta ne e înfăţişat pe rând în ce priveşte psihologia, istoria, ştiinţa juridică şi cea economică; fără să se nesocotească nici partea pe care o datorează sociologia acestor ştiinţe, la cari trebue să adăugăm etnologia, atât de însemnată pentru sociologia durkheimistă, şi demografia, geografia umană şi statistica, pe cari se întemeiaza morfologia socială. In chipul acesta bilanţul nu se referă numai la sociologia propriu zisă, ci la spiritul sociologic francez în genere. Prin aceasta nu este însă mai puţin instructiv.

Cari sunt raporturile dintre sociologie şi psihologie în ştiinţa franceză? *Aug. Comte*, ca şi urmaşul său pe linie ştiinţifică, *Émile Durkheim*, cei doi mari sociologi ai Franţei, în aparenţă nesocotesc psihologia, când nu o neagă de-a-dreptul. Totuşi, după cum a arătat pe larg *Ch. Blondel*, în Introduction à la psychologie

collective, ei nu sunt împotriva oricărei psihologii, ci numai a celei tradiționale, bazată pe introspecție sau orientată strict individualist. Mai ales după *Durkheim*, sociologia implică o psihologie nouă, preocupată de conștiința colectivă. Punând în circulație ideea conștiinței colective, sociologismul a deschis noi căi de cercetare și a însemnat un mijloc de reînnoire a psihologiei preocupată până atunci numai de conștiința individuală. Faptul acesta apare lămurit în Traité de Psychologie, publicat de *G. Dumas* în colaborare cu cei mai de seamă psihologi ai Franței. Explicațiile sociologice își găsesc aici o largă și fericită aplicare. Același spirit se găsește în lucrările: Transformations des sentiments de *Paulhan*, Les cadres sociaux de la mémoire de *Halbwachs*, La conscience morbide de *Blondel* etc. Rând pe rând viața afectivă, funcțiunile intelectuale, volițiunile au fost lămurite, în afară de substratul lor fiziologic, prin înrâuririle pe cari le sufer din partea vieții sociale. Psihologia a fost făcută astfel atentă de către sociologie asupra „dimensiunii sociale" a faptelor sufletești, pe care știința modernă n'o mai poate nesocoti. Cele două științe, departe de a se nega una pe alta, se ajută reciproc în deslegarea nenumăratelor probleme, cari întrec, prin complexitatea lor, domeniul unei singure discipline.

O știință căreia sociologia franceză îi datorează foarte mult este etnologia. Antropologia, socotită ca știință a raselor, și-a lărgit preocupările în decursul veacului XIX, devenind etnologie prin studiul culturilor. Expansiunea colonială a dus și ea la cunoașterea din ce în ce mai precisă a popoarelor primitive sau semicivilizate, material care a înrâurit de aproape desvoltarea sociologiei. E destul să ne gândim la opera unui *Lévy-Bruhl*, întemeiată în întregime pe datele etnologiei: Les Fonctions mentales dans les sociétés inférieures (1910), La mentalité primitive (1922), L'Âme primitive (1927), Le Surnaturel et la Nature dans la mentalité primitive (1931) și lucrarea recentă: La Mythologie primitive (1935). In toate acestea, Lévy-Bruhl încearcă să demonstreze existența unei mentalități caracteristice primitivilor, pe care el o numește mentalitate mistică sau prelogică, diferită complet de mentalitatea logică a societăților civilizate. Primitivii nu operează, ca noi, cu principiul identității sau al contradicției, nici cu principiul cauzalității, nici nu disting individualitatea de colectivitate, supranaturalul de natural. Toată gândirea lor este îndreptată spre forțele mistice cari stăpânesc lumea, încât lucrurile n'au semnificație decât în măsura în care participă la aceste forțe. In locul principiilor noastre logice, ei operează cu un singur principiu: al participației. Teza aceasta a fost combătută tot cu material etnologic de către *Olivier Leroy* în Essai d'introduction critique à l'étude de l'économie primitive și de *Raoul Allier* în Psychologie de la conversion chez les peuples non-civilisés și în Le Non-civilisé et nous. Tot pe material etnologic și-au clădit sistemul de sociologie *Durkheim* și cei mai mulți dintre continuatorii lui: *Mauss*, *Fauconnet*, *Davy* etc. Religia, magia, sacrificiul, dreptul contractual, responsabilitatea etc., au fost rând pe rând lămurite cu ajutorul cercetărilor privitoare la primitivi. S'a arătat în chipul acesta cât de mult variază viața sufletească și spirituală în funcție de organizația socială, cu fiecare societate în parte. Tot pe material etnologic caută sociologia să lămurească civilizația ca un fenomen mai larg decât grupul unitar, cuprinzând un cerc intercomunitar sau internațional.

O altă preocupare a sociologiei franceze durkheimiste este morfologia socială, adică studiul formelor structurale și materiale ale societății și al înrâuririi acestora asupra celorlalte fenomene sociale. Datele statistice, demografice și antropogeografice sunt pe larg întrebuințate aici. In lucrarea sa De la division du travail social, *Durkheim* explică fenomenul indicat în titlu prin o seamă de transformări materiale: creșterea populației, înmulțirea orașelor, extinderea mijloacelor de comunicație etc., adică prin fenomene de morfologie socială. *Bouglé* însuși lămurește succesul ideilor egalitare (în Les Idées égalitaires) prin fapte morfologice: densitatea populației, aglomerarea în marile orașe, întretăierea cercurilor sociale etc. Așa dar morfologia socială, în sensul ei material, se ocupă cu repartizarea populației pe suprafața pământului, după punctele hidrografice, în orașe, în industrii, după drumuri, ca și cu marile curente omenești de imigrare și emigrare etc., încercând alături de geografia umană și demografie, o cât mai precisă lămurire a lor. Sociologia se opune astăzi determinismului geografic al unui *Ratzel* și acceptă posibilismul unui *Vidal de la Blache*. Cercetări precise dovedesc temeinicia acestei atitudini.

In afară de științele amintite, sociologia este strâns legată și de istorie. Cele două preocupări uneori aproape se confundă. Totuși astăzi se încearcă o diferențiere precisă, luându-se ca punct

de plecare lucrarea lui *Paul Lacombe :* L'Histoire considérée comme science, în care se deosebeşte evenimentul, ceea ce nu se petrece decât o singură dată, de instituţie, care cuprinde acte cari se repetă. Istoria s'ar ocupa de evenimente, sociologia de instituţii. Totuşi limitele acestea nu se respectă decât în mare şi ştiinţa, departe de a pierde prin aceasta, profită foarte mult. Istoria modernă câştigă în temeinicie tocmai datorită spiritului ei sociologic. De citat mai ales: *Glotz*, Solidarité de la famille en Grèce, *Bloch:* Les Caractères originaux de l'histoire rurale française, *Petit-Dutaillis:* La Monarchie féodale şi în genere colecţiile: Peuples et Civilisations şi L'Evolution de l'Humanité. Sinteza istorică, aşa cum o concepe un *H. Berr*, este în chip egal istorie şi sociologie (cf. La Synthèse en Histoire, 1911, En marge de l'Histoire universelle, 1934). La rândul ei sociologia, întrucât nu vrea să rămână o ştiinţă formală, sistematizează materialul istoric şi lămureşte ştiinţific întâmplările trecutului.

In ce priveşte raporturile sociologiei cu dreptul şi cu economia politică, ele n'au fost la început prea bune. Incetul cu încetul însă, spiritul sociologic a pătruns şi în aceste două ştiinţe sociale şi le-a reînnoit cu totul. Astăzi există chiar preocupări speciale de sociologie juridică şi sociologie economică.

Durkheim s'a ocupat cu dreptul încă într'una din primele sale lucrări: De la division du travail social. Stabileşte astfel că dreptul represiv e în funcţie de solidaritatea socială. El are precădere în societăţile bazate pe solidaritatea mecanică, în care domină conformismul şi asemănarea dintre indivizi. Dreptul restitutiv câştigă dimpotrivă teren în societăţile bazate pe solidaritatea organică, individualiste, dominate de diviziunea muncii. Unii dintre elevii săi i-au continuat ideile. De citat mai ales *Fauconnet*, autorul unei concepţii sociologice despre răspundere (La Responsabilité) şi *Davy*, autorul unei concepţii sociologice despre contract (La Foi jurée). Teorii sociologice despre drept apar însă şi în rândul juriştilor. De citat mai ales *Jean Ray:* Essai sur la structure logique du Code civil; *Morin:* Révolte des faits contre le Droit şi La Loi et le Contrat, la décadence de leur souveraineté; *Charmont:* Socialisation du Droit; *Duguit:* L'Etat, le Droit objectif, la loi positive; *Hauriou* cu teoria instituţiei, *Delos*, *Renard*, *Emm. Lévy*, etc.

Fenomenele economice n'au fost mai puţin cercetate de sociologia franceză, fapt care a înrâurit de aproape şi pe economişti. Dintre sociologii durkheimişti specializaţi în probleme economice sunt de citat mai ales *Simiand:* La Méthode positive en science économique, Le Salaire, l'évolution sociale et la monnaie şi *Halbwachs:* L'Evolution des besoins dans les classes ouvrières. *Bouglé* înfăţişează pe larg şi ideile acestora, amintind în concluzie şi preocupările sociologice în legătură cu arta, cu morala, cu limba etc., cari toate arată rodnicia noului spirit ştiinţific.

După sociologia franceză, faptele sociale, de orice natură ar fi ele, economice, politice, religioase, morale, sunt supuse unor raporturi constante cari pot fi formulate în legi, prin observaţii comparative şi nu pot fi înţelese complet decât în ansamblul lor, adică în funcţie de societatea întreagă.

De sigur bilanţul întocmit de *Bouglé* are multe lacune, dar el reuşeşte totuşi să dea o idee despre progresele sociologiei franceze în ultimii 50 de ani şi despre rodnicia acestei ştiinţe în lămurirea mai tuturor manifestărilor omeneşti. Cartea aceasta ar trebui citită cu atenţie de toţi oamenii de ştiinţă socială dela noi, ca să vadă cât de mult le-ar folosi studiul sociologiei şi mai ales cât de rodnică e colaborarea diferitelor discipline pentru lămurirea integrală a realităţii sociale.

TRAIAN HERSENI

INSTITUTE PENTRU CERCETAREA VIEŢII ROMÂNEŞTI

1. INSTITUTUL SOCIAL BASARABIA

a) Activitatea dela 18 Noembrie 1934 până la 22 Martie 1936

S'a împlinit un an şi patru luni de la înfiinţarea Institutului Social Român al Basarabiei. In acest răstimp pe care îl putem considera ca anul grupărilor de forţe, cunoaşterii membrilor Institutului între ei şi dibuirilor inerente fiecărui început. Institutul a desfăşurat o activitate destul de rodnică pe tărâmul cercetărilor sociale în Basarabia.

Imediat după înfiinţarea Institutului şi după îndeplinirea formelor legale cerute de legea persoanelor juridice, s'a trecut la organizarea secţii-

lor. Până astăzi şi-au inaugurat activitatea următoarele opt secţii din totalul de cincisprezece câte are Institutul:

1. Secţia Culturală, condusă de D-l Prof. T. Bulat,

2. Secţia Agricolă, condusă de D-l Prof. A. Cardaş.

3. Secţia Economică, condusă de D-l Prof. Th. Ştirbu.

4. Secţia Juridică, condusă de D-l Const. C. Georgescu-Vrancea.

5. Secţia Sociologică, condusă de D-l Prof. H. Dăscălescu.

6. Secţia de Educaţie Naţională, condusă de D-l Colonel V. Nădejde.

7. Secţia Technică şi Urbanistică, condusă de D-l Ing. N. Profiri.

8. Secţia Cooperatistică, condusă de D-l Vl. Ghenzul.

Secţiile care au continuat să activeze anul întreg, fie prin şedinţe intime cu membrii secţiei, fie prin comunicări publice, sunt numai următoarele cinci: Secţia Economică, Secţia Sociologică, Secţia Technică, Secţia Agricolă şi Secţia juridică.

Activitatea Institutului de la înfiinţare şi până astăzi s'a desfăşurat în două mari direcţii: 1) conferinţe publice şi cercetări monografice.

Secţia economică a organizat două mari cicluri de conferinţe: primul la „Sala Eparhială" în zilele de Duminică pentru difusarea ştiinţelor sociale şi problemelor de politică naţională, socială şi culturală, iar al doilea intitulat:

„*Valorificarea produselor Basarabene*".

Din primul ciclu s'au ţinut până în prezent următoarele conferinţe:

1. Factorul monetar în criza economică mondială, de D-l Prof. I. Răducanu, 4 Decembrie 1934.

2. Statul Ţărănesc, de D-l Ion Mihalache, Preş. Partidului Naţional-Ţărănesc, 27 Mai 1935.

3. Cum înţelegem Românismul, de D-l C. Rădulescu-Motru, 6 Octombrie 1935.

4. Sisteme de economie dirijată, de D-l Prof I. Răducanu, 20 Octombrie 1935.

5. Şcoala şi Criza economică, ţinută de d-l S. Mehedinţi, 27 Octombrie 1935.

6. Ieşirea din actualele greutăţi economice, N. Iorga, 3 Noembrie 1935.

7. Organizarea muncii naţionale, M. Ghelmegeanu, 17 Noembrie 1935.

8. Capitalism şi Socialism, Gh. Taşcă, 24 Noembrie 1935.

9. Doctrina economică naţionalistă, A. C. Cusin, 1 Decembrie 1935.

10. Evoluţia economiei liberale, V. Madgearu, 8 Decembrie 1935.

11. Organizarea Statului Ţărănesc, N. Ghiulea, 15 Decembrie 1935.

12. Libertatea: Dreptul pozitiv şi dreptul raţional de Mircea Djuvară, 8 Decembrie 1935.

13. Doctrina statului ţărănesc, Aurelian Bentoiu, 19 Ianuarie 1936.

14. Doctrina naţionalistă, N. Crainic, 2 Februarie 1936.

15. Doctrina liberală, Al. Popescu-Necşeşti, 9 Februarie 1936.

16. Invăţământul agricol în România, Prof. N. Vasiliu.

17. Curente politice europene, Gr. Filipescu, Martie 1936.

18. Doctrină şi acţiune politică, Prof. D. Gusti, 22 Martie 1936.

19. Târgurile şi rolul lor economic, de D-l Prof. Brancovici, 29 Martie.

Ciclul de conferinţe continuă în fiecare Duminică până la 31 Mai 1936.

Din ciclul „Valorificarea produselor basarabene", început încă din anul trecut, s'au ţinut până acum următoarele comunicări:

1. Nevoile industriei basarabene, 14 Decembrie 1934;

2. Problema muncii în Basarabia, 21 Decembrie 1934;

3. Politica bancară în Basarabia, 12 Ianuarie 1935, com. D-lui P. Sinadino.

4. Politica creditului în Basarabia, 18 Ianuarie 1935.

5. Politica muncitorească în Basarabia, 10 Februarie 1935.

6. Regimul contingentării şi Politica comerţului exterior al României, 20 Februarie 1935.

7. Problema drumurilor în Basarabia, 7 Aprilie 1935, comunicarea D-lui Ing. Profiri.

In anul curent, acest ciclu urmează în continuare şi a început Vineri 20 Martie a. c. cu comunicarea D-lui Vl. Cristi, fost ministru, despre „Valorificarea producţiei viticole" şi a D-lui Prof. Th. Al. Ştirbu: Valorificarea producţiei prin organizarea desfacerii, ţinută la 27 Martie 1936.

Ciclul continuă cu comunicările D-lor:

M. Costeţchi: Valorificarea producţiei pomicole, 3 Apr. 1936;

C. Georgescu-Vrancea: Inrâurirea organizaţiei de Stat şi a legislaţiei sovietice asupra legături-

lor economice dintre Basarabia şi U. R. S. S.. 24 Aprilie 1936.

M. Voia: Gospodăriile comunale. Rolul lor în curentul de îndrumare spre zootechnizare şi raţionalizare a agriculturii, 8 Mai 1936.

Th. Nica: Organizarea şi valorificarea produselor ovine, 15 Mai 1936.

Şt. Constantinescu: Reîmpădurirea în Basarabia, 22 Mai 1936.

H. Vasiliu: Industrializarea producţiei agricole, 29 Mai 1936.

Secţia economică şi secţia technică şi urbanistică au elaborat câte un plan de cercetare monografică a Chişinăului cu privire specială asupra vieţii economice şi a situaţiei edilitare a oraşului.

Secţia sociologică a organizat în lunile: Decembrie 1934 şi Ianuarie, Februarie 1935, în vederea cercetărilor monografice dela Iurceni şapte şedinţe cu membrii secţiei în care s'au discutat şi s'au interpretat teoriile şi metodele monografiei sociologice din publicaţiile Institutului Social Român.

La aceste şapte şedinţe s'au mai adăugat încă şase, ţinute în lunile Mai şi Iunie 1935, la care au participat numai membrii echipei monografice care au plecat la Iurceni.

In cursul lunei August 1935, echipa monografică organizată de Secţia Sociologică cu membri şi dela celelalte secţii ale Institutului au cercetat monografic satul Iurceni.

Materialul documentar adunat în această campanie de cercetări monografice e destul de bogat şi de mare valoare documentară.

E de ajuns să pomenim numai de cele peste o sută de documente istorice asupra proprietăţii răzăşeşti, descoperite de d-l Preşedinte de Tribunal Aurel Sava (d-sa a cercetat acest sat şi înainte de cercetările Institutului şi D-sale se datoreşte alegerea Iurcenilor pentru cercetări monografice), precum şi bogata colecţie de basme (60 de texte) culese de D-l Prof. P. Ştefănucă, care cuprinde cele mai variate motive şi în acelaş timp formează fenomenul cel mai caracteristic din viaţa spirituală a satului Iurceni, anume povestitul.

Tot în această campanie de cercetări monografice s'a organizat şi un mic muzeu ceramic care a fost trimis la Expoziţia echipelor regale studenţeşti, din „Parcul Carol".

Materialele privitoare la starea economică a satului, starea sanitară a olarilor, industria casnică, statisticele economice, fotografiile, care oglindesc viaţa de fiecare zi a Iurcenilor sunt bogate contribuţii la cunoaşterea acestui sat răzăşesc.

Echipa monografică a organizat la Iurceni asistenţa medicală cu medicamente puse la dispoziţie de Inspectoratul Sanitar al Basarabiei şi de Institutul de seruri şi vaccinuri, Dr. Cantacuzino din Bucureşti.

S'a mai înfiinţat la Iurceni un cămin cultural şi s'a început organizarea olarilor într'o cooperativă.

In acest ultim scop s'a intervenit de către Institut la Ministerul de Agricultură şi s'a primit un prim ajutor de 10 000 lei.

Parte din materialele adunate la Iurceni au fost prezentate în următoarele şapte comunicări publice:

1. D-l Aurel Sava. — O aşezare străveche răzăşească: *Iurceni* — 10 Ianuarie 1936.
2. D-l P. Ştefănucă. — Literatura populară a Iurcenilor — 17 Ianuarie 1936.
3. D-l Th. Ştirbu. — Viaţa economică a satului Iurceni — 31 Ianuarie 1936.
4. D-l Th. Porucic. — Cadrul geografic la Iurceni—7 Februarie 1936.
5. D-l S. Gonţa, V. Adiasevici: Industria casnică (olăritul şi covoarele) la Iurceni—14 Februarie 1936.
6. Al. Romanovici: Agricultura la Iurceni—21 Februarie 1936.

Urmează să se ţină: 7. S. Bogoş: Date statistice la Iurceni. 8. B. Grigoriev: Starea sanitară a olarilor din Iurceni.

Aceste opt comunicări la care se vor mai adăuga şi alte studii vor fi tipărite într'un buletin.

Institutul social a început să publice în revista „Viaţa Basarabiei" sub rubrica „De la Institutul Social Român al Basarabiei" comunicările mai însemnate şi chiar texte din materialele culese la Iurceni.

Până acum s'au publicat următoarele comunicări:

1. *„Politica Bancară în Basarabia"*, de D-l P. Sinadino.
2. *„Valorificarea producţiei basarabene prin cooperaţie"* de D-l E. Pavlescu.
3. *Literatura populară a satului Iurceni* de P. Ştefănucă.
4. *Un basm* intitulat: *„Povestea lui Ion Săracu"*, şi o baladă intitulată: *„Trei viteji"*.

Institutul Social Român al Basarabiei şi-a ridicat temeliile în acest prim an de viaţă pe munca venită dela puţini membri. Nădăjduim însă că

numărul membrilor cu adevărat muncitori se va mări an cu an şi Institutul Social Român al Basarabiei va deveni cu timpul Instituţia care să îmbrăţişeze în câmpul cercetărilor sale problemele sociale cele mai însemnate, cari îşi caută o soluţionare în această provincie românească.

PAN HALIPPA
Preşedintele I. S. R. din Basarabia

b) Vizita D-lui Prof. D. Gusti la Chişinău

Duminică, 22 Martie a. c., a vizitat Chişinăul D-l Prof. D. Gusti, Preşedintele Institutului Social Român din Bucureşti şi Directorul General al Fundaţiei Culturale Regale „Principele Carol" participând la adunarea generală anuală a Institutului Social Român din Basarabia, şi pentru a conferenţia în cadrele I. S. R. B., despre „Doctrină şi acţiune politică" precum şi pentru a preda Fundaţiei Culturale Regale „Principele Carol" Regionala Chişinău, dreptul de folosinţă a palatului Regal din Chişinău.

D-l Prof. D. Gusti a fost întâmpinat la gară de membrii I. S. R. Basarabiei şi membrii Fundaţiei Culturale Regale „Principele Carol" şi alţi intelectuali din Chişinău. La orele 10 a. m., a avut loc adunarea generală a I. S. R. Basarabia. D-l Pan Halippa Preşedintele I. S. R. Basarabia salută prezenţa D-lui Prof. D. Gusti la adunarea generală a Institutului. D-sa arată rostul Institutului Soc. Român al Basarabiei, pentru cercetarea problemelor sociale din această provincie şi sprijinul care l'a avut Institutul din partea D-lui Prof. D. Gusti şi din partea I. S. R., din Bucureşti.

Propune adunării generale ca D-l Prof. D. Gusti să fie ales membru de onoare al I. S. R., din Basarabia. D-l Pan. Halippa citeşte o telegramă către M. S. Regele Carol al II-lea, Preşedintele de onoare al I. S. R., din Basarabia, prin care se cere să se aprobe pentru vara viitoare o echipă regală la Iurceni, satul cercetat monografic de I. S. R., din Basarabia în vara anului 1935.

D-l Prof. D. Gusti salută adunarea în numele I. S. R., din Bucureşti şi felicită pe membrii Institutului Social din Basarabia pentru rodnica activitate desfăşurată într'un an de zile. Mulţumeşte pentru cinstea ce i s'a făcut de a fi ales membru de onoare al I. S. R., din Basarabia.

D-l avocat C. Stoica, Consilier comunal, salută din partea Primăriei Municipiului Chişinău prezenţa D-lui Prof. D. Gusti la lucrările I. S. R., din Basarabia, arătând întreaga activitate ştiinţifică şi culturală a înaltului oaspe.

D-l Vlad. Cristi, fost ministru, arată că I. S. R., al Basarabiei a reuşit să desfăşoare timp de un an de zile o activitate intr'adevăr surprinzător de bogată. Evidenţiază rostul conferinţelor organizate de I. S. R., pentru desvoltarea vieţei culturale din Chişinău. D-sa mai arată că I. S. R., din Basarabia a reuşit să grupeze intelectuali din toate partidele politice într'un mănunchi cu scopul de a cerceta problemele sociale ale Basarabiei.

D-l Prof. P. Ştefănucă citeşte raportul de activitate al I. S. R., din Basarabia pe anul 1935.

D-l Prof. Th. Al. Ştirbu, citeşte programul de activitate viitoare, care cuprinde următoarele puncte: conferinţe publice săptămânale pentru răspândirea cunoştinţelor sociale; conferinţe publice săptămânale de interes special, organizate de toate secţiile Institutului cu probleme speciale asupra Basarabiei; continuarea cercetărilor asupra Chişinăului; şi cercetări monografice la sate.

D-l Prof. D. Gusti prezintă pentru biblioteca I. S. R., din Basarabia următoarele publicaţii: 1. La Monografie et L'Action Monographique en Roumanie, două conferinţe ţinute de D-l Prof. D. Gusti la Universitatea din Paris; 2. Les Fondations culturelles Royales de Roumanie de D. Gusti, conferinţă ţinută la Academia de Ştiinţe morale şi politice din Paris; 3. Die Königlichen Stiftungen Rumäniens, o conferinţă ţinută cu ocazia alegerii D-lui Prof. D. Gusti Doctor honoris causa rerum politicarum, la Universitatea din Leipzig. D-l Prof. D. Gusti arată că activitatea culturală a echipelor regale studenţeşti, bazată pe o cunoaştere a realităţilor sociale a stârnit interes în multe ţări. Insuşi Preşedintele Consiliului de Miniştri din Franţa D-l Sarraut a cerut informaţii la Fundaţia Culturală Regală „Principele Carol" pentru a aplica aceleaşi metode şi în Franţa.

D-l Prof. D. Gusti crede că I. S. R., din Basarabia trebuie să-şi impună cunoaşterea tuturor problemelor sociale basarabene, iar pentru publicarea rezultatelor pune la dispoziţia Institutului „Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială", pentru studii mari, iar pentru studii mai mici şi cronici, revista „Sociologie Românească". Fundaţia Culturală Regală „Principele Carol" pune la dispoziţia I. S. R., din Basarabia două camere pentru sediu în palatul Fundaţiei Culturale Regale, „Principele Carol" Reg. Basarabia. Activi-

tatea de până acum a I. S. R., din Basarabia e rodnică şi face onoare membrilor săi. Cercetările monografice la Iurceni sunt o dovadă că Institutul e pe drum bun. Unele descoperiri făcute la Iurceni, cum sunt moartea înainte de vreme a unei părţi din populaţia satului, olari de meserie, cari mor din cauză că lucrează smalţul cu plumb, otrăvitor pentru sănătate. Donează din partea M. S. Regelui suma de 10,000 lei pentru Căminul Cultural din satul Iurceni cu scopul de a se veni în ajutorul olarilor ca să-şi schimbe procedeele dezastruoase de preparare a smalţului. Cunoaşterea, realizată cu ocazia cercetărilor monografice trebuie să aducă o îmbunătăţire a soartei sătenilor. Prin aceasta se dovedeşte că la baza ajutorului social stă cunoaşterea. Relativ la programul de activitate viitoare a Institutului D-sa crede că s'au îmbrăţişat toate ramurile de activitate ce se cer unei instituţii ştiinţifice însă accentul trebuie să se pună pe cercetările monografice pentru cunoaşterea Basarabiei. Să se creieze mai întâi o mare arhivă de cunoaştere a ţării pentru a se putea pune la dispoziţia oamenilor politici ideile rodnice de conducere a ţării. Se impune o ierarhizare în executarea programului: mai întâi cercetări monografice şi în rândul al doilea — conferinţe. Nici I. S. R., din Bucureşti n'a organizat în acest an conferinţe fiindcă întreaga activitate a membrilor Institutului a fost îndreptată în direcţia cercetărilor problemelor dunărene, cercetări cari se fac în colaborare cu Institutul Internaţional de Cooperare intelectuală.

D-l Pan. Halippa, preşedintele I. S. R., din Basarabia propune adunării ca să se trimită câte o adresă de mulţumire tuturor instituţiilor, cari au acordat sprijin material I. S. R., din Basarabia

Se procedează la alegerea Comisiei de cenzori în persoana D-lor S. Ciocârdel, P. Firică, G. Moţit.

La orele 12 a. m., a avut loc în sala Eparhială, în faţa unui public foarte numeros conferinţa: „Doctrină şi acţiune politică".

La orele 2 d. m., a avut loc o masă comună la restaurantul „Londra".

La orele 3 d. m. a avut loc în Palatul „Fundaţiei Culturale Regale Principele Carol" din Chişinău o adunare festivă a membrilor Fundaţiei convocată special cu ocazia vizitei D-lui Prof. D. Gusti. Au luat parte la această întrunire membrii Fundaţiei şi peste 60 de intelectuali din Chişinău. D-l Prof. D. Gusti este primit cu vii aplauze de membrii Fundaţiei. D-sa aduce la cunoştinţa adunării membrilor înalta numire facută de M. S. Regele numind ca Preşedinte al Fundaţiei Regionala Chişinău pe d-l N. Donici. In continuare mulţumeşte tuturor persoanelor din cadrul Fundaţiei, cari înţeleg să sprijine activitatea pe care o depune această instituţie pe ogorul ridicării culturale la sate.

D-l Prof. T. Bulat, rosteşte o cuvântare de bun sosit salutând pe D-l Prof. D Gusti din partea membrilor Fundaţiei, mulţumeşte pentru sprijinul acordat vechei asociaţii „Astra" în momente critice când în lipsa de mijloace materiale era pe punctul de a dispare. Astăzi datorită Inaltei protecţii a M. S. Regelui şi sprijinului material al Fundaţiei Culturale Regale „Principele Carol" organizarea activităţii culturale la sate a primit un puternic suflu de viaţă.

D-l Prof. L. Boga descrie cu lacrimi în ochi greutăţile materiale prin care a trecut asociaţia „Astra" şi gazeta „Cuvântul Moldovenesc".

D-l Prof. D. Gusti mulţumeşte tuturor pentru frumoasa primire ce i s'a făcut. Arată meritul mare în acţiunea culturală a Basarabiei al D-lui Pan Halippa, care atât sub Ruşi, cât şi astăzi desfăşoară o bogată activitate pe acest teren. D-sa arată că acţiunea culturală la sate trebuie să se desfăşoare deopotrivă în direcţia sănătăţii poporului, organizării muncii, culturei moral-religioase şi în sfârşit educaţia muncii. Activitatea culturală trebuie să fie precedată de cunoaştere. Metoda de urmat este contactul viu, direct şi permanent cu satele prin căminele culturale şi şcoalele ţărăneşti cari au menirea să pregătească pe viitorii conducători ai căminelor culturale.

In aceiaş zi seara la orele 9 D-l Prof. D. Gusti a luat parte la concertul simfonic organizat de Fundaţia Culturală Regală „Principele Carol", regionala Basarabia în sala Eparhială sub conducerea D-lui M. Bârcă.

A doua zi Luni, 23 Martie a. c. D-l Prof. D. Gusti a vizitat pe D-l General P. Cânciulescu. Comandantul Corpului III Armată pentru a-i aduce mulţumiri de îngrijirile şi reparaţiile făcute Palatului Regal cu concursul armatei. D-sa a mai vizitat Palatul Cultural în construcţie, liceul de băieţi „Alex. Donici", Facultatea de Ştiinţe Agricole, Muzeul Naţional, şcoala de viticultură şi gospodăria comunală din com. Ialoveni jud. Lăpuşna.

2. INSTITUTUL DE CERCETĂRI ŞI EXPERIMENTAŢIE FORESTIERĂ

Consideraţii generale

Tendinţa tot mai accentuată de a se da tuturor ramurilor de producţie şi activităţilor profesionale o bază temeinică de desvoltare a angrenat şi economia forestieră, care reprezintă în ţara noastră una din cele mai însemnate surse de bogăţie.

La aceasta a contribuit în largă măsură constatarea, că pădurile se împuţinează din ce în ce, iar calitatea celor cari au mai rămas descreşte văzând cu ochii, datorită diverselor împrejurări, între care enumărăm, cu deosebire, *exploatările vicioase şi păşunatul abuziv.*

Indiferent din ce cauză au descrescut cantitatea şi calitatea pădurilor (capitalismul, starea mizeră, lipsa de educaţie şi tradiţie forestieră, legile de reformă agrară, etc.), sigur este, că faptul în sine a atras atenţiunea cârmuitorilor raspunzători de bunul mers al economiei naţionale, cari au căutat în cele din urmă să găsească remediile cu concursul cercetărilor de technică şi ştiinţă specifică ţării noastre.

In adevăr, în materie de producţie şi valorificare forestieră, nu numai că nu putem împrumuta tot ce a elaborat până în prezent technica şi ştiinţa altor ţări cu o cultură mai veche, dar chiar în ţara noastră nu se pot aplica pe întreg cuprinsul ei aceleaşi norme, fiecare regiune având condiţiunile sale specifice de sol, climă, stare economică, socială etc. S'a impus deci conducătorilor nevoia închegării în ţara noastră a unei doctrine silvice proprii, adaptată condiţiunilor sale variate pe întregul teritoriu, ştiut fiind, că aproape nicio ţară nu are, pe o suprafaţă relativ redusă, condiţiuni atât de variate ca stare orografică şi hidrografică, ca România.

Când ne gândim că pădurile ocupă aproape 25 % din suprafaţa pământului ţării, că 35 % din tonajul mărfurilor transportate pe C.F.R. îl ocupă lemnul, că lemnul ocupă locul al III-lea în exportul românesc după petrol şi cereale, că în sfârşit pentru cele circa 18 milioane m. c. ce se exploatează anual din pădurile ţării, se întrebuinţează aproximativ 7,5 milioane zile de lucru, ne dăm foarte bine seama de importanţa pădurilor în economia naţională, în balanţa comercială ca şi în viaţa populaţiei rurale din vecinătatea ţinuturilor păduroase.

Dacă mai considerăm şi avantagiile materiale ale pădurilor, rolul lor devine covârşitor în sănătatea, bogăţia şi apărarea ţării, în viaţa ei socială integrală.

Având în vedere pe de o parte această necontestată importanţă; iar pe de altă parte regimul vitreg la care au fost supuse pădurile în ultimele decenii, regim care a dus în unele locuri până la o completă dispariţie a pădurilor şi la înlocuirea lor cu plaga râpelor, torenţilor şi pustiului, este cazul a ne întreba, nu de importanţa unui Institut de cercetări ştiinţifice în materie de economie forestieră, ci mai degrabă de ce acest Institut nu a apărut cu multe decenii înainte.

Este drept, că ştiinţa forestieră în special şi preocuparea ştiinţifică ca metodă de cercetare a fenomenelor în general, este de tânără dată în ţara noastră; dar dacă am încerca să privim numai la popoarele din jurul nostru, am vedea că ne-au luat cu mult înainte, şi ca dată a preocupărilor şi ca intensitate de investigaţiune.

Aşa de exemplu: Cehoslovacia posedă 2 Institute: la Brno şi Praga; Ungaria, unul la Sopron; Polonia trei: unul principal la Varşovia şi alte două la Lwow şi Cracov; Rusia posedă şase Institute: patru în Europa şi anume la Charkov, Gorigorski, Voroneş şi Kazan; iar două în Siberia la Busk şi Wladivostok; Bulgaria are o staţiune de experimentaţie la Sofia şi în sfârşit Jugoslavia posedă două Institute: unul la Zagreb şi altul la Belgrad.

Infiinţarea Institutului

Toate acestea erau deja de mult în fiinţă când la noi un foarte timid început îl face Casa Autonomă a Pădurilor Statului (C.A.P.S) în 1930, care condusă fiind pe atunci de un om de ştiinţă, şi-a dat seama că nu-şi poate fundamenta solid activitatea, dacă nu se adapă la luminile obiective ale ştiinţei. Astfel a luat fiinţă aci un birou de studii, unul de publicaţii şi trei laboratorii: unul de soluri, unul de entomologie şi altul de botanică şi patologie forestieră. Neavând local propriu cele trei laboratorii s'au instalat, cu încuviinţarea Rectoratului, în localul Secţiei silvice dela Şcoala Politechnică Regele Carol al II-lea, unde funcţionează şi astăzi.

Formându-şi din ce în ce personal de specializare, Caps face un pas înainte, şi la 22 Martie 1933, desvoltă birourile şi laboratoriile

indicate într'un „Oficiu de studii" a cărui structură era următoarea:

a) O secțiune de cercetări și experimentație forestieră care avea să urmărească *în timp și să* studieze problemele cu *aspect științific, cari* — direct sau indirect — *sunt menite a influența* technica și știința forestieră românească;

b) O secțiune de documentare, care avea să se ocupe de studiul problemelor în legătură cu nevoile imediate ale serviciului, condițiunile economice ale producțiunei, elaborarea de norme, strângerea, clasificarea și valorificarea diverselor date statistise, etc.

Dar chiar acest „Oficiu de studii" era mult prea modest față de nevoile unei economii forestiere naționale și față de ceea ce vecinii noștri lucrau la acea dată. In plus, acest Oficiu de studii era solicitat să se ocupe de întreaga economie forestieră națională, adică de toate pădurile țării, nu numai de cele ale Statului.

Spre a intra într'un ritm mai viu de progres și spre a împlini o lacună, care ne-a ținut mult timp în întârziere față de știința universală de specialitate și mai ales față de nevoile arzătoare ale țării noastre, Ministrul de Agricultură și Domenii printr'un referat al său a propus și Consiliul de Miniștri a aprobat prin Jurnalul Nr. 561 din 16 Mai 1933 (publicat în Mon. Oficial Nr. 115 din 22 Mai 1934), transformarea Oficiului de studii Caps, în Institut de Cercetări și Experimentație Forestieră. In referatul menționat se fixează și scopul Institutului, care constă „în rezolvarea științifică a problemelor de economie forestieră sau a celor referitoare la valorificarea soluțiilor găsite, în pregătirea materialului necesar, care să formeze baza îndrumărilor unor economii practice rentabile, precum și în răspândirea cunoștințelor de economie forestieră".

In conformitate cu art. 1 din Jurnalul indicat, *Institutul funcționează sub o conducere proprie, sub controlul direct al Ministerului de Agricultură și Domenii și este subvenționat prin fondurile prevăzute în Bugetul Caps.*

In felul acesta se împlinește un vechi deziderat al Corpului silvic de a soluționa problema Institutului de cercetări, iar Ministerul de Agricultură și Domenii, care se îngrijise ceva mai de mult și ceva mai intens de zootehnie și agricultură își desăvârșește organizația sa științifică, spre a-și desvolta și fundamenta de aci înainte temeinic și armonios activitatea sa, bine distinctă și unanim recunoscută în economia națională.

Am crezut necesar acest scurt istoric al înființări Institutului de Cercetări Forestiere, spre a se vedea pe *de o parte stadiul și poziția sa în activitatea publică, cum și frământările și greutățile nașterii unui atât de important factor de progres în technica și știința românească.*

Organizarea actuală (personal și mijloace de lucru)

Inainte de a arăta problemele de care se ocupă Institutul în formațiunea sa actuală, socotim de un deosebit interes să arătăm mijloacele de lucru, căci fără îndoială, un program cât de atractiv și cât de înțelept alcătuit, rămâne inoperant dacă nu există posibilitățile de realizare.

Institutul este încadrat actualmente ca personal technic de cercetări cu: 21 Ingineri silvici și 7 specialiști și ca personal administrativ cu 5 funcționari.

Bugetul Institutului a variat între 1933-1936 între 4 și 5 milioane, având la materiale: 2.303.700 lei în anul bugetar 1933-1934; 2.208.400 lei în 1934/1935 și 1.928.600 lei în 1935/1936, dar din care nu s'a putut obține decât: 623.800 lei în 1933/1934, adică 26,9 % din suma alocată; 853.400 lei în 1934/1935, adică 38,6 % și 1.347.400 lei în 1935/1937, adică 64,6 % din totalul prevăzut.

Institutul nu are imobil propriu avându-și nstalate birourile sale într'un local cu chirie în Strada Clopotarii Vechi Nr. 1, iar laboratoriile, la care s'a mai adăogat încă unul de technologia lemnului, sunt instalate și astăzi, cum s'a mai arătat, în localul Școalei Politechnice.

Drept câmp de experiență i s'au afectat 33 rezervațiuni din patrimoniul Caps, răspândite pe tot cuprinsul țării, și alese conform condițiunilor specifice staționale, iar în vara anului trecut s'au înființat două stațiuni de experimentație regionale, una la Timișoara (Casa Verde) și alta la Gurghiu-Mureș, dintre cari, din lipsă de personal, numai aceasta din urmă a putut fi pusă în funcțiune până în prezent,

In curs de organizare și înzestrare menționăm *Biblioteca Institutului*, care până în prezent numără 3750 volume și în care tindem a aduna cu deosebire toată literatura și materialul documentar forestier, care nu există la alte biblioteci publice, și *Muzeul silvic* (Central) din Parcul Carol, care se desvoltă pe noi baze de înfățișare a technicei și științei forestiere și a rea-

lităţilor din viaţa economică şi socială a populaţiei din jurul pădurilor.

Cât de modestă este organizarea actuală a Institutului vom constata foarte uşor, dacă ne gândim la cele 30 săli bine înzestrate ale Institutului Cehoslovac dela Brno, la cele 115.000 ha de pădure afectată Institutului finlandez dela Helsinki, (unde Directorul Institutului a fost multă vreme şi Preşedinte al Consiliului de Miniştri) şi la „Forst Products Laboratory" din Madison. Wiscosin, U. S. A., care în timpul războiului, numai pentru cercetarea lemnului avea 548 amploiaţi şi un buget de 1 milion de dolari.

Este interesant să cunoaştem aceste fapte, spre a putea să ne dăm mai bine seama de înţelegerea şi interesul ce-l desvoltă la noi preocuparea ştiinţifică în general şi posibilitatea ce a avut-o Institutul de care ne ocupăm, care se strădueşte enorm să depăşească greutăţile începutului, mult prea împovărătoare, când laboratoriile nu sunt utilate cu aparatura necesară, când materialele obişnuite cercetărilor lipsesc sau nu pot fi obţinute la timp şi când personalul technic cu pregătire academică este forţat — în dorinţa de a valorifica priceperea şi energia — să facă muncă de laborant sau de lucrător, din lipsa celor mai elementare mâini de ajutor, indispensabile unor asemenea activităţi.

Mai departe nu vom putea face consideraţiuni în acest sens, fără să nu pătrundem cu obiecţiunile noastre în politica generală a conducătoritor destinelor Naţiunii faţă de toate institutele de cercetări ştiinţifice, cari, în toate ţările şi în toate timpurile au fost obiectul de o deosebită atenţie şi de viguroasă nădejdie pentru rezolvarea chestiunilor ardente imediate şi a problemelor generale de cultură şi progres social al ţărilor respective.

Cu modestele mijloace ce le-a avut şi le are în prezent şi cu un personal extrem de restrâns tânărul Institut de cercetări forestiere simţindu-şi viu datoria de a se integra în ritmul propăşirei culturale a ţării, spre a face să crească raţional pe pământul ei o economie forestieră românească, a îmbrăţişat pe cât s'a putut toate problemele ce incumbă o astfel de îndrăsneaţă năzuinţă.

Secţiunile Institutului şi problemele de cercetare

Membrii Institutului au lucrat, dintr'un început, după pregătirea specială a fiecăruia, pe probleme, cari s'au grupat apoi în următoarele secţiuni:

I. *Cultura, protecţia şi exploatarea pădurilor, technologia şi industrializarea lemnului*, care se ocupă cu: studiul vegetaţiei lemnoase din regiunile caracteristice ţării; întemeierea şi îngrijirea arboretelor; insectele şi animalele vătămătoare pădurilor şi mijloacele de combatere; studiul celor mai bune procedee de exploatare şi industrializare; proprietăţile şi calităţile lemnului românesc.

II. *Amenajamente, cubaje, estimaţii*, se ocupă cu studiul metodelor raţionale de amenajament, al creşterilor capitalului lemnos în legătură cu diversele calităţi ale solului, cu metodele de cubaj şi estimaţie la arborele individual şi la arborete.

III. *Factorii naturali de producţie; dendrologie, genetică, pedologie.* Aci se cercetează monografia speciilor lemnoase indigene şi exotice, problema raselor de cultură, selecţionarea şi controlul fito-sanitar al seminţelor forestiere, flora pădurilor şi păşunile alpine, flora şi maladiile criptogamice, cum şi solurile forestiere din punct de vedere al calităţii şi ameliorării lor.

IV. *Geniu forestier, amelioraţiuni*, se ocupă cu studiul instalaţiunilor mecanice şi tehnice de tansport şi industrializare, cu amelioraţiuni alpine şi pastorale, corecţiunea torenţilor şi punerea în valoare a terenurilor degradate.

V. *Administraţia raţională, politică şi statistică forestieră, organizarea muncii*, se ocupă cu metodele de conducere raţională a unităţilor forestiere din punct de vedere al personalului şi utilajului material, relaţiunile între economia forestieră şi cea naţională, studiul diverselor tipuri de explotaţiuni forestiere, cu stabilirea unei statistici forestiere raţionale, cum şi cu organizarea practică a elementelor de documentaţie: bibliotecă, fototecă, desenuri, hărţi, muzee, expoziţii etc.

Pe lângă această secţie este ataşată şi un birou administrativ, care îndeplineşte toate lucrările de secretariat, registratură, personal, patrimoniu, inventar şi contabilitate.

Trebuie să menţionăm, că în afară de staţiunile regionale de experimentaţie, Institutul are în programul său de desvoltare înfiinţarea de *Ocoale silvice experimentale*, alese în ţinuturi cu condiţiuni staţionale, economice şi sociale diferite, în care se vor aplica practic pe o scară mai întinsă metodele elaborate de Institut cu privire la cultura, protecţia, valorificarea şi administraţia forestieră, cu un cuvânt tot ceea ce se re-

feră la procesul producţiunii, gestiunii şi circulaţiunii bunurilor forestiere.

Aceste Ocoale silvice experimentale vor fi deci centre de studii şi aplicaţiune practică nu numai a lucrărilor tehnice izolate, ci şi a celor ce se desprind din legătura acestora cu realităţile sociale. Unde pădurea este aproape singura sursă de venituri şi de întrebuinţare a braţelor locale — cum este ţara Moţilor de exemplu, — sau unde pădurea lipseşte, înrăutăţind şi posibilităţile de productivitate a pământului şi viaţa populaţiei — cum este cazul ţinuturilor de stepă — nu se poate aplica în aceste cazuri tiparul general de cultură, valorificare şi administraţie a pădurilor, ci în urma cunoaşterii realităţilor, trebuie să se elaboreze regimul şi sistemul specific acestor ţinuturi cu condiţiuni staţionale, economice şi sociale deosebite.

Publicaţiunile şi legătura cu străinătatea

Ca mijloace de difuzare a disciplinei şi realizărilor sale, Institutul întrebuinţează:

a. Publicaţiunile sale, care sunt împărţite în patru serii şi anume:

Seria I-a. *Analele Institutului de Cercetări şi Experimentaţie Forestieră*, unde se înfăţişează rezultatele cercetărilor originale, ca o contribuţie la ştiinţa silvică universală (a apărut până în prezent un volum, al doilea este gata de tipar).

Seria II-a. *Adaptări, referate, comunicări*, care cuprinde lucrări de sinteză, bazate pe isvoare străine, prelucrate şi completate cu cercetări locale proprii şi adaptate nevoilor reale ale vieţei noastre forestiere (au apărut până în prezent două numere).

Seria III-a. *Instrucţiuni*, care înfăţişează lucrări cu caracter instructiv, bazate pe date ştiinţifice, redate într'o formă concisă şi în stilul potrivit mediului unde se aplică (a apărut până în prezent numai Nr. 1).

Seria IV-a. *Broşuri de îndrumări silvice*, care cuprinde lucrări de popularizare, menite a răspândi conoştinţele de economie forestieră în masele populaţiei (în pregătire deocamdată 5-6 broşuri).

Deosebit de aceste broşuri, Institutul colaborează la publicaţia Fundaţiei culturale regale „Principele Carol" — Cartea Satului — pentru întocmirea unei lucrări populare complete de economie forestieră.

b. Conferinţele, pe cari membrii Institutului le ţin la Radio, la Cercul de studii al Inginerilor silvici de pe lângă Societatea Progresul Silvic şi la organizaţiile diverselor Instituţiuni culturale.

c. Articole izolate sau pagini în reviste sau ziare, cari, evident, se bazează pe rezultatele cercetărilor ştiinţifice, dar cari au mai mult un caracter de popularizare a cunoştinţelor de economie forestieră sau de informare a cercurilor intelectuale asupra problemelor pădurii în ansamblul bunurilor naturale, în economia şi apărarea naţională.

d. Colaborarea cu diverse instituţiuni la acţiunea directă de muncă culturală la sate, unde în mod generic pădurea îşi găseşte şi fiinţa şi rostul existenţei sale. Intre acestea cităm cu deosebire Fundaţia Regală „Principele Carol".

e. Ca mijloc de legătură cu străinătatea are, pe lângă analele sale (seria I-a de publicaţii), contactul strâns cu Uniunea internaţională a staţiunilor de experimentaţie forestieră, actualmente cu sediul la Stokholm, datorită căreia s'a făcut legătura cu 72 Institute de cercetări, iar cu parte din acestea s'a început un schimb de seminţe forestiere de provenienţă garantată. Cu toate aceste Institute se face schimb de publicaţii şi s'a început alcătuirea bibliografiei silvice universale, Institutul nostru fiind împuternicit să execute partea privitoare la România.

Datorită tot acestei legături Institutul este solicitat foarte des să dea relaţiuni asupra condiţiunilor de vegetaţie a diverselor specii lemnoase şi chiar să procure colecţii de lemne indigene.

Consideraţii finale

Prezentând cercurilor intelectuale ale ţării, prin mijlocirea noului organ de studii al realităţilor vieţei sociale din România, — Sociologie Românească — ce anume este şi vrea să fie Institutul de cercetări forestiere pentru progresul cultural şi economic al ţării — unul şi acelaş cu progresul social, — sperăm să găsim pe lângă larga înţelegere a rosturilor, şi concursul în desvoltarea şi atingerea ţelurilor sale.

In sprijinul acestei înţelegeri este suficient să ne referim la milioanele de hectare cu terenuri degradate şi cu păduri închircite, care aşteaptă fixarea şi valorificarea pământului ce se năruе, ca şi la ameliorarea cantităţii şi calităţii produselor pădurii, pe care cel mai rău pământ al ţării ar hrăni-o din belşug.

Să ne mai referim de asemenea la ţinuturile de pe cuprinsul ţării bântuite de secetă, care

aşteaptă salvarea prin irigaţia aeriană înlesnită de perdelele de adapost; la reaua îngrijire şi devastarea pădurilor tocmai când se face apel la ele pentru îmbunătăţirea vieţei locale, pentru turism, pentru apărarea naţională, etc. şi în sfârşit, să ne mai referim la faptul că deşi aproape intreaga aşezare a gospodăriilor rurale este închegată din lemn, sătenii noştri şi ceea ce este mai dureros, chiar şi unii intelectuali tratează pădurea încă amarnic de vitreg.

Pentru multele racile de care suferă economia forestieră, pentru motivul că lemnul va fi pentru încă multă vreme cărbunele, fierul şi betonul imensei majorităţi a populaţiei românешt pentru atâtea foloase materiale şi imateriale ale pădurilor.

Institutul de Cercetări Forestiere profund conştient de datoria sa, îşi propune să fie o solidă pârghie de progres în cultura, bogăţia, sănătatea, frumuseţea şi siguranţa ţării.

TRAIAN HEROIU

DOCUMENTE

BASMUL LA IURCENI

Literatura populară a Basarabiei numără numai câteva colecţii de texte. Dintre toate speciile, cea mai slab reprezentată e basmul.

Până acum s'au publicat următoarele două colecţii de basme: „Poveşti Basarabene" *de S. Teodorescu-Kirileanu şi* Poveşti din Basarabia *de V. Moisescu.*

Participând la cercetările monografice ale Institutului Social Român al Basarabiei în satul Iurceni, Jud. Lăpuşna, în luna August 1935, am urmărit, cu deosebită atenţie, basmul. *Materialul pe care l-am adunat e forte bogat. Timp de o lună cât am stat în acest sat, am izbutit, pe lângă alte preocupări, să transcriu peste 50 de basme. Sunt însă departe de a fi epuizat întreg materialul de basme care se aude în acest sat răzăşesc.*

Pe când alte specii de literatură populară (cum sunt: colindul *şi* cântecul de stea*) au dispărut aproape cu totul, basmul, anecdota şi legenda au povestitori recunoscuţi de întreg satul şi în anumite împrejurări, povestitul e foarte mult căutat. Povestitorii sunt specializaţi în povestitul basmelor sau anecdotelor şi la şezători sau clăci sunt invitaţi, în mod special, să povestească.*

Pentru talentul şi osteneala lor primesc, drept răsplată, vin şi chiar bani.

Basmele culese la Iurceni cuprind elemente fantastice foarte impresionante şi o bogăţie de motive neîntrecută. Aproape la toate basmele lui I. Creangă am descoperit variante. Basmul „Harap Alb" are două variante.

Motivul „Lenore" circulă în două variante. Caracteristic e basmul intitulat „Povestea lui Ion săracul" care cuprinde, către sfârşit, motivul ce stă la baza poemului „Luceafărul" de M Eminescu şi anume: lupta dintre cer şi pământ simbolizată prin lupta dintre soare şi om.

Redăm mai jos basmul: „Pavăl Hoţu" al cărui miez îl formează motivul cunoscut al înverzirii unui toiag udat cu apă cărată cu gura, în genunchi, din vale până în vârful unui deal de către un om păcătos pentru ca să-i ierte Dumnezeu păcatele.

Vasile Alexandri a prelucrat acest motiv folkloric în cunoscuta baladă: „Groza".

Materialul de basme de la Iurceni va fi complectat prin cercetări nouă la teren şi va fi publicat cu un studiu introductiv despre fenomenul spiritual al povestitului la Iurceni.

Pavăl Hoţu.

A fost o babă şi un moşneag şi moşnegii ceia, dela tinereţe şi până la bătrâneţe copii n'au făcut. Da moşneagul zice: „măi babă, eu mă duc în lumea lui Dumnezeu să 'ntreb de Dumnezeu, mai am noroc, ori nu".

S'a luat şi s'a pornit. A mers el cât a mers şi a ajuns la un pârâu. Şi i-a ieşit înainte lucru rău, l-a luat pe moşneag de părul capului şi l-a prins a-l bate cu capu'n pârâu. Da moşneagul „şăzi aşa, măi, şezi pe dincolo", dar lucru rău nu: „dacî mi-i giurui ce ai tu acasă, îţi dau drumul".

— Da, ci, se am, baba am, altă n'am ce-ţi da.

— Nu baba, altăceva.

— Doară casa să-ţi dau, altăceva n'am la sufletul meu.

A stat moşneagul şi s'a gândit: „ce-i giuruit al tău să fie că eu n'am altă nimic". A făcut zapis cu dracul.

Se întoarnă moşneagul înapoi acasă. Când a venit acasă, a găsit un băiat; l-a făcut baba. Da moşneagul atunci a stat şi s'a gândit: „Ia uite, măi babă, ce-am făcut eu".

— D'apoi ce-ai făcut, măi moşnege?

— D'apoi, či m'am gândit eu, măi babă, de-o treabă de iasta amu la bătrâneţe? Am făcut zapis cu dracul. La zece ani are să vie să-mi iee copilul.

Da baba s'a mâhnit.

Cât creşteau ai noştri băieţi într'un an, acela creştea într'o săptămână. Ş'aşa a crescut băiatul mare. Când a împlinit băiatul cinci ani, i-a spus mânesa: „mamă să-mi dai schimburi de cămăşi, şi ceva mâncare că eu mă duc de la dumnevoastră. Mă duc să-mi scot zapisul de la draci, că tata m'a giuruit până a nu mă naşte". Mă-sa a prins a plinge. S'a pornit băiatul şi a ajuns într'o pustietate. Acolo trăia un pustnic. Pustnicul l-a întrebat: „Măi băiete, unde mergi tu?". Da băiatul: „Mă duc la draci să-mi scot zapisu".

— Măi băiete, dacă mă-i slugi un an de zile, apoi tu lă-i scoate.

— Te-oi slugi, moşule.

Băiaţul l-a slugit şi când s'a împlinit anul, pustnicul i-a zis: Na-ţi crucea şi toiagul ista; cu crucea să-i ameliţi [1]) şi cu toiagul să-i aghezmueşti [2]).

S'a luat băiatul şi s'a pornit. A ajuns la un pod. Da acolo şedea un om.

— Ihai, mă băiete, de când te aştept să te ucid şi pe tine. Măciuca asta a mea-i de pădureţ şi-i de nouăzeci şi nouă de ani făcută şi pe tot anul am ucis câte un om şi acum să te ucid şi pe tine ca să 'mplincsc suta şi mai mult nu mai ucid.

— D'apoi moşule, de ce să mă ucizi că iaca eu merg la draci să-mi scot zapisul.

— Măi, băiete, dacă mergi acolo, nu te ucid. Da să 'ntrebi şi de Pavăl Hoţu să vezi mai are el loc în iad ori n'are nici acoló.

— Oi întreba, moşule.

S'a luat băiatul şi s'a dus. Când a ajuns la draci, da Scaraoschi: „Ia uite-te, giuruita noastră vine făr de vreme, n'a mai aşteptat vremea lui. Bine ai vinit, băiete".

Şi i-a dat băiatului un scaun să şadă.

Da băiatul când a scos crucea şi toiagul şi când a prins a ameliţa şi cu toiagul a le da aghiazmă, îi făcea pe draci stânci de piatră. Ş'au prins a ţipa dracii: „măi, cară-te de la noi, ce-ai vinit de vreai să ne pierzi pe noi".

— Eu m'oi duce, da daţi zapisu.

— Să mai fii tu pe cât mai eşti şi nu mai dăm noi zapisul. Da băiatul când a prins a-i ameliţa cu crucea şi cu toiagul şi a-i face stânci de piatră!

— Da-ţi zapisul c'am să va fac stânci de piatră pe toţi. Au luat dracii şi i-au dat zapisul numai ca să se ducă de la dânşii.

Da băiatul le-a spus dracilor: „Haideţi şi mi-ţi arăta locul lui Pavăl Hoţu. Are loc aici ori nu?".

— Ihai, să mai fii tu pe cât eşti că locul lui Pavăl Hoţu nu-l mai vezi!

— L-ăţ arăta cam să vă fac stânci de piatră pe toţi!

Da Scaraoschi cel mare a zis: „Duceţi-vă, măi, şi-l arătaţi să se ducă odată dela noi".

S'au dus şi i l-au arătat. Pa patul lui Pavăl şerpi, bălauri Hoţu mergeau, păuni, broaşte; da supt pat fierbea un cazan cu răşină şi pară de foc ardea. S'a luat băiatul şi a ieşit de acolo.

S'a pornit spre casă şi a ajuns la pod la Pavăl Hoţu. Pavăl Hoţu l-a 'ntrebat: „Măi, băiete, ţi-au spus, am loc ori nu?".

Da băiatul: „Hei, moşule, ai şi ce pat frumos ai acolo".

Moşneagul i-a răspuns: „Mânţămăsc Doamne, şi bodaproste că măcar în iad am loc şi eu. Am gândit că nici acolo n-oi avea loc. Măi, băiete, tu nu mă-i putea spovedi pe mine?".

Băiatul zice: „Moşule, ia măciuca asta şi vezi dealul cela cât ii de mare? Să te sui în genunchi în vârful dealului şi să înfibgi măciuca 'n pământ, să vii înapoi în genunchi, să cari cu gura apă în genunchi şi să uzi măciuca la rădăcină păn când s'a prindi ş'a slobozi ramuri ş'a rodi meri. Atunci oi vini şi te-oi spovedi.

— Ihai, d'apoi măciuca asta ii de nouăzeci şi nouă de ani tăiată, când are să înverzească ea?.

Moşule puterea Tatălui este mare.

Şi s'a dus băiatul acasă. Şi aşa a trecut multă vreme şi el uitase de moşneag, de Pavăl Hoţu. Şi-a adus aminte într'un târziu şi de dânsul: „Măi ia să mă duc eu la sufletul cela să văd mai este el pe lume ori nu". Când s'a dus la dânsul, da Pavăl Hoţu şedea sub măr la umbră. Îi picase carnea de pe oase cât a cărat apă în genunchi şi a udat mărul. Mărul era încărcat cu mere.

— Ce faci, moşule, aici? Mai poţi ceva ori nu?

1) Să-l faci semnul crucii.
2) Săi loveşti (figurat).

— De-amu nu mai poci nimică şi am gândit, măi băiete, că nu mai vii. Te rog spovădueşte-mă, măi băiete.

— Moşule, ia şi te aruncă 'n măr.

— D'apoi că nu mă poci scula.

— Ia vezi c'ai să poţi.

Când s'a sculat Pavăl Hoţu de jos, era ca un băiat de doisprezece ani. S'o aruncat în măr. Da băiatul: „Moşule, ia scutură odată".

Când a scuturat mărul, toate merele au curs jos. Da trei mere n'au picat.

— „Moşule, ia scutură să pice şi acélea"

— A scuturat şi n'au picat.

Dă-te, moşule, jos. (S'a dat moşneagul jos). Vezi câte mere au curs jos? Atâtea păcate ai avut dumneata. Şi de toate te-a iertat Dumnezeu, da cele trei mere din copac sînt trei păcate şi nu te iartă Dumnezeu.

— D'apoi, ce fel de păcate, s-acelea?

— Pentru c'ai ucis pe tată-to, pe mă-ta şi un păcat pentruc'ai umblat cu soră-ta.

Când i-a mântuit de spus, atunci l-a luat Dumnezeu la cer cu suflet cu tot şi cu cele trei păcate. (Informator: Isac Lungu, 50 ani, nu ştie carte).

Petre Ştefănucă

CUM A INVĂŢAT ŞERBAN BUTOIU DIN OCARINĂ

Şerban Butoiu, de 45 de ani, cu 4 clase primare, trăeşte în Bărăgan, în comuna Tătaru, prin satele acelea din apropierea Brăilei, mult orăşenizate şi totuşi înapoiate. A venit la Bucureşti pe jos, iarna, de-alungul căii ferate, ca să aranjeze o „chestiune" cu un domn colonel, pentru un ficior al lui.

In cîteva cuvînte însă, povestirea lui ne redă întreg Bărăganul, aşa cum este: pustiu, uscat, cu salcîmi pe ici pe colo, cîntece de mahala şi „saloane", în cari „comitete" organizează baluri şi „serăţi".

„De la 14 ani cînt cu ocarina. Nu mai cîntă nimeni în sat cu ocarina. Eu nu am mai văzut-o în tot judeţul Brăila. Le-am dat-o şi de pomană la alţii şi au şi fărîmat-o şi tot n'au învăţat-o.

Eu am văzut-o într'un catalog şi aşa am comandat-o, la Jan Fedăr, aici în calea Victoriei, cînd eream de 14 ani. Erea atunci Jan Fedăr şi am văzut eu catalogul Jan Fedăr. Nu ştiam de loc cum sună instrumentul, dar mi-a plăcut. Mi-a comandat-o altul, un circiumar de la noi. Pînă atunci învăţasem puţin cu cimpoiul şi am uitat. Cînt şi acum, dar puţin. Dacă am învăţat cu asta, mi-e urît să mai cînt cu cimpoiul. Ocarina nu erea alta decît doi lei, în timpul ăla. Şi apoi m'am agăţat de ia şi am învăţat-o, păzind caii noaptea; stînd de geaba, am învăţat-o. Alţii învaţă de la oi, fluierul. Dar ieu de la cai, am făcut-o asta. Nu am mers aşa mult pînă să învăţ: mai trei luni de zile. Pe urmă am rupt-o cîte puţin cîte puţin.

Ieşise un cîntec atunci, sîrba asta „Tudorache nene". Mai erea şi alta „Lino, Leano dragă" şi mai cu seamă, dac'aţi auzit „Liţo fa, Leano fa, să-ţi facă neica căruţă, cu roate de tărtăcuţă, să te prind pe Ialomiţă"..... dar n'o mai ştiu. Şi-am rupt-o eu cîte puţin, cîte puţin, dela tonul de jos, de-aici şi am început să fac cîntecele astea, mergînd aşa. Ne plimbam prin comună; mai cu seamă noaptea răsună tare şi de dragul ei am învăţat-o, cînd mergeam pe stradă noaptea. La stradă este salcîmi, este pomi pe stradă, nu este ca aici automobile şi tramvaie: acolo este linişte; nu se auzea decît eu. Şi aşa noaptea, ziua, noaptea, ziua, am învăţat-o. Şi mă ascultau fetele şi îmi spuneau moşii bătrâni: halal de tine, mă băiete! Că se aude frumos noaptea, mai cu seamă în pomi sau în pădure. In pădure se aude toată pădurea, noaptea! Se aude tare. Acum aici în oraş nu se aude, că este zarvă mare. Dar într'o comună, ce este? Nu se aude nimic. Lumea se astîmpără noaptea. Numai salcîmii, pomii. Atît. Şi aşa, de drag, mai cu seamă vara, ieşeau să mă asculte pînă nu mai mă auziau.

La noi se chiamă că, după ce face nunţile, vine şi face iertăciune. Ii iartă naşu-său pe tinerii ăia. Aşa este de obicei: se duce cu colacul întîiaşi dată, aprinde lumînare şi îl iartă naşul şi face petrecere şi eu le cînt. Şi apoi ne ducem la salon şi începe să joace lumea după mine. Se strînge câte 20—30 de oameni, care dă bacşiş acolo, la tineri; le pune masa. Pe urmă merge cu mine la salon şi-mi dă şi mie. In timpul acela 2 lei îmi da. Erea, în timpul acela, mult. Imi da doi lei pentru iertăciune.

La tineri da bacşiş. Se strîngea cîte 40—50 de lei, câte un leu de bacşiş. Dar mie îmi plăcea acela care îl iert. Imi da doi lei şi ieu îi cîntam.

După aceia se strîngea la *refenea*. Adică la refenea este aşa: da bacşiş şi pe urmă da şi băutură: de la mine o vadră, de la mine 5 Kgrme. Aceia se chiamă refenea. Se punea laolaltă să mai delungească petrecerea. Mai vrea oamenii să mai stea. Şi ca să nu stea degiaba, mai dă unu cîte o vadră, cîte 5 kgrame. De atuncia am

început să le cînt. Incepusem să prind hora, sîrba şi ei nu mai lua lăutari. Lăutarii costă 5—6 lei. Nunta se cînta — chiar lăutari buni — cu 24 de lei pe două zile. 2 zile, pe 24 de lei era nunta! Eu la nuntă nu cîntam. Nu mă lua nimeni. La nuntă trebuie mai multe obiceiuri. Dar însă la iertăciune da.

Acum de vre-o doi, trei ani de zile au început să facă şi serăţi. Acestea sunt făcute de flăcăi care se pune doi sau trei inşi ca tovarăşi, comitet. Comitet se chiamă că plăteşte ei, doi trei, lăutarii şi, pe urmă care cum intră, plăteşte. Ei le dă bilete la cari intră şi a plătit. Le ia câte 10 sau 12 sau 8 lei. Ei, dacă stringe mai mult, atuncea este cîştigul lor. Dar se poate întîmpla că este vreme rea şi la ţară este noroiu mare şi nu mai vine nici fete nici flăcăi şi râmân ei în pierdere şi ei plăteşte; mă plăteşte şi pe mine şi lăutarii care sunt.

Se adună la cîte un cîrciumar care are salon, oricînd vor s'o facă. Şi Dumineca şi sărbătoarea şi în timpul săptămînii. Acum iarna o face cînd vrea. Numai dă bilete la fetele care le invită, la care au ei plăcere. Nu vine cine vrea. Fetele care nu are bilete, nu sunt poftite şi nu merg. La fetele care sunt poftite le trimete dinainte bilete, de ziuă. Alea care vine nepoftite, dacă sunt băeţii cumsecade, le lasă. Dacă nu le cântă marşul şi le face de ies afară Incepe să-i zică un marş. Mă pune pe mine şi pe lăutari, dacă sunt lăutari.

Eu cînt şi cu lăutarii cîte-odată. Sunt băieţi mai tineri care învaţă acuma, mai proşti. Şi mă ancordez şi eu cu ei.

Dumineca la joc nu cînt. Sunt lăutari angajaţi care fac horă în faţa cîrciumei. Cîntă ceiace se comandă. Joacă Valţuri, Stînga, Ciobănaşul. Mai joacă şi Fedeleşul. Şimi? Nu ştie pe la ţară. Sîrba, hora? Cum nu!

La serată tot aceleaşi lucruri le dansează. Care cum vine, porunceşte. Ba se iau şi la bătaie. Se întâmplă aşa că dacă vine unu cam beat şi vrea să joace ceva, porunceşte el una, altul alta şi nu le place şi se iau de gît. Cu mine nu, că este cîrciumarul care mi-e cam naş şi nu îi lasă".

H. H. Stahl

ÎNVĂŢĂTURI DIN ZODIAC

Vasile Strătan, trăeşte singur în pădurea din Valea Ikelului, lîngă satul Cornova, din Judeţul Orhei. A învăţat mai din cărţi, mai din auzite; dar mai ales din ce a băgat el de seamă că e cu gromovnicul şi cu zodiacul. Cunoaşte adică „semnele" oricărei întîmplări care va să vie şi numără pe cer stelele şi „Lumina".

„Aşa mi-se arată mie că vara este bună anul viitor, că eu cunosc, dar D-zeu ştie mai bine şi ar fi bine să strângem pâne.

Aşa se cunoaşte. Iarna nu-i chiar mare, dar vara bună. Când iarna este mare, — şi vara este bună! Dar amu, iarna nu o să fie prea mare, dar vara bună. Cunosc eu că vine aşa: pe pădure, pe alun. Inţelegem noi şi potrivim vremea; dar D-zeu ştie mai bine.

Alunul? Ţi-oi spune cum. Când se întoarce pământul, el merge în puterea verii. Amu, de se întoarce în puterea iernii, sloboade mâţişori. Dacă n'ar fi anul bun, pământul se porneşte înapoi, sub amiază şi se duce în sus. Când se duce în sus, luna şade o săptămână, zece zile, dacă o fi anul prost. Dacă este anul bun, atunci îşi lapădă mâţişorul acela, când s'a întors. Noi numărăm zilele, că ei aşa iese. Se întoarce pela 1 Iulie când se chişcă lumina lunii, pe la mijloc, la 14 zile; că eu tot le spun oamenilor: de ce nu mergeţi drept? că sunt 13 lumini în an, toata lumina de 28 de zile! Calendarele cum merg, merg ele, sunt bune; dar de ce nu merg pe dreptate? Dacă sunt la toată luna 28 de zile de lumină şi 13 lumini sunt în an, frig cu cald 13 lumini! Amu, de acei ce sunt mulţi învăţaţi, ma întreabă: dar lumina aia cum o chiamă? luna cum o chiamă? Ei luna, ştiu eu cum o chiama. Dar ia numără tu până se mântuie lumina, 14 zile; şi iar numără 14 zile şi nu trebue să te uiţi în carte: s'a chişcat lumina. Şi numără apoi anii de zile şi uita: 13 lumini sunt.

Eu în pădure stau, dar îmi bat capul. Eream tânăr şi le număram şi aşa ese drept. Nu le-am învăţat dela nimeni. Tatăl meu nu-şi bătea capul cu de aistea. Dela mine m'am deprins să potrivesc lumina, în capul meu.

Că luna este mult mai mare decât pământul, Pământul se învârteşte numai odată pe zi. Intr'o noapte ne-am învârtit şi mâne dimineaţă, iar e aici. El tot lucrează pe loc, după cum înţeleg eu. Dar luna, 28 de zile, de abea odată; odată s'a urcat împrejur.

Ştiu din capul meu. Aşa m'am deprins,

Soarele iar îl potrivim aşa: soarele, decât totul este mai mare el, îmi pare. Şi pământul şi toate, D-zeu din soare a luat şi a făcut toate Aşa 'i în capul meu.

Stelele după a mea socoteală le potrivesc aşa: că pământul este o stea, aşa am înţeles noi: o leacă din învăţătură: dar şi noi cunoaştem. Că el are foc la mijloc. El este un ou şi are gălbenuş la mijloc. (râde bucuros). Apoi avem de aceea câte un urcan (băiatul său corectându-l: vulcan) care lucrează cum lucrează şi fiertura: se sparge şi apoi iar se astupă. Dacă faci o sobă cu coturi multe şi faci foc, focul se dă încoace şi încolo, în sus (schiţând cu mâna câteva întortochieri). De atâta ţine şi el pământul în sus.

Ori este minciună, ori drept, aşa cred eu.

Am stat eu de vorbă şi cu învăţaţi oameni. Dar tot cu aceasta am rămas.

Alexandru ştie carte, şi mă tot râde: cum o chiamă pe luna aceea, pe ceea de a 13-a? Haida numai sudui de geaba. Numără zilele şi vezi. Numai păzeşte şi stai anume, taman când s'a chişcat. Vezi când porneşte şi păzeşte vremea şi tot scrie, şi dacă n'o fi 28 de zile... !

Vremea o cunoşti pe pădure, după frunză, după stejar. Când este anul bun este musc. Când ese vierme atunci îi ger, iarnă mare, friguroasă. Paingul când ese, nu este bine: este secetă mare, Că el trebue să-şi facă aţă. De atâta îşi face aţa paingul; el face semn şi înţelegem noi. Dar când este anul bun, muscul apoi sboară.

Muscul e ia, o muscuţă. Amu, dacă este, apoi la anul este bine. El se face tot toamna. Amu toamna se caută dacă se arată anul bun (băiatul lui spune: stai să vi-l caut eu. Merge la un stejar dar nu găseşte). Nici eu nu prea nimeresc uneori. Amu mi s'a arătat mie că va fi grâu puţin anul acesta, dar popuşoi mult. Drept este, că popuşoi e mult; dar şi grâu a fost. Dar au fost şi huşuburi multe: a fost piatră, s'au stricat cascle, au fost prăpastii. Eu dacă aflu ceva însemn şi apoi dacă se întâmplă aşa, zic că este drept.

De amu înainte eu am potrivit, tot din capul meu, că a fost cerul roşu, că pe mâine trebue să bată vântul.

Oare ieri or alaltăseară a fost roşu? (soţia lui răspunde: Marţi seara). Trebue să vie, numai că este departe tare. Câteodată numai pela trei zile ajunge vântul.

Iată cum am văzut eu: (de atâta ştiu că este aşa) am fost la Nestru, unde este apă mare şi a dat D-zeu un vânt mare şi apoi a mânat vântul apa şi s'a rădicat gheaţa, iată aşa! Dar soarele, asfinţitul, a căzut pe gheaţă şi s'a făcut roşu sus. Şi de atâta ştiu aşa. La marginea pământului sunt mări, şi dacă e vânt, se ridică sloiurile mai înalt decât apa şi loveşte soarele în sloiuri şi roşeşte cerul. Eu ştiu, dacă am văzut singur: a dat după sloiu şi l'a roşit".

Şi Ion Strătan, de 28 ani fiul, e foarte mândru de astronomia pe care a învăţat-o dela tatăl său; întorcându-ne cu el de la Ikel, noaptea, ne întreabă:

„Ia uită-te la lună: de câte zile e?"... „De 5! De când se primeneşte lumina ei, în 8 zile a crescut un sfert. La 14 zile, al doilea sfert. Apoi iar, 7 zile scade un sfert, şi la 28 de zile al 4-lea sfert, şi iar începe să i se primenească lumina".

H. H. Stahl - A. Golopenţia

O TÂLHĂRIE LA DRUMUL MARE

Viaţa precupeţilor gorjeni, nu-i lipsită de primejdii. Carele lor încărcate, apucă drumurile ţării, pe Valea Jiului, în sus la „Momârlanii", din Hunedoara, cumpărători de zarzavaturi, sau spre cojanii ein şesuri, vânzători de cereale.

Astfel şi Dinu a Lupului, din satul Runc, a plecat spre şes cu carul, dar nenorocirea ce l'a păscut pe drum i-a fost prea mare. Ne-o povesteşte soţia lui,....

„Am fost odată la Craiova cu un copil al omului mieu, că mai are un frate acolo şi e căsătorit acolo. Ne-am dus cu nişte mere: o fi atâta, să să fie atâta! Şi-mi zice: „hai, mergem acolo, că n'o da lupii". Da ce este drept, am dat mai din greu.

Când am intrat în judeţul nostru, la pod, am hodinit. Sâmbăta seara. Dacă am hodinit, am dat mâncare la vaci şi a ieşit crâşmaru la noi. Şi noi nu am avut bani; da intrăm numai în cârciumă. Şi era caru ras de greu, plin de boabe; nu era un sac!

A ieşit cârciumaru: „de unde sunteţi, că aveţi portul ca de la Runc? Mă v'aşi zice, staţi aici. Că sunt hoţi răi şi a mai fost un om şi când a trecut, o venit nişte hoţi şi o luat tot din car. Era tot un om din deal".

Noi avem o vacă şi un bou.

— „Vai de mine, Dinule. D-ta te culci aici lângă vaci, că ieu mă culc în car". Omu s'a culcat lângă vaci şi ieu în car. A cântat cocoşu odată. Pe urmă, ce să facem? Să mergem.

— „De mă, ne-o ieşi cineva în cale".

Face: „hai să mai stăm".

Ne pomenim cu doi băieti.

— „De unde sunteţi?" (aşa, nerăstit).

— „De la Runc".
— „Ce aveţi în car?"
— „Grâu".
— „Aha!"
— „Dar d-stră ce sunteţi, vardişti?"
— „Da, vardişti" (dar tot nerăstit). Păi o să fie ziuă. Puteţi să plecaţi".

El, al mieu! „Ce să facem? Hai Mărio, mergem".

— „Mă Dinule, ia să mai stăm".

— „Ba mergem aşa încet, încet, că cred că este ziua".

Ţin minte ca acum. Am mers aşa. Am plecat. Când am plecat era biserica mare din sat, încolo în luncă. Ţin minte şi eu că m'am închinat la Biserică şi omu mieu s'a închinat.

Până am văzut venind pe partea asta, aşa unu îmbrăcat negru. Dar nu am ştiut cine'i. Vre un călător; că sunt...!

Când aud — mă durea picioru aşa şi omu mieu mergea mai înainte — când aud odată: pac! în capu lui. Ca când ai dat de-odată cu tunu. Aşa a trăsnit în capul lui. Nu am mai auzit eu nimica. Am sărit ieu la iel. Era grămadă. Se pusese hoţu pe el. Eu crezui că l-a guşuit, ca când tai porcu la Crăciun. Eu: „Doamne, Dinule, ce faci! Da ce făcurăţi". Mort acolo, în sânge! Omu da în el, ca huliul. „Da lasă-l dragă, nu mi-l omorâţi, îmi omoare omul, vai de mine, ce să mă fac ieu? Luaţi-mi tot din car, tot ce avem în car, da lăsaţi-mi omu 'n viaţă". M'o luat pe mine, m'a atârnat, m'a chinuit până m'a desfăcut. Aveam pieptar, fustă, palton, aveam tot, ca cum este omu. Palton de lână. M'a lăsat numai cu cârpa pe cap şi cămaşa. Opregi bune, tot tot... Dacă m'a lăsat, m'am dus la car. m'am dus la om. Ştergeam cu poala şi luptam să scot dropii de la gura lui. Nu ştiu cum o fi ăsta, necazu, că este groază!

Da iată că pleacă ăl din sus, după nişte lumini. Se făcea acu ziuă bine. Şi eu fugi cu el, cu care înainte. Am ţinut înainte, să mă duc tot înainte să ajung la sat. Acolo, strig la o casă: „Mi-a omorît hoţii omu".

A ieşit o biată muiere şi când l'a văzut! Curgea sânge din el şi nu a ştiut nimic, nimic. Tânguindu-mă ieu acolo, cer să mă bage acolo în bătătură, să nu moară omu fără lumină.

A venit un şef, un jandar.

Face: „Lasă nu te mai ruga, că mergi cu mine la secţie. Lasă că nu o muri el. Până la secţie mergi, că dimineaţa îi găsim noi. Vină d-ta". Şi l'a şi găsit, că am avut şi proces şi l'am condamnat la viaţă.

Da omu nu mai ştia nimic. Şi de cum l'am adus acolo, până în ziuă m'am cântat şi am plâns de a venit tot satu în cântecele mele. Era Biserica aproape, şi secţia tot acolo, şi jandari, şi tot. Ca la târg că era şi tribunal şi case mari.

M'am cântat şi m'am omorît acolo. Nu mai mişca şi atâta erau ochii pe el. Şi plin de sânge.

Şi au avut oameii din sat grije de boi şi de car şi omu a stat trântit iar, pe altă căruţă.

Şi s'o luat după hoţ şi l'o găsit şi l'o bătut; — ştiţi d-stră, — l'a bătut de mi-era mie milă de mila lui. Şi nu mi-a mai dat nimica. A căutat peste tot să găsească, dar n'a găsit. Până un an de zile eu n'am avut palton. Mă duceam prin hudiţă de căpătam ca să mai mă duc la sfânta Biserică.

Bărbatu meu, a rămas aşa. Nici acum nu ieste bun de cap. Când îl năcăjeşti cât de puţin...! Nu este bine nici pentru el. A rămas aşa la cap. Ce să-i faci? Ba şi orbise de tot. M-am mai dus şi la doftor. Acum e mereu tăcut şi îi vine răime aşa: ar omorî pe toţi, dacă ne-am apuca cu el. I s'a clătărit creierii, nu ştiu, că nu este bine.

Dacă nu mai este credinţă pe lumea asta albă!"

H. H. Stahl

O ÎNTÂMPLARE CU MOROI

Dacă nu i se fac mortului toate cele de cuviinţă, sau dacă de la început a fost el sortit să fie, atunci, după îngropare, i se 'ntoarce trupul în sicriu, iese iar pe lume şi se face moroi.

Primejdia e deosebit de mare pentru vii. Căci cine „s'a făcut", chiamă şi trage după el, în moarte, pe cât poate mai mulţi dintre ai lui.

De aceia o 'ntreagă tehnică magică e pusă în mişcare de satul înspăimântat, în care s'a ivit câte-un moroi.

Astfel, în satul Runcu, Judeţul Gorj, ne povesteşte Maria lui Pătru Arbagic, ce s'a întâmplat şi cât au avut de luptat cu moroiul.

„A murit nevasta lui Măruţă. Şi numai ce să vezi: i-a murit toate găinile, de cu toamnă. Ce să fie, ce să fie?

— Mă, s'a făcut moroi!

Acum ce să vezi? Măruţă zice către o slugă: „ia-ţi caii şi du-te".

Merge sluga cu caii şi noaptea îl strigă acolo: „Ioane' fir'ai al dracului să fi tu. Apoi ce dormi?

Fir'ai al dracului cu caii tai!" Zice. Da ăla s'a făcut cocoloş.

Apoi pleacă la curte: „Costăine, fir'aţi ai dracului" (făcea tot haia prin curte, cine ştie ce).

Eu, le-am spus că este a lu Măruţă, moroi.

Da el nu vrea să-şi desgroape nevasta; ci să facă ei. Am auzit şi eu. Ce să facă ei acum? Dar vezi că nu'i mai lasă!

— Hai mă la cimitir, la ea.

In cimitir, caută. Când acolo zice că o găsi într'o dungă pusă. Nu mai era pe spate, acolo, vorbesc. Şi nu se mai putea aşa duce.

— „Ucigă-te crucea, cum te-ai făcut! Cum de nu te-ai putut linişti?" Cum vorbesc oamenii.

Că dacă ar fi moroi, vezi că acum îi băga şi pe ei la dubă. Dacă s'o face.

A pus patru boi la car, puseră tronu în car şi a scos-o tocmai în hotarul Brezei, sus într'un munte. Dar ce să meargă boii cu ea în car? Pământ! Se îngreuna, se făcea şi geaba trăgea boii. A trebuit să ea inima din ea, că nu putea altfel. S'au apucat, au luat cuţitul, i-a scos-o şi au dus-o de au aruncat-o în varniţă, cu tron cu tot. Cnm a fost. A băgat-o în varniţă. S'au uscat şi a ieşit lumină două ceasuri şi putea de nu puteai sta, din hoitul ăla necurat.

Acum, aşa o fi, nu o fi aşa? Da acum, pe toamnă, mai desgropară doi morţi de anul trecut. Că se ducea şi nu lăsa pe nimeni să doarmă. Se punea peste ei, în vis. Şi tot aşa: dacă a văzut că n'are ce-i face, s'au dus de i-a scos".

H. H. Stahl

CHESTIONARUL PENTRU STUDIUL CREDINŢELOR, PRACTICELOR ŞI AGENŢILOR MAGICI IN SATUL ROMÂNESC.

El a fost lucrat de noi pe baza experienţelor de cercetare la teren şi de redactare a materialului cules cu aceste ocazii.

Amănuntele privitoare la informatori ne-au permis o analiză sociologică a rolului agentului magic în viaţa spirituală a satului basarabean Cornova (Comunicare prezentată de noi Congresului Internaţional de Sociologie care a avut loc la Bruxelles, în vara anului 1935).

Atît pentru continuarea acestui studiu, cât şi pentru alte categorii de probleme pe care chestionarul de faţă le urmăreşte, ne-ar fi binevenite răspunsuri precise din cît mai multe sate româneşti. Ne gîndim în acest moment la toţi intelectualii binevoitori ai satelor noastre (preoţi, învăţători, studenţi) care ne-ar putea ajuta în munca noastră. Chestionarul e împărţit în capitole: A I, A II, B I, C I, D I, E I. Ni se poate răspunde şi numai la anumite capitole sau chiar numai la unul singur. (Răspunsurile vor trebui însă să completeze toate întrebările unui capitol). Orice notare trebue să fie rezultatul unei anchete personale în sat. La orice răspuns, oricît de scurt, va trebui să se indice numele celui care l-a dat. (Nume, Pronume, Vârstă, ştiinţa de carte, locul de origine).

Pentru informatorii însemnaţi, descîntători de seamă ai satului, se vor completa datele mai amănunţite, indicate în chestionar sub No. 1.

Mulţumind pentru eventualele răspunsuri, (ele se vor trimite la Biblioteca Seminarului de Sociologie — Facultatea de Filosofie şi Litere — Bucureşti) ne bucurăm să credem că acest chestionar al nostru va servi poate şi altor cercetări la teren:

Manifestări spirituale

Chestionar pentru studiul credinţelor, practicelor şi agenţilor magici în satul românesc.

A. I.

1. Ce descîntători trăiesc acum în sat?

Obs. gen: Se va nota pentru fiecare descântător: a) *Nume, Pronume, Poreclă* (sau cum e numit în sat chiar dacă nu are poreclă). b) *Vîrsta. E sănătos? Infirm?* c) *Ştie* sau *nu* carte? d) E *simplu ţăran? Om de neam? Ţigan? Evreu? Sărac? Bogat?* De ce *religie* este? e) unde s'a născut? f) A fost în vreun loc departe de sat? In vreun oraş? g) Cu ce se ocupă?

2. Care sunt *descântecele* pe care le ştie? Cîte? (se vor indica cu numele lor din sat). *In ce descântec* e mai cu seamă el *renumit în sat?*

3. Descântă el *într'adevăr*, în sat sau ştie numai fără să descînte? Ştie el chiar unele descântece de boli ce nu se cunosc aici în sat? (de la cine le ştie?)

4. Dela cine a învăţat să descânte? dela părinţi? bunici? dela oameni din sat? dela ţigani? sau dela oameni de aiurea care au trecut întâmplător prin sat?

Le-a învăţat poate din cărţi? Pe cine a auzit cetind şi când? (mai de mult? mai de curând?)

5. Cel de la care a învăţat descîntecul i l-a spus în secret? sau faţă de alţii? în timpul vieţii? sau pe patul de moarte?

Ştie poate descîntecul, „din furate" dela alţii? Sunt în sat descîntători care *nu vor să spuie* şi altora şi care mor cu descîntecul? Sunt

în sat descîntece care se moştenesc numai *în neam*?

6. Ce calităţi trebuie să aibă cel care descîntă într'adevăr în sat: Bătrîn? Necăsătorit? Văduv? Copil? Curat? Inainte de a descînta: Se spală? Se primeneşte? Se roagă?

7. Are descîntătorul încredere în puterea descîntecului său? De unde, crede el, că vine puterea acestuia?: dela vorbele spuse? dela obiectele pe care le întrebuinţează? dela Dumnezeu? dela o altă putere nevăzută?

8. Ce cred oamenii din sat (care nu ştiu să descânte): are descântecul vreo putere? Se duc ei cu încredere la descântător? Se cunosc cazuri de vindecări de odinioară? Sunt multe cazuri de vindecări acum în sat?

9. Cât se plăteşte în sat pentru descântat?: în bani? (cam cît), în alimente? (făină, ouă etc.) haine? etc..

10. Descântătorii din sat, cum se au între ei?: se duşmănesc? se vorbesc de rău unul pe altul? Se laudă unul pe altul?

11. Şiu ei să facă şi farmece?

12. Oamenii din sat vorbesc de ei de bine sau de rău? Ce se povesteşte în sat în legătură cu fiecare din ei?

A. II.

13. Ce cred descântătorii despre puterile nevazute?: Există Măestre? Ursitoare? Draci? Moroi? etc.. *E bine* sau *nu* să spui numele acestora? Se spun alte nume în locul lor? (de ex. în loc de drac, „lucru slab") etc. Care sunt acele nume? Ce cred ei despre *semne?* Dar despre *vise?*

14. Ce *vorbe e bine* să spui şi ce vorbe *nu e bine* să spui? De ce *e* şi de ce *nu e bine* să le spui? Când anume *nu e bine* să le spui?

Vorbele de blestem au putere mare? Care sunt, în sat, *vorbele de blestem* cele mai grele? Ale cui vorbe de blestem sunt mai rele? (ale rudelor; preotului? etc..) Şi de ce?

15. Au auzit ei că se pot spune *anumite vorbe* sau că se ştiu face, în sat, *anumite* farmece ca să crească frumos *grâul, cânepa* etc.? Ca să rodească pomii din grădină?, zarzavaturile? Să fie frumoşi arborii din pădure? Să fie sănătoase vitele de muncă? Se face în sat *clacă* sau *cunună* la cîmp? *Cum* se face claca sau cununa? (Desriere amănunţită).

Sunt în sat oameni, de care se aude că ştiu să ia *mana cîmpului* sau a *vitelor?* Ce nume au aceşti oameni în sat? Se deosebesc ei prin ceva de ceilalţi oameni? Prin ce? De ce i-a lasat D-zeu aşa? Ce sa faci ca sa te aperi de ei? Sunt în sat oameni care au ochiu rău? care deoache? După ce se cunosc? Cum se numesc, în sat? De ce deoache? (din ce cauză?) Ce trebue să faci ca să te aperi de aceşti oameni răi?

16. Au auzit ei de vorbe sau fapte care să poată opri vânturile, ploaia? etc..

17. Au auzit ei de vorbe sau fapte care-ţi ajută să câştigi la judecată?

18. Ce se spune sau se face, în sat, ca să nu se încurce urzeala? Să iasă bine pânza de ţesut? hainele la croit? etc. etc..

19. Ce se spune sau se face ca să scoată cloşca pui mulţi? Dar ca să nu fure uliul păsările din curte? Ca să nu fure cineva stupii? Dar, ca să facă albinele multă miere? etc.

20. Meseriaşii din sat ştiu ei anumite vorbe sau fapte ca să le iasă bine lucrul lor?

Ce se face, *când se construeşte o casă* ca să nu se dărâme zidurile sau să nu moară cineva din ai casei, îndată ce aceasta va fi terminată? Se îngroapă ceva la *temelie* sau sub *pragul casei?* Ce se ştie despre şarpele din temelia casei?

21 Ce se aude din bătrâni că *e bine* şi ce se aude că nu *e bine* să faci la: *Sarcină, Botez, Nuntă, Inmormântare?*

Se vorbeşte în sat de oameni care ştiu face, în aceste cazuri, farmece care să facă *bine* sau mai cu seamă *rău, copilului, lehuzei, miresei, mirelui,* sau *celor care rămân după mort (soţia, copiii, rudele* etc.)? Ce anume se aude că se poate face? Cu ce anume obiecte? (cu scălduşă dela mort? cu păr dela mort? etc.)

Ce trebue să faci ca să te fereşti de aceştia, în asemenea cazuri?

22. Ce se aude din bătrâni *că e bine* sau *nu e bine* să faci la unele sărbători pe care nu le ţine biserica? (De ex. la Pălie, la Armindeni etc.)? Dar la sarbătorile pe care le ţine biserica? (în ajun de *Anul Nou* sau de Crăciun etc. fac fetele vraji de dragoste? Care sunt acele vrăji? (Descriere). Ce *e bine* şi ce *nu e bine* să faci în *Săptămâna Mare?* în anumite *zile mari?* Dar Lunea? Vinerea? Dumineca? etc..

B. I.

23. Care sunt descîntătorii satului, care au murit nu de mult şi de care satul îşi mai aduce încă aminte?

Se va nota *cu preciziune* tot ce se spune în sat în legătură cu aceştia.

Cum erau porecliţi? In ce descîntece erau ei renumiţi în sat? Ştiau ei să facă şi farmece?

Ce anume farmece? Cine era mai cu seamă renumit pentru aceasta?

24. Mai au rude, acum, în sat? Aceştia îşi mai aduc aminte cîte ceva din cele pe care le ştiau cei morţi acum?

Ce anume au învăţat dela aceştia?

Cine mai ştie face acum, în sat, farmece?

25. De ce farmece se tem mai cu seamă oamenii din sat chiar fără să ştie *cine* anume din sat *mai ştie* sau *poate* face?

C. I.

26. Ca descîntători renumiţi sunt în satele apropiate (din jur) la care merg oamenii din sat pentru vindecare de anumite boli? farmece de dragoste? farmece de despărţire sau apropiere între soţi? farmece de judecată? etc. etc.

Enumerarea cazurilor în care persoane din satul cercetat au mers în satele din jur pentru descîntece sau farmece. Pentru care descîntec sau farmec anume? se merge des la aceştia?

27. Oamenii din sat au încredere sau se tem mai mult de aceştia decît de cei din satul lor? De ce?

28. Cît li se plăteşte celor din alte sate? In bani? In alimente?

29. Au aceştia rude în satul cercetat? Ştiu şi aceştia descîntece? sau farmece?

Oamenii din sat au încredere sau se tem de ei? De ce?

D. I.

30. Care sunt bolile de care se descîntă în sat? (se merge pentru vindecare mai mult la medic? la moaşa satului? sau la babele descîntătoare din sat?) Care sunt bolile de care se descîntă mai des în sat?

31. Cum se descîntă de fiecare boală?

Ce nume are descîntecul?

Obs.: Se va nota pentru fiecare descîntec în parte: Ce vorbe se spun? De cîte ori se spun? In ce se descîntă? (Lapte, apă, etc.) Cu ce obiecte se descîntă? (fus, busuioc). Ce semne se fac cu mîinile?

In ce zile se descântă? (Marţi, Sâmb.) In ce timp al zilei? (dimineaţa'n zori de zi, seara cînd se pişcă luna?) In ce loc?

Se descîntă mai mult vara? iarna? etc.

E. I.

32. Se vor culege *toate descîntecele* dela *toţi cei cari ştiu* (Ar trebui cercetat dacă nu cumva în fiecare casă se găseşte cineva care să ştie spune un descîntec: de deochi, de ex. Descîntecul va fi notat aşa cum se găseşte: chiar scurt şi fără sens, chiar numai cîteva cuvinte, chiar numai procedeul fără cuvinte). Se va culege *acelaş descîntec* în gura *tuturor celor care-l ştiu.* (Va fi totdeauna o diferenţă cît de mică dela unul la altul: şi chiar de nu va fi nici-o diferenţă descîntecul încă va trebui să fie notat).

33. Este în sat *vre-o boală* pentru care să se descînte în mai multe chipuri? Care? Sunt mai multe?

Fetele merg adeseori să-şi descînte de dragoste? Care este descîntecul de dragoste socotit cel mai bun? Dece?

34. Este în sat vreun descîntec care să se întrebuinţeze la mai multe boli? (adică pentru vindecarea mai multor boli diferite să se întrebuinţeze aceleaşi sau *cam* aceleaşi vorbe?) Care sunt bolile pentru care se întrebuinţează acelaş descîntec? (ele vor fi indicate cu numele lor din sat: descîntec de „bubă rea", „gâlci" etc...).

Ştefania Cristescu

RECENZII

RAYMOND POLIN et J. G. CHARON. *Les coopératives rurales et l'état en Tchécoslovaquie et en Roumanie.* (*Paris. Alcan. 1934*). Dr. A. G. GALAN. *Patruzeci de ani de experienţe cooperative în România.* Bucureşti 1935. — Sunt două lucrări de mare valoare pentru cooperaţie, iar — în ce ne priveşte — mai ales pentru cooperaţia românească. Lucrări de doctrină sau de practică în domeniul cooperatist s'au mai scris; fragmentar s'au încercat şi studii asupra vieţii noastre cooperatiste. Sunt puţine însă şi cea mai mare parte din ele destul de vechi, încercările de a cuprinde într'o privire sintetică întreaga evoluţie a vieţii cooperative româneşti. S'ar părea că, în frigurile activităţii constructive de mai bine de patruzeci de ani, pe acest teren, n'a prea existat tentaţia privirii înapoi. Toată lumea avea privirile aţintite spre un viitor ce nu înceta să apară în cele mai promiţătoare culori.

Astăzi cooperaţia este la o răscruce, în Ro-

mânia. La criza de natură economică ea mai cumulează şi o gravă criză morală. Vechea gardă cum se obişnueşte a se zice, s'a împuţinat şi a pierdut din elan, o generaţie nouă de cooperatori demni de înaintaşii lor entuziaşti, întârzie să se arate. Stăpâneşte un spirit defetist şi lipsit cu totul de generozitatea şi optimismul de acum trei zeci de ani.

In această stare de spirit, cei ce mai cred îşi aruncă plini de tristeţe privirile spre trecut mângâindu-se cu ce a fost.

Socotim că o asemenea întoarcere cu mintea asupra evoluţiei vieţii cooperatiste este nu numai reconfortantă pentru cei ce se încăpăţânează pe poziţii, dar este, totodată plină de învăţăminte. Starea de azi se datoreşte de sigur, în primul rând unor cauze exterioare cooperaţiei; dar poate că ea are să plătească şi anumite greşeli din trecut. O cunoaştere sistematică a acestui trecut şi a acestor greşeli, capătă astfel o valoare deosebită. Devine chiar necesară.

*

Cooperaţia românească a fost fructul unei împerecheri fireşti între o ideologie, care era a vremii, şi între realităţile româneşti. Ea nici n'a isbutit decât în măsura în care s'a altoit pe realitate. De aceea n'am putut avea, de pildă, o bună cooperaţie de consum; dar am avut o puternică mişcare în favoarea cooperaţiei de credit a obştiilor de arendare sau cumpărare, etc.

După pacea dela Adrianopol, ţara noastră, intrând brusc în orbita capitalismului apusean a intrat mai ales din punct de vedere agrar, şi pe făgaşul unui proces de prefaceri, pe cât de fatale, pe atât de tragice. Nevoia unei vieţi democratice, susţinută de anumite forţe sociale, se întâlnea, opunându-se, cu dorinţa şi putinţa unui câştig, până atunci nevisat, din comerţul cu cereale. Cu toate legiuirile făcute în sprijinirea muncitorilor de pământ, starea lor se înrăutăţea însă tot mai mult. Exportul de cereale nu putea fi menţinut la nivelul unei concurenţe din ce în ce mai aprige, decât cu preţul unei exploatări tot mai nemiloase a muncii ţăranului.

Nici împroprietăririle, mai mult sau mai puţin imperfecte, nici toate legile de învoeli agricole n'au putut sluji la ceva în această privinţă. Cu înaintarea veacului trecut, mizeria ţăranului a crescut, şi ea punea în pericol însăşi vitalitatea neamului. Salvarea a venit dela cooperaţie. Ea a stârpit cămătăria dela sate şi a dat ţărănimii neîncredere în sine.

Sâmburele cooperaţiei îl găsim în ţara noastră aruncat destul de timpuriu. Incă de pe la jumătatea veacului al XIX-lea găsim d. p. pe un Ion Ionescu dela Brad luptând pentru înfiinţarea de aşa zise „bănci săteneşti", iar P. S. Aurelian în 1870 încearcă să pună bazele a două cooperative de consum în Bucureşti. Primului efort îi urmează un al doilea, între 1880—1890 cu rezultate tot atât de slabe. Şi cu aceasta se închee epoca tatonărilor, pentru a începe aceea a creaţiei. Această a doua epocă se împarte şi ea în cinci faze, caracterizate fiecare printr'un regim legal deosebit sau prin pecetia pe care i-a imprimat-o personalitatea unui conducător de mare prestigiu.

1. Prima fază (1893—1898) este numită de d-l Galan „faza iniţiativelor izolate". In această fază se culeg de fapt roadele activităţii anterioare ale mişcării din jurul învăţătorului Dobrescu-Argeş şi a vechilor socialişti. Mişcarea întâmpină însă opunerea categoriilor ce se credeau lezate prin cooperaţie, precum şi o profundă lipsă de înţelegere. Nu se putea o ridicare economică a ţărănimii şi a populaţiei sărace dela oraşe, fără o ridicare, în acelaş timp a nivelului cultural. De aceea rezultate prea însemnate nu se culeg depe urma eforturilor făcute între 1893-1898. Câştigurile sunt mai mult de ordin ideologic, în rândurile intelectualilor militanţi.

2. Faza a II-a este a primei organizări şi ea poartă pecetia marei personalităţi a lui Spiru Haret (1898-1903). Haret a prins în mod genial defectele primei faze cooperatiste. El a văzut că activitatea în domeniul cooperaţiei rurale mai ales, trebue să meargă mână în mână cu munca pentru cultura poporului. Având instrumentul ce-i putea da cheea problemei — Ministerul Instrucţiunii — el a împerecheat, după cum o cerea vremea, mişcarea cooperatistă, cu aşa zisa propagandă culturală, în ceeace el, şi dela el până azi, se obişnueşte de mulţi a se numi „activitate extraşcolară" a învăţătorului. Nu numai că încurajează cu distincţii şcolare şi decoraţii pe învăţătorii cooperatori (cazul înv. Rădulescu-Bezdead, Dâmboviţa), nu numai că pe unii îi trimete să studieze cooperaţia în străinătate, dar, dela minister, din înaltul post de răspundere ce-l ocupa el personal veghează, dă îndrumări, îndeamnă.

In 1903 sunt în vechea Românie nu mai puţin de 700 bănci populare, cu un capital destul de frumos. S'a lucrat repede şi cu spor.

Modul însă cum s'a lucrat şi nepregătirea ţăranilor au dat repede prilej unei devieri. Libere să-şi hotărască felul de a lucra, libere să-şi re-

cruteze cum vor şi cum pot membrii şi conducătorii, ele au căpătat repede structură capitalistă, gonind după dividende mari, deci şi dobînzi la fel — un sistem de exploatare colectivă a celor nevoiaşi de către chiaburii satelor întovărăşiţi. Semnalul împotriva pericolului ce se desena la orizont îl da raposatul I. G. Duca, încă din 1902, într'o lucrare intitulata „Les Sociétés coopératives en Roumanie".

3. Faza a III-a, (1903—1907) corectează pe cea de a doua, după cum aceasta corectase pe cea dinaintea ei. Indreptarea vine tot din partea lui Haret, care cere introducerea unui sistem de tutelare a cooperaţiei de către stat, prin înfiinţarea unei instituţii de îndrumare, susţinere şi control, pendinte de Ministerul de Finanţe. Astfel ia naştere în 1903 Casa Centrală a Băncilor Populare. Plină de rele consecinţe pentru mai târziu, tutela statului a fost salvatoare în momentul când a fost introdusă. Ea a înfrânat pofta de câştig cu orice preţ, limitând dividendele şi a dus la un control mai serios al activităţii cooperatorilor.

Sub conducerea pricepută a lui I. G. Duca, numit conducător al Casei Centrale, cooperaţia îşi continuă pe un drum mai curat ascensiunea, ajungând în 1907 să aibă 2000 de bănci populare şi câteva obştii de arendare.

4. Faza a IV-a (1907-1918) poartă pecetia unei alte personalităţi distinse: Fotin Enescu. Ea este însă şi un fruct al muncii depusă până în 1907 pe teren cooperatist. Cooperaţia acum ia avânt. Bancile populare au capitaluri nu numai suficiente dar adesea chiar disponibile. Ele cereau întrebuinţare în folosul ţărănimei şi o organizare care să permită acest lucru. Aşa ajung băncile populare instituţii de finanţare a obştiilor de arendare, fie direct, fie mai ales prin intermediul Casei Centrale şi a federalelor ce încep să ia fiinţă pentru a raspunde mai bine nevoilor reale locale.

Negreşit, federalele au mai ieşit şi dintr'o reacţie împotriva centralismului prea excesiv practicat de Casa Centrală, dar ele au fost de un real folos şi pentru sprijinirea mişcării în favoarea obştiilor de arendare sau cumparare.

In 1916 Vechiul Regat numară aproape 3000 de bănci populare şi 500 obştii. Anii de relativ belşug dintre 1910-1916 fac să readucă într'o măsură oarecare spiritul capitalist în cooperaţie. D-l Virgil Madgearu semnaleaza acest lucru încă din 1914 în lucrarea intitulata „Structura şi tendinţele băncilor populare în România". In general însa cooperaţia este în plin progres.

5. In această situaţie se găseşte cooperaţia când în anul 1919 se pune problema împroprietăririi. Atunci se înfiinţează Casa Centrală a Cooperaţiei şi Improprietăririi, menită, ca prin ea, cooperaţia să ia asupra ei problema exproprierii şi împroprietării. Se înfiinţează obştii de arendare pe tot întinsul ţării, se vorbeşte de o perioadă de tranziţie în care timp ţăranul să stăpânească în tovărăşie pământul expropriat de îndrumarea agriculturii prin agronomii obştiilor, de procurare de seminţe şi unelte prin aceste obştii. Totul n'a ţinut însă decât o clipă, pentrucă politica rău înţeleasă a dus la împroprietărirea în mod individual, dând, două lovituri prin aceasta cooperaţiei, care vede distrugându-se o organizaţie ce începuse să lucreze, şi agriculturii, care va continua să se facă cu tot atât de puţină pricepere ca mai 'nainte.

*

Cu lichidarea obştiilor şi efectuarea împroprietăririi începe o nouă epocă în desvoltarea cooperaţiei române. Atât D-l Galan cât şi autorii francezi de care ne ocupăm, împarte, cum e şi firesc, această epocă în două faze: până în 1927 şi după această dată.

1. Prima fază postbelică se caracterizează prin inflaţie cooperatistă. Funcţionează acum trei centrale, concurându-se între ele. Fiecare ţine să aibă înfiinţate un număr cât mai mare de cooperative. In şapte ani se ajunge la nu mai puţin de 11.000 de unităţi cooperative.

Dar pe lângă lipsa aceasta de discernământ în aprobarea de noi unităţi, cooperaţia mai suferă acum şi de alte păcate. Amestecul statului se transformă acum într'un adevărat mijloc de stăpânire politică. Imprumuturile se acordă adesea nu după nevoile şi puterea de plată a debitorul lui, ci pentru motive ce n'au nimic comun cu cooperaţia. Cei ce mai ţin sus demnitatea de cooperator sunt anchetaţi şi pedepsiţi cu excluderea din cooperaţie cu foarte multă uşurinţă. Nici odată nu s'au dat atâtea pedepse şi cu atâta patimă ca în această vreme,

Aceste lucruri înăbuşe conştiinţa cooperatistă, făcând ca acolo unde cooperaţia se mai menţine să fie sau întreprindere comercială camuflată, sau cuib de stăpânire politică.

2. Faza a doua încearcă să lecuiască răul. Acum se înteţeşte lupta pentru autonomia cooperaţiei, care culminează cu votarea codului cooperaţiei din 1928 şi a Legii din 1929. In locul vechilor centrale iau fiinţă acum Uniuni provinciale şi un Oficiu Naţional la centru. Ca instituţie

de finanțare se înființează Banca Centrală Cooperativă. Principiul ce stă la baza nouilor așezări este autonomia și autocontrolul, cu o mică epocă de tranziție când coordonarea muncii urma să se facă de către Oficiul Național al Cooperației· după care urma să ia ființă o Centrală a Uniunilor.

Criza și legea conversiunii au împiedecat nouile legiuiri să-și dea toate roadele ce se așteptau dela ele. Legea din 1935 a fost o altă piedică. Această lege aduce, e drept și unele contribuții serioase la munca pentru reînvierea cooperației, dar oprește, în acelaș timp în loc un proces de autonomizare, care era în mers.

— In momentul de față cooperația se găsește în grea cumpănă. Vechiul elan a dispărut, pentru motivele pe care le-am văzut. Din punct de vedere al situației lor materiale, cooperativele sunt deasemenea greu lovite. Operațiile pentru lichidarea datoriilor agricole merg și ele anevoios. Și totuși un efort trebue făcut, — un efort, mai ales în direcția educației cooperatiste. Pe lângă aceasta Statul are datoria de a interveni cu sprijinul său dar nu și cu intervenția sa, care s'a dovedit nu numai inoportună, dar chiar periculoasă.

*

Că autonomia și autocontrolul sunt singurele în stare să salveze cooperația o dovedește modul cum s'a desvoltat cooperația în Ceho-Slovacia. O țară mult mai puțin agrară decât noi (numai 39% din populație aci e țărănească) are o cooperație de credit rural foarte desvoltată, și la fel una agricolă de aprovizionare și vânzare în comun. E drept — și D-nii Raymond Polin și I G. Charon observă acest lucru — autonomia cooperației cehoslovace a cam împins-o pe panta capitalismului. Cooperația cehoslovacă are, în primul rând o valoare economică de primul rang și numai în al doilea rând una socială. A silit-o însă să meargă în această direcție și concurența comerțului liber și mare. In orice caz, față de modul cum se prezintă cooperația vecinilor noștri dela Nord, cooperația noastră este într'o stare îngrijorătoare.

Autorii cărților ce recenzăm fac însă cooperației românești un mare serviciu. Privind înapoi la mersul, glorios altadată, al ei, nunumai că putem recăpăta încredere că ceeace a fost poate să mai fie; dar ne putem mai ales da seama de cauzele care i-au adus decăderea de azi. Au fost și cauze independente de voința cooperatorilor, dar au fost și greșeli. Acestea trebuesc evitate în viitor.

De un netăgăduit folos este pentru noi și faptul că unele observații prețioase ne vin dela doi observatori obiectivi, în afară de mișcarea noastră cooperativă (D-nii Raymond Polin și I. G. Charon). Ele sunt cu atât mai de preț cu cât sunt girate de marea personalitate și competența a D-lui C. Bouglé, care a binevoit sa cerceteze lucrarea și să o prefațeze.

Stanciu Stoian

STUDIUL DEMOGRAFIC AL UNUI SAT FRANCEZ. Spre deosebire de țara noastră, care are o atât de bogată viață țărănească, în Apus satele se sting treptat: vechia civilizație rurală cedează necontenit în fața civilizației orășenești. In Germania regimul național-socialist face sforțări uriașe să scape dela pieire această formă de viață, care e socotită ca adevărata tradiție etnică: „sângele și pământul". In Franța „les villages qui meurent" a devenit un strigăt de alarmă, repetat din ce în ce mai stăruitor. Un străvechi echilibru social s'a rupt și un nou echilibru nu se întrezărește încă. Procesul acesta de orășenizare a Apusului se petrece nu numai în structura etnică așa dar spirituală, a vieții sociale, dar și în structura materială, în repartizarea populației. Cu alte cuvinte, pe lângă influența civilizației orășenești asupra celei sătești, care duce la o treptată nivelare a celor două forme de viață, se produce și o însemnată deplasare a populației dela sat către orașe, un adevărat exod rural. Se înțelege că într'o asemenea situație studiul amănunțit al fenomenului este cât se poate de instructiv, pentrucă se înlocuesc generalitățile vagi, întemeiate pe simple impresii, cu date precise, culese la fața locului. Un astfel de studiu a încercat în Franța doctorul Letinois: „Etude démographique sur Corvol-l'Orgueilleux" (Nièvre), Paris 1935. (Editions de la Révue du Centre). Cifrele statistice arată pentru întreg departamentul Nievre din care face parte satul Corvol-l'Orgueilleux, o simțitoare scadere a populației. Dela 1886 departamentul acesta, dacă se face abstracție de strainii emigrați de curând, a pierdut 100.000 de locuitori, aproximativ 30% din total. Statisticile de stare civilă arata cam cifra 1000 pentru deficitul anual al natalitații. Doctorul Letinois socotește cu drept cuvânt depopularea niverneza catastrofala. Dar trebue să se deosebească populația orașenească de populația dela țara. Cea dintâi are o tendința vadita de creștere, ceea ce însemnează că numai comunele rurale sunt supuse procesului grav al depopularii. Comuna Corvol-

l'Orgueilleux este un caz reprezentativ pentru toată regiunea, dat fiind că nu prezintă cauze particulare pentru depopulare. Doctorul Letinois, care profesează în această localitate, a putut să cunoască de aproape împrejurările.

Comuna Corvol-l'Orgueilleux, din cantonul Varzy și arondismentul Clamecy, este așezată pe valea Sauzay, la o altitudine care variază între 172 și 200 m. Este locuită în majoritate de cultivatori, la cari se adaugă lucrători de fabrică (mai ales papetărie), lucrători de pădure, mici comercianți etc. Ca așezare este constituită dintr'un „bourg" sau târg, în care se concentrează comerțul și industria, și vre-o zece cătune împrăștiate, cel mai îndepărtat fiind la 7 km. de centru. Teritoriul comunei se compune din 1.448 ha. pământ arabil, 255 ha pășune și fânețe, 1.096 ha pădure. Pământul e cultivat de cel care îl posedă. Intinderea mijlocie a exploatărilor variază între 5 și 20 ha. Creșterea vitelor este în plină extensiune. Din pricina aceasta multe din pământurile de cultură au fost cedate pentru pășune. Industria papetieră, care datează dela 1818, este destul de înfloritoare; industria lemnului de asemenea, cu excepția ultimilor ani.

Primul recensământ oficial al populației din Corvol-l'Orgueilleux s'a făcut în 1793, stabilind 1.288 locuitori. Populația a crescut apoi treptat până în 1866, când a ajuns la 1.712 locuitori. După data aceasta populația descrește an cu an, mai puțin sensibil până la 1901, vertiginos pe urmă. In 30 de ani comuna aceasta a pierdut 500 locuitori, deci o treime din populație. Deosebirea dintre cele două perioade nu se datorește la origină natalității scăzute, ci emigrației. Dela 1866 la 1883 natalitatea a fost excedentă, totuși populația a scăzut. Dela 1870 până în anii din urmă, emigrația s'a accentuat, ceea ce a adus la scăderea elementului tânăr producător și reproducător al comunei și la o gravă criză de mână de lucru. Dela 1883 natalitatea a fost constant deficitară, ceea ce explică alături de emigrație, care a continuat și ea, depopularea din ce în ce mai mare. Dar după cum am văzut, cele două cauze nu sunt independente, pentrucă emigrarea, adică exodul celor tineri, este cauza cea mai de seamă a depopulării. Emigrația însăși a fost pricinuită la început de condițiile proaste ale vieții dela țară, aduse de mașinism, acum 40 — 50 de ani, apoi de gustul pentru „funcționarism". După armată tinerii n'au altă ambiție decât să găsească un post de funcționar. Această emigrare în masă a tinerilor, în căutarea unei vieți mai ușoare, este cauza principală, după doctorul Letinois, a morții lente a satelor franceze cari rămân locuite aproape numai de bătrâni. Piramidele de vârstă pentru satul Corvol-l'Orgueilleux din 1836 și 1931 sunt cât se poate de concludente. In 1836 comuna avea 300 de locuitori între 0 și 10 ani și 48 locuitori între 70 — 80, ceea ce era normal. In 1931 numărul celor din urmă este aproape egal cu al celor dintâi: 102 față de 110.

In 1836 cei sub 20 de ani se ridicau la 631, adică 43% din populația totală, proporție superioară Statelor-Unite de azi, țară socotită ca tipul populației tinere. In 1931 cei sub 20 de ani abia ating cifra de 215, adică 22% din populația totală. Oamenii peste 50 de ani formează azi majoritatea satului Corvol-l'Orgueilleux.

Doctorul Letinois face în legătură cu această stare disperată a populației sătești câteva observații, cari oricât ar părea de ciudate, nu sunt lipsite de adevăr și ne amintesc de Banatul nostru cu o situație asemănătoare. Față de trecut starea economică și igienică a satului înfățișat a făcut mari progrese. Mai ales tineretul care se ridică dela războiu încoace duce o viață din ce în ce mai îmbelșugată. Dar tocmai dorința aceasta excesivă de traiu bun și ușor este răspunzătoare de starea nenorocită a populației. Ca să câștige îndeajuns pentru satisfacerea pretențiilor de belșug, tineretul părăsește satul, familiile își restrâng voit numărul copiilor și se descompletează prin angajarea femeilor măritate în fabrici, etc. Doctorul Letinois citează cu aprobare vorbele lui Arsène Dumont: „Sărăcia întreține vitalitatea rasei, câtă vreme bogăția constitue o învoială cu moartea".

Datorită acelorași factori, cătunele se depopulează mai repede decât târgurile. In 1866 populația cătunelor din Corvol-l'Orgueilleux era de 950 față de 760 a celei din târg (44%). Astăzi proporția este aproape inversată: 480 locuitori în târg, 440 în cătune (47%). Cătunele au pierdut deci dela 1866 încoace 510 locuitori (54%), târgul numai 36%. Fenomenul a fost semnalat și în alte regiuni ale Franței. Motivul trebue căutat în faptul să ceea ce constitue pentru comuna întreagă orașele, adică putința unei vieți mai largi, constitue pentru cătune târgul (aprovizionare mai ușoară, apropiere de gară, concentrarea industriei și comerțului, viață socială mai intensă).

Perspecivele demografice ale satului fancez nu sunt nici ele mai înbucurătoare. De aceea doctorul Letinois cere măsuri grabnice din partea

statului, cari să ducă la o adevărată politică a natalității.

Ruperea echilibrului dintre sat și oraș, cu urmările nenorocite pentru civilizația etnică și pentru starea populației, e un fenomen care se produce cu ușurință în orice țară intrată în sfera de influență a capitalismului. In această privință Franța și în genere țările apusene ne-au precedat în rău. Exemplul lor ar trebui să ne servească de învățătură. Să nu repetăm o experiență care s'a dovedit dureroasă în altă parte, dar care la noi poate fi prevenită din vreme. Poate că o desvoltare mai înceată, dar mai sigură, este de preferat „progresului" cu orice preț, pe care vrea să ni-l impună vremea.

Traian Herseni

CRITERIILE PENTRU DIAGNOZA RASIALĂ. — A apărut cu titlul de mai sus o broșură datorită d-lui dr. I. Făcăoaru (Institutul de Igienă și Igienă Socială, Cluj, 1936). Autorul e colaborator al Institutului Social Român în chestiunile antropologice și e cunoscut oamenilor de specialitate atât prin admirabila teză de doctorat Soziale Auslese (1933), cât și prin numeroase studii, parte publicate în Buletinul Eugenic și Biopolitic de sub direcțiunea d-lui Prof. Dr. Iuliu Moldovan și extrase în publicații separate, ca și studiul de față.

D-l Făcăoaru tratează pe scurt, dar precis și cu competință, următoarele probleme: „Ce este rasa? Scurt istoric. Străbunii omului de azi. Rasele de azi. Criteriile pentru determinarea rasială. Denumirea și descrierea raselor europene. Rasele europene principale. Rasele europene secundare. Proporția raselor în câteva țări europene". Ni se înfățișează apoi într'un apendice ilustrat tipuri rasiale din Transilvania.

Rasa e privită deocamdată în lumina deosebirilor somatice, deși după d-l Făcăoaru nu se poate vorbi azi de rasă „fără a nu se descrie odată cu însușirile caracteristice și psihicul corespunzător". Din păcate, „antropologia este încă lipsită de metode obiective pentru cercetarea însușirilor psihice".

La om se înțelege prin rasă un grup de indivizi ale căror însușiri sunt moștenite dela strămoși sau într'o definiție mai completă: „prin rasă înțelegem o grupă de oameni, ale căror însușiri fizice și psihice genotipice și fenotipice sunt așa de caracteristice, încât asemănările între indivizii grupei ca și caracterele deosebitoare de alte grupe să poată fi metric și descriptiv stabilite".

Criteriile pentru determinarea rasială sunt numeroase, dar îndeobște sunt limitate, după putința măsurătoarei exacte, la cele următoare: 1. statura, 2. indicele cefalic, 3. indicele facial, 4. indicele nazal, 5. culoarea ochilor și 6. culoarea părului. Pentru măsurarea culorii feței nu există încă un instrument potrivit.

După criteriile acestea s'au stabilit în Europa patru rase principale: rasa alpină, rasa dinarică, rasa mediterană și rasa nordică și 4-5 rase secundare, fie derivate din amestecul celor patru principale între ele, fie de origină asiatică sau de origină nelămurită: rasa dalică, rasa esteuropeană, rasa orientală, rasa vestasiatică, rasa indică etc. D-l Făcăoaru publică și o tabelă rezumativă a criteriilor principale pentru diagnoza rasială, și fotografii făcute personal în decursul cercetărilor directe, pentru fiecare tip rasial mai de seamă.

Lucrarea aceasta folosește tuturor intelectualilor cari vor o informație riguroasă despre conceptul de rasă, atât de discutat astăzi, totuși prea puțin cunoscut științific în afară de cercurile de strictă specialitate.

Taian Herseni

C. LUTHER FRY: THE TECHNIQUE OF SOCIAL INVESTIGATION.—(New-York & London, 1934, Harper & Bros., XII, 315 p.). — In cursul a zece ani, Profesorul Fry a fost unul dintre conducătorii Institute-ului of Social and Religious Research, cu sediul la New York și a făcut și supraveghiat o serie importantă de cercetări asupra vieței orășenești și rurale în Statele Unite. Firește o sinteză a experiențelor și sfaturilor sale trebuie să stârnească mult interes pentru toți cercetătorii sociologi. Volumul prezent împlinește fericit, în parte, așteptările, trecînd în revistă toate aspectele tehnicei sociologice și iluminând problemele acestea prin experiența personală a autorului și prin folosirea literaturei sociologice americane, destul de apreciabilă.

Pentru studenții și adepții metodelor sociologice ale d-lui Profesor Gusti, ideile lui Fry prezintă o mare importanță, mai ales în ce privește rolul de „observator participant", — metodă care se realizează admirabil în campaniile anuale ale echipelor sociologice la sate. Fry dă multă valoare disciplinării grupelor de cercetători, în arta de observare uniformă. Altfel rezultatele

nu pot fi comparate. De acord cu şcoala bucureşteană, el recunoaşte necesitatea de pregătire specială a cercetatorilor, pentru a conduce convorbiri sistematice cu informatorii. Fry se ocupă pe larg de metodele specifice vieţii sociale americane, ca de pildă tehnica chestionarului postal, a cărei aplicare pare foarte nepotrivită realităţilor româneşti.

Deşi sociologul european va căuta zadarnic în cartea lui Fry, o filozofie pe care să se bazeze şi să se unifice tehnica cercetărilor sociale, totuşi autorul discută scopul acestora. Cercetările sociale au aparut mai întâi în Anglia, şi mai târziu în Statele Unite, cu rolul de instrument pentru conducerea acţiunilor sociale către o îmbunataţire. Fry ne aminteşte că cercetările ştiinţifice în evoluţia lor, s'au depărtat treptat de scopul lor primitiv, adică dela formularea programelor sociale şi el aprobă separaţiunea aceasta, fiindcă în anumite cazuri rezultatele cercetărilor „ştiinţifice" au fost predeterminate de entuziasmul reformatorului. Totuşi Fry crede că eventuala aplicare a rezultatelor lor, ca programe de ameliorare socială va rămâne şi în viitor justificarea principală a cercetărilor sociale, dar că separaţiunea dintre personalul sau organizaţia care cercetează realităţile sociale şi cei care aplică programul de acţiune socială este o garanţie esenţială, pentru obiectivitatea cercetărilor. Punctul de vedere al şcolii bucureştene este altel. Bazându-şi studiul realităţii sociale pe un sistem sociologic complect, sociologul scapă de primejdia de a fi ispitit de anumite aspecte de actualitate şi de a neglija pe cele tot aşa de esenţiale, dar mai puţin senzaţionale, ale realităţii. Întarit de o filosofie sistematică, sociologul poate în acelaş timp conduce un lucru de acţiune sociala, cu mai puţină primejdie de a pierde obiectivitatea sa ştiinţifică.

O şcoala de sociologi americani, în deosebi ocupaţi cu sociologia copiilor şi criminalilor, repudiaza folosirea directă a materialului cules prin convorbiri şi insistă ca materialul de natură psihologica are valoare numai tratat după metodele psiho-analitice. În Anglia, o critică asemănatoare se ridică în contra folosirii convorbirilor în cercetarile antropologice. Fry menţionează problema aceasta, dar nu ia o poziţiune clară.

Deasemeni, autorul comentează şi ilustrează pe larg citeva metode cnmplexe statistice, întrebuinţate în sociologia americană (176—201 p). Din nenorocire, autorul s'a marginit numai la experienţa şi tehnica americană. Cartea lui Fry a fost scrisă cu scopul de a fi un ghid pentru începătorii în cercetări sociale, şi cuprinde multe sfaturi generale asupra analizei diferitelor stadii de cercetări, expunerea cât mai clară a rezultatelor obţinute, etc. Unul dintre meritele principale este folosirea întinsă a multor studii, pentru diferite chestiuni speciale, ca metoda convorbirilor, chestionarului, metodele statistice, etc., studii al căror număr este destul de mare în literatura americană. Astfel, sociologul european poate câştiga din opera lui Fry o vedere de ansamblu asupra progresului tehnicei americane şi bibliografia sa critică, cuprinsă pe 61 de pagini, poate servi ca un minunat mijloc de orientare pentru a urmări mai departe, acele aspecte care se tratează prea superficial în cartea de faţă.

P. E. Mosely

JULIUS F. HECKER: RUSSIAN SOCIOLOGY. — Foreword by Sidney Webb. (London, 1934, Chapman & Hall, Ltd., 8/6). — Născut în America, Dl. Hecker a trăit 15 ani în Rusia Sovietică, ca lector la diferite institute de studii înalte. Cartea actuală reprezintă o versiune prelucrată a unui studiu asupra teoriilor sociale ruseşti, pe care acelaş autor le-a publicat în 1915. Din nenorocire, autorul acestor rânduri n'a putut să consulte prima lui carte. Dar, după natura citatelor, se poate afirma că materialul ştiinţific publicat după 1915, a fost folosit numai pentru capitolul asupra Marxismului-Leninismului. Studiile mai nouă şi foarte interesante, ca să menţionez numai câteva izvoare sovietice mai de seamă, asupra lui Belinschi şi lui Bacunin; semnificativa corespondenţă a lui Pobedonoştev, ediţia completă a corespondenţei dintre Hertzen şi Ogarev, au fost neglijate, în favoarea altora astăzi învechite. Trăind la Moscova, autorul a preferat să se mărginească la o singură frază privitoare la importanta şcoală a eurazîştilor, de sub conducerea lui Saviţischi, ori la ideile post-revoluţionare ale lui Berdiaiev, ambele şcoli meritând desigur, a fi tratate mai amănunţit în o istorie de sociologie rusească.

Dr. Hecker începe studiul său cu o privire fugară asupra istoriei Rusiei, care trebuie să servească de fond pentru o istorie a sociologiei ruseşti. Deşi aşa de scurt, capitolul acesta este foarte bogat în inexactităţi şi exagerări istorice. Evident că el a fost însufleţit de tendinţa schematică a lui Pocrovschi, — tendinţă care a fost denunţată şi înlăturată din învăţământul sovietic,

de către Stalin, la începutul anului 1936. In capitolele 2 şi 3, discută teoriile a 10 gânditori, dela Ciaadaiev până la Vladimir Soloviev, consacrând în medie, fiecăruia 3½ pagini. Explicările lui Hecker nu pot să lase decât o ideie foarte vagă, în mintea cititorului asupra autorilor discutaţi. Străduindu-se să ilustreze pe fiecare dintre autori prin citate prea lungi, Hecker se completează prin comentarii adeseori fără legătură cu subiectul. De pildă, el denunţă teoriile sociale ale lui Leontiev ca „nefundate", dar imediat aplică teoriile acestuia problemelor actuale, comunismul şi fascismul (41-42 p.). Exemple de acestea se pot înmulţi, dar ne oprim aci. Hecker atribuie ideile marelui publicist reacţionar Pobedonoştev, influenţelor lui Adam Smith şi Montesquieu (48 p.). Dacă influenţa lui Montesquieu, ca filozof al determinismului geografic, poate fi admisă în mod indirect, influenţele directe ale lui de Maistre, Chateaubriand şi Adam Müller asupra lui Pobedonoştev sunt cu mult mai importante. După expunerea lui Hecker, nu este de loc clar de ce el atribuie pe Vladimir Soloviev şcoalei Slavofililor şi pe Alexander Hertzen şcoalei Apusenilor (Zapadnichi), şi nu dimpotrivă. Amândoi aceşti mari gânditori nu se pot niciodată încadra în categoriile banale, în care Hecker se străduieşte să-i încadreze.

Partea cea mai substanţială şi ce mai folositoare a cărţii acesteia, sunt capitolele, în care autorul prezintă pe patru sociologi subiectivişti: Lavrov, Michailovschi, Iujacov şi Careiev. Chiar şi aici, Hecker se mulţumeşte cu prezentarea unor lungi citate, iar critica lui, prea adeseori, se mărgineşte la acuzarea că autorii trataţi n'au prevăzut triumful partidului bolşevic în revoluţia rusească. Legăturile dintre autori şi dintre ei şi realitatea desvoltării ruseşti rămân prea puţin lămurite. Deasemeni, autorul a adus prea puţină lumină, asupra influenţelor streine în şcoala subiectiviştilor.

In capitolele următoare, tratarea lui Hecker, despre Marxism şi Leninism nu se deosebeşte prea mult de ceeace dau cărţile şcolare, întrebuinţate în învăţământul secundar sovietic. Intre altele, el spune: „Ideologiile n'au o istorie independentă, dar formează o parte a rânduielilor sosiale sub care ele se desvoltă" (p. 246). Totuşi Hecker n'a încercat să aplice concepţia aceasta în analiza amănunţită a autorilor trataţi în partea principală a cărţii sale, ci, în general s'a mărginit numai la o explicarea pe plan „ideologic"...

Din acestea reiese că autorul a tratat, în mod confuz şi prea puţin critic, în sensul adevărat al cuvîntului, tema foarte complicată a desvoltării teoriilor sociale ruseşti, în cursul ultimilor o sută de ani. Greutăţile fireşti subiectului au fost mărite prin întrebuinţarea continuă a idiomatismelor ruseşti, nu numai în traducerea citatelor, dar şi adeseori în însuşi expunerea autorului (e. g. „beginnings" în loc de „principles" p. 37, 1.4), prin un sistem destul de arbitrar pentru transcrierea numelor şi titlurilor ruseşti (e. g. „Mikhalovsky" pentru „Mikhailovsky"), şi prin o neglijentă corectare a întregului studiu (e. g. „Revolutionist" în loc de „Revisionist", p. 266).

P. E. Mosely.

ÎNSEMNĂRI

BUCURIE ŞI PUTERE. — In cel mai nou număr al revistei berlineze „Hochschule und Ausland" (Martie 1936), profesorul Horst Wagenführ pune alături într'un studiu cele două mişcări, una germană, „Kraft durch Freude" (Putere prin bucurie), şi alta italiană, „Opera Nazionale Dopolavoro" (Opera naţională după muncă). Lucrul este cu atât mai însemnat cu cât în această vară se plănueşte un congres de caracter internaţional, la Hamburg, al mişcării germane. Studiul urmăreşte, apoi, mai mult decât spune titlul, să stabilească o deosebire între ceeace înseamnă politica socială naţional socialistă şi cea faşistă

„Putere prin bucurie" este o iniţiativă foarte nouă, şi în tot cazul după înscăunarea în Germania a noului regim, aşa că n'aduce nicio moştenire din trecut, fie şi în forma unei înmlădieri după împrejurări schimbate. Ea a fost înfiinţată la 27 Noemvrie 1933, cu prilejul unei manifestări a frontului muncitoresc german, şi are următoarea alcătuire: 1. Un serviciu al organizării; 2. Un serviciu al casieriei; 3. Un serviciu al pregătirii, (înfiinţare de nuclee de educare); 4. Un serviciu al culturii (înfiinţarea unui teatru al poporului în Berlin); 5. Un serviciu al presei şi al propagandei; 6. Un serviciu de călătorie, excursii şi

concedii; 7. Un serviciu de ajutor reciproc şi de colonizare (lucrează împreună cu serviciul de casierie şi cu serviciul căminelor); 8. Un serviciu al neamului şi al patriei; 9. Un serviciu al frumuseţii muncii (scop, între altele: paza şi îngrijirea de aproape a locurilor unde lucrează şi stau lucrătorii în fabrici); 10. Un serviciu al sportului; 11. Un serviciu al tinerimii.

Ceeace urmărea ca un deziderat şi ca o recomandare Biuroul Internaţional al muncii, prin organizarea întrebuinţării timpului liber al lucrătorilor, încearcă să facă faptă, într'un spirit curat naţional şi fără legături cu străinătatea, Germania naţional socialistă. Programul organizării generale a fost lucrat de însuş Adolf Hitler. Lucrătorul german trebue să capete dela întreprindere timp de odihnă, iar acesta, ca şi celălalt timp liber, să-l întrebuinţeze pentru cât mai marele lui folos. „Doresc lucrul acesta, zice Capul Statului, pentrucă vreau un popor cu nervii tari, căci numai cu un popor care îşi ţine în frâu nervii se poate face o politică într'adevăr mare". Suntem, prin urmare, înaintea unei formaţii de organizare a timpului liber al lucrătorilor, menită să ajute la realizarea socialismului german.

Mişcarea „Putere prin bucurie" este răspândită în toată Germania şi cuprinde atât lucrători cât şi patroni, ca şi frontul german muncitoresc. Ea este un organism de sine stătător, atât ca alcătuire cât şi ca activitate şi mijloace. In anul întâiu de existenţă frontul muncitoresc german a ajutat-o cu 40 milioane de mărci (cu toate că la fostele sindicate cotizaţia se ridică la 3 mărci, pe când la front ea nu este decât de $1\frac{1}{2}$ mărci). In acelaş an dintâi au fost trimişi în călătorie 2 milioane de lucrători, dintre cari $1\frac{1}{3}$ milioane în concediu de şapte până la zece zile. S'au plătit pentru trenurile de odihnă, în întâiul an vreo 40 milioane de mărci. Cheltuelile de drum sunt, cu toate acestea, foarte mici. O călătorie dela Berlin în Bavaria de sus, cu pensiune întreagă timp de o săptămână, nu costă decât 36 mărci. S'au angajat 900 profesori de sport, cari au dat 8.500 de cursuri, cu 70.000 de ore de curs şi 450.000 de elevi. Până la 1 Iulie 1935, serviciul frumuseţei muncii a pus în mişcare 125 milioane de mărci pentru îmbunătăţiri în întreprinderile industriale.

In schimb, „Dopolavoro", ale cărui începuturi urcă până înainte de răsboiu, a fost înfiinţat ca o operă de Stat, lăsată în supravegherea Ministrului corporatist. Preşedintele lui este astăzi Secretarul partidului faşist.

Scopurile organizaţiei se văd foarte limpede din articolul întâiu al Decretului Regal: „Opera Naţională după muncă, cu sediul în Roma, urmăreşte întrebuinţarea sănătoasă şi folositoare a timpului liber al lucrătorilor prin înfiinţarea de mijloace pentru întărirea puterilor lor trupeşti, spirituale şi morale, înmulţirea acestor formaţii, strângerea lor în federaţii pentru finanţare, propagandă şi alte scopuri de bine obştesc, arătarea prin publicaţii şi alte căi de răspândire, a foloaselor acestor formaţii şi a rezultatelor acţiunii pentru ridicarea clasei muncitoare, acordarea de Certificate de merit acelor membri cari se deosebesc şi desvoltă o mare şi rodnică activitate pentru Operă". Este vorba de o mişcare de împuternicire şi de luminare a întregului popor, în dragostea de sănătatea propriului corp, a frumuseţilor ţării, a veşmintelor şi cântecelor caracteristice, a dansurilor şi datinelor, a întregii culturi italiene. Pe când Germanii nu vor să cunoască ideea de clasă şi stau pe temelia comunităţii poporului, Italienii vorbesc de interese opuse ale lucrătorilor şi patronilor, dar peste interesele şi lupta de clasă se ridică ideea de solidaritate.

Programul cuprinde educaţie fizică (igienă, sport, jocuri populare, excursii); călătorii de studii (în acest scop s'a înfiinţat „Federazione Italiana dell'escursionismo"); educaţie profesională prin cursuri şcoli de perfecţionare, educaţie estetică (carele lui Thespis); îngrijire şi asigurări sociale. „Dopolavoro" face tot: nu există domeniu cultural, economic sau social unde să nu fie întâlnit, dela creşterea iepurilor şi a viermilor de mătase, până la târguri şi expoziţii, premii şi ajutoare.

O nouă instituţie este Sâmbăta faşistă. Toţi funcţionarii de Stat şi lucrătorii din întreprinderile lui isprăvesc lucrul Sâmbătă la 1 după amiază. Orele de după masă, sunt întrebuinţate mai ales pentru educaţia pre şi post-militară sau pentru iniţierea politică, profesională, culturală şi sportivă, iar Duminica, pentru sporturi, petreceri culturale şi odihnă. Numărul membrilor a crescut dela 280.584 în 1926 la 2.333.545 în 1935. Procentul faţă de populaţia muncitoare rămâne însă mic, de 10%, pe când în mişcarea germană el este de 40%.

Astfel se înfăţişază aceste două puternice organizaţii, cu trăsături voit şi adânc naţionale, care năzuesc să înmănuncheze toată pătura muncitoare a Italiei şi a Germaniei. După lupta dusă atât într'o ţară cât şi în cealaltă, împotriva so-

cialismului şi a organizaţiilor lui, nu era decât foarte firesc să se caute ca ele să fie înlocuite prin altceva. Suntem astăzi înaintea unei desfăşurări de încredere tânără, care vrea să fie judecată după fapte. Să le urmărim cu toată luarea aminte.

Emanoil Bucuţa

•

Revista *„Gând Românesc“* dela Cluj publică în fruntea nr. 2 Februarie 1936, un articol al d-lui *I. Lupaş* despre *„Un mare ierarh: Episcopul Nicolae Ivan“*. Reţinem această caracterizare justă: „Insuşirea lui de căpetenie a fost *irezistibila pornire spre fapte*, neastâmpărul şi setea de creaţiune, din care au izvorît numeroase iniţiative şi realizări, menite a-i perpetua numele atât între credincioşii din Arhiepiscopia Sibiului, cât mai ales printre cei din Eparhia Clujului“. — „La aspectul românesc al Clujului dela 1918 încoace, nimeni n'a contribuit mai esenţial şi mai temeinic decât vlădica Nicolae Ivan“.

Revista noastră, care nu se ocupă numai de viaţa socială româneassă, ci şi de marile ei personalităţi, se asociază laudelor pioase cari se aduc în amintirea Episcopului *Nicolae Ivan.*

•

„Revista de Filosofie“, de sub direcţia d-lui *C. Rădulescu-Motru*, a împlinit, împreună cu seria veche: *„Studii Filosofice“*, treizeci de ani de existenţă. E un frumos succes pentru o publicaţie filosofică pornită la drum într'o vreme în care interesul pentru o asemenea preocupare nu exista, ci trebuia creiat. „Când privim astăzi, după treizeci de ani, la munca desfăşurată (înfăţişată în Tabla de materie a vol. XX. nr. 4.) începând cu primele *Studii Filosofice* adunate în volumul din 1906 şi până la acelea din urmă ale volumului XX din anul 1936 — scrie d-l *C. Rădulescu-Motru* — nu putem să ne interzicem manifestarea unui moment de satisfacţie. Cele douăzeci de volume, care se închee în anul acesta, probează că s'a muncit ceva pe terenul filosofiei“.

De fapt toată filosofia de azi, în afară de lucrările personale, s'a desvoltat prin această unică revistă de specialitate şi prin *Societatea Română de Filosofie*, care o publică. Şi una şi cealaltă sunt creaţiile d-lui *C. Rădulescu-Motru*, care a reuşit să le dea o mare autoritate şi să strângă în jurul lor pe cei mai de seamă specialişti în materie. Să nădăjduim că împrejurările vor îngădui o desvoltare din ce în ce mai mare filosofiei româneşti

În legătură cu cele înfăţişate în nr. trecut despre concursul pentru catedra de sociologie dela Cluj, semnalăm încă un fapt care desvălue nivelul scăzut al unor „cercuri intelectuale“ dela noi. *„Ardealul Juridic“*, revistă scoasă de o seamă de magistraţi dela Cluj, a încercat în nr. 2, Februarie 1936, apărut în preajma concursului, să *influenţeze* comisia de examen şi să-i *impună* cu orice preţ alegerea d-lui Sudeţeanu. Sub forma unei „recenzii“ despre o lucrare primită „în ultimul moment„ şi deci *necitită*, *„Ardealul Juridic“* (aşa e iscălită recenzia), după ce dovedeşte cu prisosinţă lipsa de [competinţă în mamaterie de sociologie, se crede totuşi în drept să ceară pe un ton cu totul neobişnuit, unei comisii de profesori universitari, chemată să judece conform legii, pe candidaţi, să încline „balanţa dreptăţii“ înainte de examen în favoarea unui anumit candidat, cu nesocotirea completă a tuturor celorlalţi. Ce e mai grav *„Ardealul Juridic“* termină aproape cu o ameninţare: dacă nu i se face pe plac, s'ar *„justifica neîncrederea şi îndoelile tot mai numeroase ce se îndreaptă către înalta instituţie de cultură...“* Ce *„neîncredere“* şi cari anume *„îndoeli“* în legătură cu Universitatea din Cluj *permit* unei grupări de *magistraţi* să ia atitudinea aceasta fără precedent? Sau influenţarea care s'a încercat a fost o simplă exagerare a unui act de *„opinie publică“*?

•

In ziarul *„Adevărul“* din 17/III/1936 a apărut un articol intitulat: *„Sociologia ţării româneşti“*, iscălit de d-l *Dem. I. Dobrescu*. Se expun acolo o seamă de idei cari nouă ne sunt foarte simpatice pentrucă sunt şi ale noastre. Dar ne miră faptul că d-l *Dem. I. Dobrescu* n'a luat cunoştinţă de „sociologia ţării româneşti“ pe care o întreprinde *Institutul Social Român* de mai bine de *zece* ani, exact după programul expus de d-sa şi dă ca totul noi *propuneri*, pe cari noi le-am şi *realizat*, Ce e mai ciudat, răsunetul lucrărilor monografice a pătruns de mult şi în *străinătate*. Să fie Bucureştii mai departe de noi decât Parisul, Berlinul, Londra, New-Yorkul? Sau d-l *Dobrescu* nu urmăreşte la Bucureşti decât ce se întreprinde în materie edilitară? Noi ne bucurăm în orice caz că d-l *Dobrescu*, fără să ştie şi poate fără să fi dorit-o, se dovedeşte un distins discipol al nostru.

•

„Cercul studenţilor în sociologie“ şi-a început comunicările despre doctrinele sociologice. Ciclul

s'a deschis în ziua de 28 Martie c. cu o comunicare ţinută de d-l S. Gruber, doctorand în filosofie şi drept, despre Originile sociologiei. Urmează comunicarea d-lui A. Trifu despre Sociologia mecanicistă, în ziua de 25 Aprilie.

*

A apărut de curând *„Annales Sociologiques"* (Série A. Sociologie générale, Fascicule 2) de sub direcţia lui *C. Bouglé* (Paris, Alcan 1936, 168 pg. preţul 35 fr.). Cuprinde două studii: *C. Bouglé* : La Méthodologie de François Simiand et la sociologie şi *R. Montagne*: L'Évolution moderne des pays arabes — şi numeroase recenzii şi notiţe bibliografice.

*

Redacţionale. — O prèocupare principală a revistei noastre stă în publicarea materialului documentar din arhiva Institutului Social Român şi a Seminarului de Sociologie de la Universitatea din Bucureşti, adunat în campaniile noastre de cercetări monografice.

In numărul acesta înfăţişăm câteva fotografii documentare cu tipuri şi îmbrăcăminte din satul Şanţ, (Năsăud) făcând astfel cunoscută o altă bogaţie ştiinţifică a arhivei noastre monografice şi un alt mijloc de înregistrare şi păstrare a datelor cercetărilor noastre: arhiva fotografică.

Cărţi cari vor fi recenzate:

V. N. Madgearu: **Agrarianism, capitalism, imperialism.** Contribuţiuni la studiul evoluţiei sociale româneşti. *Editura „Economistul" S. A.* (Bucureşti, 1936. 171 pag.) Cuprinde studii şi prelegeri din Arhiva pentru Ştiinţa şi Reforma Socială şi dela Institutul Social Român.

G. C. Constantinesco, Professeur de Zootechnie à la Faculté de Médecine Vétérinaire de Bucarest, directeur de l'Institut National Zootechnique Roumain: **Les Animaux domestiques en Roumanie** *(Livestok in Roumania), (55 pag., Bucarest 1935).*

Ing. Nicolae P. Arcadian, doctor în ştiinţele politico-economice: **Industrializarea României,** studiu evolutiv-istoric, economic şi juridic. *(Universitatea din Bucureşti, facultatea de drept, 1935. 377 pag.).*

XII-e Congrès de l'Institut International de Sociologie, Fédération internationale des sociétés et institutes de Sociologie (16 pg.).

Emmanuel Mounier: **Révolution personaliste et communautaire,***(Fernand Aubier, éditions Montaigne 1935. Paris, 414 pag.).*

Giovanni Calò: **Problemi vivi e orizzonti nouvi, dell'educazione nazionale,** *(Firenze S. A. G. Barbèra Editore, 1935, 440 pg.).*

Georges Sorel: **„D'Aristote à Marx",** l'Ancienne et la Nouvelle Métaphysique, avant-propos de Édouard Berth *(Paris, 1935, Marcel Rivière, éditeur. 276 pag. „Études sur le devenir social" XXIV).*

Cezar Papacostea: **Platon III, Georgias, Menon,** *(Bucureşti 1935, Editura autorului, Str. Visarion 20, 196 pag.).*

Ing. George Ioaniţiu şi Dr. Camil Calmuschi: **Industria zahărului în România,** *(Bucureşti 1936, Tip. „Lupta", N. Stroilă, 80 pag).*

Ştefan Meteş, membru corespondent al Academiei Române: **Situaţia economică a Românilor din Ţara Făgăraşului, vol. I.** Din publicaţiile Arhivelor Statului din Cluj. (488 pag., Tip. Silaghi, Cluj).

Alexandru Marcu: **Studii Italiene,** „Roma" N S. II, 1935. (Bucureşti, Imprimeria Naţională 1935).

Arhivele Basarabiei, revistă de istorie şi geografie a Moldovei dintre Prut şi Nistru, sub conducerea d-lor I. G. Bulat şi C. N. Tomescu Chişinău. An VII. Nr. 3—4. 1935.

Adrian Negrea: **Teoria sociologică a gospodăriei ţărăneşti.** (Ed. rev. *„Societatea de mâine", 1936).*

Giorgio del Vecchio : **Giandomenico Romagnosi.** Nel primo centenario della sua morte. *(Roma, 1936).*

Giorgio del Vecchio: **Les divers sources du droit; leur équilibre et leurs hiérachies dans les divers systémes juridiques.** *(Libr. Recuil Sirey, Paris).*